

የብልጽግና ፓርቲ ፕሮግራም

ጥር/2013

ድሬዳዋ/ኢትዮጵያ

**ይህ መጽሐፍ አጠረጎ ደረጎ ለአያያዝ በሚመች መልኩ የተዘጋጀ
የብልጽግና ፓርቲ ፕሮግራም ነው።**

© 2013 የድሬዳዋ ብልጽግና ፓርቲ ጽ/ቤት

ማጠቃለያ

1. የብልጽግና ፓርቲ ዓላማና መለያ ዕሴቶች.....	8
1.1. የብልጽግና ፓርቲ ጥቅል ዓላማ:- «የበለጸገች ኢትዮጵያን እውን ማድረግ».....	8
1.2. መለያ ዕሴቶቻችን	9
2. የፖለቲካ ፕሮግራም	12
2.1. የፖለቲካ ፕሮግራም ዓላማ :- ጠንካራና ቅቡልነት ያለው ዘላቂ ሀገረ መንግሥት መገንባት.....	12
2.2. የፖለቲካ ፕሮግራም ግቦች	12
3. የኢኮኖሚ ፕሮግራም.....	18
3.1. የኢኮኖሚ ፕሮግራም ዓላማ	18
3.2. የኢኮኖሚ ፕሮግራም ግቦች	18
4. የማኅበራዊ ፕሮግራም	25
4.1. የማኅበራዊ ፕሮግራም ዓላማ	25
4.2. የማኅበራዊ ፕሮግራም ግቦች.....	25
5. የውጭ ግንኙነት ፕሮግራም	32
5.1. የውጭ ግንኙነት ዋና ዓላማ:- ሀገራዊ ክብርን ማዕከል ያደረገ የውጭ ግንኙነት:.....	32
5.2. የውጭ ግንኙነት ግቦች	32
5.2.1. ሀገራዊ ክብርን የሚያረጋግጥ የውጭ ግንኙነት	32

Baafata

1.	Kaayyoo paartii Badhaadhinaafi duudhaalee addaa	42
1.1.	Kaayyoo waliigalaa Paartii Badhaadhinaa	43
	“ Itoophiyaa Badhaate dhugoomsuu”	43
1.2.	Addummaan duudhaalee keenyaa daandii gara badhaadhinaatti nu geessu ta’uu isaaniiti	44
2.	Sagantaa Siyaasaa	50
2.1.	Kaayyoo Sagantaa Siyaasaa Mootummaa itti fufiinsaafi fudhatama cima qabu ijaaruu	50
2.2.	Galmoota Sagantaa Siyaasaa	51
3.	Sagantaa dinagdee	60
3.1.	Kaayyoo sagantaa dinagdee	60
3.2.	Galmoota sagantaa dinagdee	61
4.	Sagantaa Hawaasumma	71
4.1.	Kaayyoon Sagantaa hawaasummaa Misooma hawaasummaa hammataa Badhaadhima hunda galeessa mirkaneessuu	71
4.2.	Galmoota sagantaa hawaasummaa	71
5.	Sagantaa walitti dhufeenya biyya alaa	79
5.1.	Kaayyoo ol’aanaa walitti dhufeenya biyya alaa	79
5.2.	Galmoota walitti dhufeenya biyya alaa	79

nuxurka

1. Ujeedada iyo Qiimayaasha u Gaarka ah ee Xisbiga Barwaaqo-sooranka (Biltsigina).....	90
1.1. Ujeedada guud ee Xisbiga Barwaaqo-sooranka (Biltsigina)	90
1.2 Qiimayaasha u Gaarka ah.....	90
2. Barnaamijka Siyaasadeed.....	93
2.1. Ujeedada Barnaamijka Siyaasadeed : - Dhisid Dawlad-Qarameed waarta oo Adag Kalsooni buuxdana haysata	93
2.2. Yoolalka Barnaamijka Siyaasadeed.....	93
3. Barnaamijka Dhaqaale.....	98
3.1. Ujeedada Barnaamijka Dhaqaale :- Dhismaha Nidaam dhaqaale oo ku-biirin leh oo xaqiijinaya Horumar iyo ka faa'iideysi Caddaalad ah.....	98
3.2. Yoolalka Barnaamijka Dhaqaale.....	98
4. Barnaamijka Arimaha Bulshada	106
4.1. Ujeedada Barnaamijka Arimaha Bulsho : - horumar ay bulshadu u dhantahay	106
4.2. Yoolalasha Barnaamijka Arrimaha Bulshada	107
5. Barnaamijka Xidhiidhka Dibeda.....	125
5.1. Ujeedada ugu weyn ee Xidhiidhka Dibedda, Xidhiidhka Dibeda ee ku salaysan Karaamada Qaranka	125
5.2. Yoolasha Xidhiidhka Dibedda	126

መግቢያ

ሀገራችን ኢትዮጵያ በኢሕአዴግ አመራር በማኅበራዊ፣ በኢኮኖሚያዊ እና በፖለቲካዊ መስኮች በርካታ አዎንታዊ ለውጦችን አስመዝግባለች። እነዚህን ማኅበራዊ ኢኮኖሚያዊ እና ፖለቲካዊ ለውጦች አስጠብቆ ለማስፋት፣ ስሕተቶችን ለማረም እንዲሁም የዛሬውንና የመጪውን ትውልድ ጥቅምና ፍላጎት በዘላቂነት ለማሟላት የድርጅታችን ኢሕአዴግ ቅርጽና ይዘት ወቅቱ ለሚጠይቀው ትግል በሚመጥን መልኩ መቀየር እንዳለበት የኢሕአዴግ ውሳኔት ላይ የተደረገው ጥናት ወደ ተግባር እንዲገባ የሐዋሳው 11ኛው ድርጅታዊ ጉባኤ ያሳለፈውን ታሪካዊ ውሳኔ መነሻ በማድረግ ይህ “የብልጽግና ፓርቲ” ፕሮግራም ተዘጋጅቷል። ሀገራችን ኢትዮጵያን የአሁኑንና የመጪውን ትውልድ ጥቅምና ፍላጎት የሚያስከብር አስተማማኝ መሠረት ዛሬ ላይ በመገንባት ሰላም፣ ዲሞክራሲ፣ ኅብረ ሀገራዊ አንድነት፣ የዜጎች ክብር፣ ፍትሕ እና የጋራ ብልጽግና የተረጋገጠበት ሀገር መሆን ይኖርባታል። ኢሕአዴግ በትጥቅ ትግል ለድል ከበቃ በኋላ ለ28 ዓመታት ሀገርን በመራበት ታሪኩ የተንቀሳቀሰበት ሀገራዊና ዓለም አቀፋዊ የፖለቲካ ዐውድ ተለውጧል። አሁን ላይ እንደ ፓርቲ የተከተልናቸው የርዕዮተ ዓለም ዕሳቤዎች ፖለቲካዊ አዋጭነታቸው መንምኗል። ፓርቲያችን ከዘመናዊ የፖለቲካ ጨዋታ ሕግጋት ጋር ተናበ የሚሄድ የዕይታ ለውጥ በአጭር ጊዜ በማካሄድ እየተለወጠ ካለው ምኅዳር ጋር መዋጀት ካልቻለ እንደ ድርጅት ብቻ ሳይሆን እንደ ሀገርም ከፍተኛ ጥፋትን ሊያስከትል የሚችል የቆሞ ቀርነት አዙሪት ውስጥ መዘፈቃችን አይቀርም።

በጥቅሉ ሀገራችን በኢሕአዴግ አመራር በቆየችባቸው ዓመታት የነበሩ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ማኅበራዊ እና ዲፕሎማሲያዊ ድሎችን ጠብቆ ማስፋት፣ ጉድለቶችን ነቅሶ በማውጣት ያለማወላወል ማረም እና የዛሬውንና የመጪውን ትውልድ ጥቅምና ፍላጎት ማስከበር ያስፈልጋል። ሆኖም ግን በቀድሞ ኢሕአዴግ ቅርፅና ይዘት እነዚህን ድሎች ጠብቆ ማስፋት፣ ስሕተቶችን ማረም እና የመጪውን ትውልድ ጥቅም በተሟላ መልኩ ማስከበር አይቻልም፡ ፡ በመሆኑም የኢሕአዴግ አባል ድርጅቶች እና አጋር በሚል ሲጠሩ የነበሩ የፖለቲካ ድርጅቶችን በማካተት፣ አቃፊ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ሥርዓት የሚገነባ « የብልጽግና ፓርቲ» የሚሰኝ ኅብረ ሀገራዊ ፓርቲ ማቋቋም አስፈልጓል።

ክፍል አንድ

1. የብልጽግና ፓርቲ ዓላማና መለያ ዕሴቶች

ፓርቲያችን ሀገራችንን የሚመለከትበት የዕይታ ማዕቀፍ በጥቅሉ የነበረውን ጠንካራ መሠረት በማስጠበቅ እና ውስንነቶችን በማረም ሁለንተናዊ የብልጽግና ምዕራፍ መክፈት የሚል ነው። ይህን የዕይታ ማዕቀፍ ወደ መሬት ለማውረድ ይቻል ዘንድም በተለያዩ ቡድኖች፣ መደቦች፣ ማንነቶች ወዘተ የሚስተዋሉ ዋልታ ረገጥ አስተሳሰቦች ይልቅ የሀገራችንን ተጨባጭ ችግሮች የሚፈታ፣ ሕዝቡን የሚጠቅም፣ በስምምነት ውጤት ላይ የሚያተኩር እንዲሁም ከርዕዮተ ዓለም ጥገኝነትና እሥረኝነት የተለቀቀ የመካከለኛው መሥመርን ተመራጭ ያደርጋል። ፓርቲያችን «ሀገራችን ለሁላችንም ትገባለች» የሚል ጽኑ ሐሳብ በመያዝና የዕጦት አስተሳሰብን በመሻገር ለሁሉም ዜጎች የምትሆንና ሁሉም በኩራትና በምችት የሚኖርባት የበለጸገች ኢትዮጵያን ለመፍጠር ትግል ያደርጋል። ይህንን ዓላማ የሚፃረሩ በግራም በቀኝ የተሰለፉ አፍራሽ አስተሳሰቦችንና ተግባሮችን ሁሉ ፓርቲያችን በጽኑ ይታገላል።

1.1. የብልጽግና ፓርቲ ጥቅል ዓላማ፡- «የበለጸገች ኢትዮጵያን እውን ማድረግ»

የፓርቲያችን ጥቅል ዓላማ የበለጸገች ኢትዮጵያን እውን ማድረግ ነው። ብልጽግና ስንል ፈርጆ ብዙ ትርጓሜን አዝሎ የኢኮኖሚ፣ ፖለቲካ እና ማኅበራዊ ገጽታ ያለው ነው። ኢኮኖሚ ብልጽግና ፣ የሕዝቦች መሠረታዊ ፍላጎቶች በተገቢና በዘላቂነት ለማሟላት የሚያስችል ፈጣን እና ሁለንተናዊ ዕድገትን በማስመዝገብ፣ ዓለም አቀፋዊ ተወዳዳሪነትን ያለው ኢኮኖሚ በመገንባት

ፍትሀዊ ተጠቃሚነትን ማረጋገጥና የህዝቦችን ድህነትና ኋላ ቀርነትን ለመቅረፍ መቻልን ያካተተ ነው። የፖለቲካ ብልጽግና ስንል ለዴሞክራሲ ባህል ማበብ አስፈላጊ የሆኑ ተቋማትን በመገንባት፣ የሕዝቦች ነጻነትና እኩልነት ተረጋግጦ ሁሉም ኢትዮጵውያን ሰብአዊና ዴሞክሲያዊ መብቶቻቸው ተከብረውላቸው የሚኖሩባትን፣ ኅብረ ሀገራዊ አንድነቷ የተረጋገጠ፣ ፌደራላዊት ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ጽኑ መሠረት ላይ ማቆም ነው። ማኅበራዊ ብልጽግና፣ መልካም ሀገራዊ ወጎችን፣ ዕሴቶችን እና ባህሎችን በማዳበር በሥነ ምግባር የታነፀ ትውልድ ማፍራት፣ በአካልና በአዕምሮ የዳበረ ጤናማ ዜጋ መፍጠር፣ ከአስከፊ ማኅበራዊ ችግር የተጠበቀ ኅብረተሰብ መገንባት እና በሕዝቦች መካከል አዎንታዊ ሰላም በመፍጠር ሁለንተናዊ ብልጽግናን ማረጋገጥ ማለት ነው።

1.2. መለያ ዕሴቶቻችን

ዕሴቶቻችን ቅድሚያ ዋጋ የምንሰጣቸውና የምንታገልገላቸው ወደ ብልጽግና ዓላማ የመድረሻ መንገዳችንን አመልካቾች ናቸው። በምንጓዝበት መንገድ ሁሉ በሚገጥሙን የተለያዩ አጣብቂኞች ቅድሚያ የምንሰጠው ለእነዚህ ዕሴቶቻችን ይሆናል።

1.2.1. ኅብረ ሀገራዊ አንድነት

የፓርቲያችን ዋነኛ ዓላማ ኅብረ ሀገራዊነቱ የተጠበቀ አንድ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ማኅበረሰብ መገንባት ነው። ኅብረ ሀገራዊ ስንል የብሔር፣ የሃይማኖት ወይም ሌላ ማንነቶችን ያቀፈና ማንንም ያላገለለ ማኅበረሰብ ማለታችን ነው። የፓርቲያችን ኅብረ ሀገራዊነት በሁሉ አቀፍነት፣ በብዝሃ ልሳንነት እና አሳታፊነት ሊገለጽ ይገባል ብሎ ፓርቲያችን ያምናል። ኅብረ ሀገራዊ አንድነት ብዝሃነትን እንደ ፀጋ የሚመለከት ለሁሉም ብሔር፣ ብሔረሰቦችና

ሕዝቦች ዕውቅና የሚሰጥ ነው። ካላቸው የታሪክ ትሥሥር፣ ተመሳሳይ አሁናዊ ሁኔታ፣ የጋራ ጥቅም እና ተስፋ በመነሳት ጠንካራ ኅብረትና ትብብር ሊኖራቸው ይገባል የሚል ዕሴት ነው።

ኅብረ ሀገራዊ አንድነት ብዙ ሆነን እንደ አንድ፤ አንድ ሆነንም ብዙ የምንሆንበት፣ ለጋራ ግብና ዓላማ የምንደመርበት ቀመር ነው። በብዝሃነታችን ደምቀን፤ በአንድነታችን በርትተን፤ ወደፊት የምንራመድበት የውበትና የጥንካሬያችን ምንጭ ነው። ፍትሕ ከሰፈነ፣ ሰብአዊ ክብር ከጎለበተ እና ብልጽግና ከመጣ እንደ ሀገር የመቀጠል ተስፋችንን ይለመልማል። ፓርቲያችን “በኅብረት ሆነን እንበለጽጋለን” ፤ “በልጽገንም በኅብረት እንኖራለን” በሚል መርሕ ኅብረ ሀገራዊ አንድነትን ለማረጋገጥ በከፍተኛ ትኩረት ይሠራል።

1.2.2. የዜጎች ክብር

የዜጎች ክብር ስንል ኢትዮጵያውያን ሀገራቸው ልታስጠብቅላቸው የሚገቡ በዜግነታቸው ሊያገኙ የሚገባቸውን ክብር እና በሀገራቸው ለመመካት የሚያስችላቸውን ሁኔታ ማለታችን ነው። የዜጎች ክብር ስንል ኢትዮጵያውያንን በእኩል ዓይን የሚያይና የሚዳኝ፣ ሁሉም ኢትዮጵያዊ በሕግ ፊትና በሀገራችን በእኩል የሚታይበትና በፍትሐዊ መልኩ ተጠቃሚ የሚሆኑበት፣ የብዙኃንም ሆነ አነስተኛ ቁጥር ያላቸው ብሔሮች መብትና ነጻነት የሚከበርበት፣ ሰው በሰውነቱ በእኩል የሚታይበት፣ ከበደልና ጭቆና ነጻ የሚሆንበት፣ በዋና ዋና የሀገሪቱ ጉዳዮች ላይ ሁሉም ዜጋ በውሳኔ ላይ ተሳታፊ የሚሆንበት እንዲሁም የሀብት፣ የሥልጣንና የምርት ክፍፍሉ ርቱዕና አግባብ፣ ለኅሊና የማይቆረቁር የሆነበት የፖለቲካዊ ኢኮኖሚ ሥርዓት መፍጠር ማለታችን ነው።

የዜጎች ክብር፣ የግለሰብና የቡድኖች እኩልነት እና የሀገር ሉዓላዊነትን አቅፎ በግለሰብ በማኅበረሰብ እና በሀገር ደረጃ የሚታይ ነው።

በመሆኑም ፓርቲያችን በሀገራችን የሕግ የበላይነትን በማስፈን፣ ሐቀኛ የፍትሕ ሥርዓት በመገንባት፣ መሠረታዊ ስብአዊ መብቶችን በማክበር፣ ማኅበራዊ ፍትሕን በማረጋገጥ፣ የማኅበረሰባችንን ሰላምና ደኅንነት በመጠበቅ፣ ሰዎችን የሚያስቀድም የኢኮኖሚ ዕድገትን በማሳለጥና ሁሉን አቀፍ ብልጽግናን በማምጣት ሰብአዊ፣ ማኅበረሰባዊ እና ሀገራዊ ክብርን ለማስጠበቅ ይታገላል።

1.2.3. ነጻነት

ከፓርቲያችን ዕሴቶች አንዱ ዜጎች የራሳቸውን የህይወት ርዕይ የመምረጥና በመረጡት መንገድም የመኖር መብታቸው እንዲረጋገጥላቸው ማድረግ ነው። ፤ በአንድ በኩል ማኅበራዊ እሴቶችን እና ጥቅሞችን እያስጠበቅን በሌላ በኩል ደግሞ አንድ ሰው የፈለገውን እንዲያነብ፣ እንዲያደምጥ እንዲሞክር፣ እንዲያምንን እንዲክድ፣ እንዲመልክ፣ እንዲሰብክ፣ እንዲጽፍ፣ ሐሳቡን እንዲያሠራጭ፣ ከፈለገው ጋር እንዲሰበሰብና እንዲደራጅ ነጻነት ካላገኘ ብቁና መልካም ኅብረተሰብ ሊፈጠር አይችልም ብሎ ፓርቲያችን ያምናል። በመሆኑም ፓርቲያችን የሀገራችንን ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ችግሮች በዘላቂነት ለመፍታትና የዜጎችን ሁለንተናዊ ተሳትፎ ለማሳደግ ይቻል ዘንድ ነጻነትን አንዱ ዕሴቱ አድርጎ ይንቀሳቀሳል።

ክፍል ሁለት

2. የፖለቲካ ፕሮግራም

2.1. የፖለቲካ ፕሮግራም ዓላማ :- ጠንካራና ቅቡልነት ያለው ዘላቂ ሀገረ መንግሥት መገንባት

የብልጽግና ፓርቲ የፖለቲካ ፕሮግራም ዋነኛ ዓላማ ጠንካራና ቅቡልነት ያለው፣ የብሔር ማንነትን እና የሀገራዊ አንድነትን ሚዛን የጠበቀ ሀገረ መንግሥት መገንባት ነው። ከጠንካራ ሀገረ መንግሥት ግንባታ አንጻር ፓርቲያችን ሕዝብ ከቀጥተኛ የህልውና አደጋ ተጠብቆ ይልማት፣ የእኩልነት እና የነጻነት ፍላጎቶች እንዲሟላላት የሚያስችል ነጻ፣ ገለልተኛና ብቃትን መሠረት ያደረገ ሀገራዊ ተቋማዊ አደረጃጀት መገንባት ያስፈልጋል ብሎ ያምናል። በመሆኑም የሀገረ መንግሥቱን ቅቡልነት በሚጨምሩና ሀገራዊ መግባባትን በሚያመጡ፣ የሕዝቦችን ግንኙነት በሚያሳልጡ እና የዕርቅ መንፈስ በሚያጎለብቱ ፖለቲካዊ እርምጃዎች ላይ ትኩረት አድረጎ ይንቀሳቀሳል። ፓርቲያችን የሀገረ መንግሥት ግንባታችን ኅብረ ሀገራዊ ማንነትን የተላበሰና ብዝሃነትን የሚያንጸባርቅ መሆን አንዳለበት በጽኑ ያምናል።

2.2. የፖለቲካ ፕሮግራም ግቦች

2.2.1. ጠንካራ እና ቅቡል ሀገረ መንግሥት በጽኑ መሰረት ላይ ለመገንባት የሚያስችል ሀገራዊ መግባባት መፍጠር

2.2.1.1. ኅብረ ሀገራዊ አንድነታችንን ለማጠናከር፣ ለዴሞክራሲ ሥርዓቱ ምቹ መደላድል አንዲኖር ለማድረግ፣ የሀገረ መንግሥቱን ቅቡልነትም ከፍ ለማድረግ የብልጽግና ፓርቲ ሀገራዊ መግባባትን ለማደበር በጽኑ ይሠራል።

2.2.1.2. ሀገራዊ ህልውናን እና ኅብረ ሀገራዊ አንድነታችንን አጠያያቂ የሚያደርጉ፣ የሀገረ መንግሥቱን ቅቡልነት የሚሸረሸሩ የክረሩ አለመግባባቶች ግን አሉታዊ ተጽዕኖቸው ከፍ ያለ እንደሆነ ይገነዘባል። በመሆኑም ብልጽግና ፓርቲ እጅግ መሠረታዊ በሆኑና ለሀገረ መንግሥቱ ቅቡልነት ወሳኝ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ሰፊና ጠንካራ ሀገራዊ መግባባት እንዲዳብር ይሠራል።

2.2.1.3. ፓርቲያችን ከሚሠራቸው ተግባራት አንዱ በሀገራችን የቂምና የጥላቻ ታሪክ ምዕራፍ እንዲዘጋ ማድረግ ነው። ባህላዊና ዘመናዊ የዕርቀ ሰላም ግንባታ አማራጮችን በመጠቀም ዕረቀ ሰላምን ለማምጣት በቁርጠኝነት ይታገላል።

2.2.1.4. የሐሳብ ልዩነቶችን ለማጥበብ እና ቅራኔዎችን ለማስወገድ በነጠላ ጉዳዮች ላይ የጠለቁ ወይዘቶች እንዲካሄዱ በማድረግ ቅራኔዎችን ደረጃ በደረጃ እየፈቱ ለመሄድ በትጋት ይንቀሳቀሳል።

2.2.1.5. የብልጽግና ፓርቲ በሀገራችን የምንገነባው ማኅበረሰብ ኅብረ ሀገራዊና በአጠቃላይም ኅብረ ማንነታዊ አንዲሆን፣ ዜጎችም ብዝሃነትን የተረዱና የሚያከብሩ እንዲሆኑ አበክሮ ይሠራል።

2.2.2. በተቋማዊና ሕዝባዊ ባህል ላይ የቆመ የዴሞክራሲ ሥርዓት መገንባት

2.2.2.1. የብልጽግና ፓርቲ የበለጸገችና ኅብረ ሀገራዊ አንድነቷ የተረጋገጠ ኢትዮጵያን ያለ ዴሞክራሲ እውን ማድረግ አይቻልም ብሎ ያምናል። ፓርቲያችን የሕዝብ ሉዓላዊነት መከበር እንዳለበትና የመንግሥት ሥልጣን በሕዝቡ ይሁንታና ውክልና በዴሞክሲያዊ ምርጫ ብቻ ሊገኝ እንደሚገባ ያምናል። በመሆኑም የምንገነባው ዴሞክራሲ ተቋማዊ መሠረቱ ጽኑ እንዲሆንና ዴሞክሲያዊ ዕሴቶች የዳበሩ እንዲሆኑ ብሎም ወደ ባሕልነት ደረጃ እንዲያድጉ ፓርቲያችን ይሠራል። ይህ የማይቀለበስ የዴሞክራሲ ጉዞ ብዙ ዓመታትን ሊፈጅ የሚችልና በመሰናከሎችም የታጀበ ውጣ ውረድ ያለው መሆኑን በመገንዘብ ፓርቲያችን ጽኑ ትግል ያደርጋል።

2.2.2.2. የምንገነባው የዴሞክራሲ ስርዓት የግለሰብ መብቶችንና የቡድን መብቶችን ሳያበላልጥ የሚያስከብርና ሁለቱንም የመብት አይነቶች ለማስከበር በየባሕሪያቸው ልክ የተቀረሰ አቅጣጫን ይከተላል። ፓርቲያችን እውነተኛ፣ ዴሞክሲያዊ፣ ፌዴራላዊ ሥርዓት ለማጠናከር በጽኑ ይታገላል። ፓርቲያችን የፌዴራል ሥርዓት ዋና ምሣሌ ብዝሃነትን ለማስተናገድ መቻል ነው ብሎ ያምናል። በመሆኑም ለብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ዕውቅና የሰጠ ፌዴራላዊ ሥርዓት በመገንባት ኢትዮጵያ የብሔር፣ ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች መብት የተከበረበት አውነተኛ ኅብረ ሀገራዊት ሀገር እንድትሆን ይሠራል።

2.2.2.3. ፓርቲያችን ለትብብርና መግባበት ትኩረት የሚሰጥ የሥልጣን ክፍፍልና ውክልና፣ እራስን በራስ የማስተዳደር ያለተማከለ ፌዴራላዊ ሥርዓት እና ታላቅ ቅንጅትን መሠረት ያደረገ የጋራ አስተዳደር አንዲሁም ትንሽ ቁጥር ያላቸውን የኅብረተሰብ ክፍሎች መብት በልዩ ሁኔታ የሚያስከብር አካታችና

የተረጋጋ ዴሞክራሲያዊ ሥርዐት እንዲገነባ በማድረግ በሂደት በሐሳብ ልዕልና ላይ የተመሠረተ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ለመገንባት ይታገላል።

2.2.2.4. ብልጽግናን ለማረጋገጥ የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታን ውጥን ያለ ነጻ፣ ገለልተኛ እና ሞያዊ ብቃት ያላዳበሩ ተቋማት እውን ሊሆን እንደማይችል ፓርቲያችን በጽኑ ያምናል። ፓርቲያችን የሕዝብ አስተዳደር፣ የዴሞክራሲ፣ የሰላም እና የደኅንነት እንዲሁም የህግ አስከባሪና የፍትሕ ተቋማት እንደየባህሪያቸው ነጻ፣ገለልተኛ እና ብቃት ያላቸው እንዲሆኑ በትጋት ይሠራል።

2.2.2.5. ፓርቲያችን የፀጥታና የደኅንነት ተቋማት በዴሞክራሲያዊ መሠረት ላይ የታነጹ ነጻ፣ ገለልተኛ እና ለሀገር እና ለሕዝብ ጥቅም የቆሙ ወገንተኝነታቸው ለሀገር ብቻ የሆኑ ተቋማት ለማድረግ ይታገላል።

2.2.2.6. የሀገረ መንግሥቱን ጥንካሬን ለማጎልበት ያልተማከለ የተቋማት ሪፎርም አንቅስቃሴ ፓርቲያችን ተግባራዊ ያደርጋል።

2.2.2.7. ፓርቲያችን ማንኛውም ፖለቲካዊ፣ ርዕዮተ ዓማዊ፣ ሕጋዊ ወይም ሌሎች እንቅስቃሴዎች ሁሉ ሕገ መንግሥትን የተከተሉ መሆን አለባቸው ብሎ ያምናል። ፓርቲያችን ህገ መንግሥቱ መሻሻል ያለበት ሕዝቡን ባሳተፈ እና ሕገ መንግሥቱ እራሱ ባስቀመጠው መንገድ ሕግና ሥርዓት በተከተለ አካሄድ ብቻ መሆን አለበት ብሎ ያምናል።

2.2.2.8. ፓርቲያችን በፌዴራል ሥርዓቱ በማንኛውም ጊዜ የሚነሡ የማንነትና የወሰን ጥያቄዎች ህጋዊ፣ ሰላማዊ እና ዴሞክራሲያዊ በሆነ አንዲሁም የሕዝቦች አብረንትና ወንድማማችነትን በሚያጠናክረ መልኩ እንዲፈቱ ይታገላል።

2.2.2.9. የፓርቲውን ፕሮግራም ለማሳካት ዕንቅፋት የሚሆኑ፣ የሀገር እና የሕዝብን ጥቅም የሚጎዱ ከኅሊና ቢስነት የሚመነጩ ብልሹ አሠራሮችን፣ ልግመኝነትን እና በተለይም የተደራጀ ሌብነትን በጽኑ ይታገላል። ፓርቲያችን የሕግ የበላይነትንና ተጠያቂነትን በማረጋገጥ፣ የተደራጀ ሌብነትን ከምንጩ ለማድረቅ ይሠራል።

2.2.3. ዘላቂና አዎንታዊ ሰላምን ማረጋገጥ

2.2.3.1. ፓርቲያችን ሀገራችን ህልውናዋ ተጠብቆ ከትውልድ ወደ ትውልድ ትቀጥል ዘንድ ሰላሟ ሊጠበቅለት ይገባል ብሎ ያምናል። ሕዝቡና ባለድርሻ አካላትን በማሳተፍና በማስተባበር የሰላም ባህል በመገንባት፣ ግጭትን ለማስቆም፣ ዕምቅ ግጭቶችን ለማምከን እና ዘላቂ አዎንታዊ ሰላምን ለማስፈን ይሠራል።

2.2.3.2. ፓርቲያችን ዘላቂ ሰላምን ማረጋገጥ እንዲቻል በኅብረተሰቡ ውስጥ የግጭት ቀስቃሽ አስተሳሰቦችና ተግባራትን የሚጠየቁ ሕዝባዊ ባህልን ለማዳበር በተቀናጀ መልኩ ይታገላል።

2.2.3.3. ፓርቲያችን ዘላቂ ሰላም የማረጋገጥ ግብ ከዴሞክራሲ፣ ከመልካም አስተዳደር እና ከልማት ፕሮግራሞቻችን ጋር በእጅጉ የተቆራኘ እንደሆነ ያምናል። የጋራ ሕልምና ርዕይ በመፍጠር ለጋራ ዓላማ ስኬት በጋራ

መንቀሳቀስ የሚያስችል የሀገረ መንግስት ግንገባታ ሥራዎችን አቀናጅቶ በመሥራት ዘላቂ ሰላምን ለማረጋገጥ ይሠራል።

2.2.3.4. ሕግና የፍትሕ ተቋማት መሰረታዊ ዓላማ እና ተግባር የዜጎችን መሠረታዊ ነጻነት፣ መብት፣ እኩልነት በሚያከበር እና የፖራ ጥቅም፣ ማኅበራዊ ፍትሕ፣ ብልጽግናና ሰብአዊ ደኅንነትን በሚያረጋግጥ መልኩ ሕግና ሥርዓትን ለማስፈን ፓርቲያዎችን ይታገላል። የመንግሥት ማኅበራዊ እና ተቋማዊ የሆነ የሕግ ገዥነት ባህል መፍጠር እንዲችል የሚያግዝ ንቁ የሆነ የኅብረተሰብ ተሳተፎ እንዲኖር ይታገላል።

2.2.3.5. ዘመናዊ እና ባህላዊ የግጭት አፈታት ዘዴዎችን በጥምራ በመጠቀም፣ በትምህርትና በሚዲያ የታገዘ የኅብረተሰብ ሰላማዊ ባህል በማዳበር ዘላቂ ሰላምን ለማስፈን ፓርቲያዎችን ይታገላል።

ክፍል ሦስት

3. የኢኮኖሚ ፕሮግራም

3.1. የኢኮኖሚ ፕሮግራም ዓላማ :- ልማትና ፍትሐዊ ተጠቃሚነትን የሚያረጋግጥ አካታች የኢኮኖሚ ሥርዓት መገንባት የብልጽግና ፓርቲ የሰው ኃይል ካፒታል ፤ ሸቀጥና አገልግሎት ያለ ገደብ በሀገራችን ከቦታ ቦታ በሰላምና በነጻነት ለመዘዋወር የሚያስችለውን ሁኔታ በማረጋገጥ፤ ሀገራዊ ትስስርን የሚያረጋግጡ መሠረተ ልማት ግንባታ በማካሄድ እና አስፈላጊ ለሚሆኑበት ጉዳዮች ሀገራዊ ስታንዳርድ በማውጣት ለኢኮኖሚ ማህበረሰብ ግንባታ ይሠራል።

የብልጽግና ፓርቲ በኢኮኖሚ ፕሮግራሙ የሕዝባችን ሰፊ ክፍል የሆነውን አርሶ አደር፤ አርብቶ አደር፤ ወጣት፤ ሴቶች እንዲሁም ዝቅተኛ ገቢ ያላቸውን የከተማ ነዋሪዎች ማዕከል ያደረገ አካታች የኢኮኖሚ ስርዓት በመገንባት የሕዝባችንን የፖራ ኢኮኖሚያዊ ብልጽግናን የማረጋገጥ ዓላማ ይኖረዋል። ፓርቲያችን ጥራት ያለውና ዘላቂ የኢኮኖሚ ዕድገትና ልማት እንዲሁም ፍትሐዊ ተጠቃሚነትን የሚያረጋግጥ አረንጓዴ ኢኮኖሚ በመገንባት ሀገራችንን ወደ ብልጽግና ጎዳና ለማሸጋገር ያልማል።

3.2. የኢኮኖሚ ፕሮግራም ግቦች

3.2.1. የብዝሃ ዘርፍ የኢኮኖሚ መዋቅር መገንባት

3.2.1.1. ሀገራችን አንጻራዊ ዕምቅ አቅሞችን ታሳቢ በማድረግ ከግብርና በተጨማሪ የኢንዱስትሪ እና ተዛማጅ የአገልግሎት ዘርፎችን በማሳደግ

ኢኮኖሚያችን በብዝሃ ዘርፍ የተዋቀረና ዘላቂ ዕድገት ያለው እንዲሆን ይሠራል።

3.2.1.2. ፓርቲያችን ሀገራችን ለግብርና ዘርፍ ያላትን የስነ ምግዳር ተስማሚነት፣ የመሬት እና ሰፊ የሰው ሀብት በሙሉ ዐቅም ስራ ላይ እንዲውል በማድረግ ልማትን ለማምጣት፣ የምግብ ዋስትና ለማረጋገጥ፣ የውጭ ንግድ ተወዳዳሪነትን ለማረጋገጥ እና የገቢ ምግብ ነክ ሸቀጦችን በሀገር ውስጥ ምርቶች ለመተካት በትጋት ይሠራል። ይህም እንዲሆን ለማድረግ የግብርና ዘርፉ በግብዓትና ቴክኖሎጂ አቅርቦት እንዲሁም አመራረትና የገበያ ትስስር መሠረት ያደረገ ግብርናን የማዘመን ሥራ ይሠራል።

3.2.1.3. የኢንዱስትሪ ልማታችን ዋነኛ መርሕ ኤክስፖርት መር ይሆናል። ሆኖም ግን ፓርቲያችን ሀገራችን የምታስገባቸውን የውጭ ሸቀጦች በሀገር ውስጥ ምርት የመተካት ፓሊሲን የውጭ ንግዳችንን ከማሳደግ ጋር አስተሳሰቦች ይተገብራል። የኢኮኖሚ ሽግግርን ለማፋጠን የግብርና እና ኢንዱስትሪው ዘርፍ ቀዳሚ ማዕከል እንድትሆን የሚያስችሉ ሥራዎችን በስፋት ይሠራል።

3.2.1.4. ሀገራችን ያላትን የማዕድን ሀብት በልክ እና ቀጣዩን ትውልድ በማያራቁት መልኩ ለመጠቀም የማዕድን ጥናት፣ ፍለጋ እና ማውጣት እንዲሁም ለገበያ ማቅረብ ላይ ባለሀብቶች በተለይም የሀገር ውስጥ ባለሀብቶች በተናጠልም ይሁን ከመንግስት ጋር በመተባበር እንዲሳተፉ ፓርቲያችን ሁኔታዎችን ያመቻቻል።

3.2.1.5. ፓርቲያችን ሀገራችን ከአገልግሎት ዘርፉ መንትያ የኢኮኖሚ ጥቅም ተጠቃሚ እንድትሆን ይሠራል። በዚህም ረገድ የቱሪዝም ዘርፉን በማልማት እና በማዘመን እንዲሁም የቱሪዝም አማራጮችን በማስፋት ሀገራችን በአፍሪካ ካሉ ዋና ዋና የቱሪስት መዳራሻዎች አንዷ እንድትሆን ፓርቲያችን ጠንክሮ ይሠራል።

3.2.1.6. ፓርቲያችን የኢኮኖሚ ሴክተሮችን ውጤታማነትና ቅልጥፍና ለማሳደግ የሎጀስቲክስ እና መሠረተ ልማት አቅርቦትን በማሟላት ፈጣን፣ ውጤታማና ቀልጣፋ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴና ትሥሥር እንዲኖር ይሠራል። ሀገራችን የባሕር በር አልባ መሆኗ የሚያጋጥሙ የወደብ አገልግሎት ችግሮችን ለመፍታት እንዲቻል ከጎረቤት ሀገራት ጋር በጋራ ለመሥራት ይጥራል።

3.2.2. ጥራት ያለው የኢኮኖሚ ልማት እና ምርታማነትን መሠረት ያደረገ ማኅበራዊ ፍትሕ ማረጋገጥ

3.2.2.1. በሁሉም የሀገሪቱ አካባቢዎች ተመጣጣኝ የዕድገት ዕድልን የሚፈጥር፣ የዕድገት ምጣኔው እየሰፋና ግለቱን ጠብቆ የሚዘልቅ፣ ጥራቱን የጠበቀና በቀጣይ ትውልድ ኪሣራ ላይ የማይገነባ መሠረተ ጽኑ የኢኮኖሚ ዕድገት ለማስመዝገብ ፓርቲያችን ይሠራል።

3.2.2.2. ፓርቲያችን የግሉ ክፍል ኢኮኖሚ የሚኖረውን ሚና አሁን ከሚገኝበት አነስተኛ ተሳትፎ ወደ ላቀ ደረጃ ከፍ ለማድረግ አስፈላጊውን ሁሉ ያደርጋል። አርሶና አርብቶ አደሮችን፣ ዝቅተኛ ገቢ ያላቸው የከተማ ነዋሪዎችን፣

ሴቶችና ወጣቶችን ከኢኮኖሚ ዕድገቱ በተጨማሪ ፍትሐዊ ተጠቃሚ እንዲሆኑ የሚስችሉ ፖሊሲዎችን ይተገብራል።

3.2.2.3. በመንግሥትና በግል ባለሀብት ትብብር እና በግል ባለ ሀብት መዳከም፣ ጥራት ያላቸው መሠረተ ልማቶች እንዲገነቡና በሁሉም የሀገሪቱ አካባቢዎች ፍትሐዊ በሆነ መንገድ ሕዝቡ ተጠቃሚ እንዲሆን ፓርቲያችን በጥብቅ ይሠራል።

3.2.2.4. ፓርቲያችን በፌደራል ሥርዓቱ ማዕቀፍ የበጀት ድልድል፣ የመሠረተ ልማትና የማኅበራዊ ልማት ግንባታና ድልድል እንዲሁም ማንኛውም የሀብት አጠቃቀም የሁሉንም ሕዝቦች ፍትሐዊ ተጠቃሚነት ባረጋገጠ ሁኔታ እንዲፈጸም ይሠራል።

3.2.2.5. ፓርቲያችን የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ከአካባቢ ጋር የተስማሙና የብዝሃ ሕይወት ሚዛንን የጠበቁ እንዲሆኑ የሚያስችል የአረንጓዴ ልማት ስትራቴጂ ተግባራዊ ያደርጋል።

3.2.2.6. በሁሉም አካባቢዎች ያሉ የልማት ፀጋዎችን በማልማት እንዲሁም በአንጻራዊነት በልማት ወደ ኋላ ለቀሩ አካባቢዎች ልዩ ትኩረት በመስጠት የተመጣጠነና ፍትሐዊ ልማት በሁሉም አካባቢዎች እንዲረጋገጥ ፓርቲያችን ይታገላል።

3.2.2.7. ፓርቲያችን በተለያዩ ሀገራትና ዓለም ክፍሎች ከሚፈጠሩ የኢኮኖሚ ቀውሶች የሚመጡ ጩናዎችን የሚቋቋም የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ እንዲሁም

የኢኮኖሚ ነጻነት ያለው ሀገራዊ ኢኮኖሚ ለመገንባት ይሠራል። ውጤታማ የማክሮ ኢኮኖሚ ትንበያ፣ የፖሊሲ ቀረፃ እና ማስፈጸም ላይ የሚያጠነጥን የዐቅም ግንባታ ላይ አተኩሮ ይሠራል።

3.2.2.8. ዘመናዊ አሠራርና ተወዳደሪነት የሰፈነበት መሠረታዊ አቅጣጫዎች ላይ ያተኮረ የፋይናንስ ዘርፍ እንዲኖር ይታገላል። አካታች የሆነ የፋይናንስ አገልግሎት በማስፋፋት እና ተደራሽ እንዲሆን በማድረግ የዜጎችን የኢኮኖሚ ዐቅም ማጎልበት ላይ ትኩረት በማድረግ ይሠራል።

3.2.3. ሀብት ፈጠራን የሚያሳድግ ዕውቀት መር ኢኮኖሚ መገንባት

3.2.3.1. በቴክኖሎጂ እድገት በኢኮኖሚ እና በሰው ኃይል ልማት ላይ ያተኮረ የዕድገትና የልማት አቅጣጫ ከረጅምና መካከለኛ ጊዜ አኳያ መፈፀም ዋነኛ የፖሊሲዎችን ኢኮኖሚ ግብ አድርጎ ይንቀሳቀሳል።

3.2.3.2. ፖሊሲዎችን ዕውቀትን መሠረት ያደረገ ቴክኖሎጂ፣ የቢዝነስ ፈጠራ እንዲሁም በዘመናዊ የአመራርነት ክህሎቶች እና በተቋማት ግንባታ ላይ ትኩረት የሚያደርግ ኢኮኖሚያዊ ማሻሻያ ያደርጋል።

3.2.3.3. የኢኮኖሚውን ነባራዊ ሁኔታ ያገናኘበት ገበያን መሠረት ያደረገ የሰው ኃይል ልማት አስተራጅኛውን ተግባራዊ በማድረግ ብቁ እና ውጤታማ የሰው ኃይል በማልማት በዕቅድ የሚመራ ኢኮኖሚ ለመፍጠር ፖሊሲዎችን ይሠራል።

3.2.4.ከተሜነት እና የከተማ ልማትን ማስፋፋት

3.2.4.1. የከተሞችን ሽፋን ዓለም አቀፋዊ ስታንዳርዱን ጠብቆ የከተማው ነዋሪ ድርሻ ከገጠሩ የሚኖረው ምጥጥን ከፍ እንዲል ይሠራል።

3.2.4.2. ፓርቲያችን ከተሞች ጽዱ፣ ለኑሮ ምቹና አረንጋዴ አንዲሆኑ የተቀናጀ የከተማ ልማትን ፕሮግራም ነድፎ ይሠራል። መሠረታዊ የሆኑ የማዘጋጃ ቤት አገልግሎቶች ቀልጣፋ፣ ጥራት ያላቸው እና የሕዝብን ፍላጎት የሚያረኩ እንዲሆኑ ፓርቲያችን ይሠራል።

3.2.4.3. ዘመናዊ የመሬት ልማትና አስተዳደር የመረጃ ሥርዓት በመዘርጋት የከተማ መሬት አቅርቦትንና አጠቃቀም ግልጽ፣ ልማትን የሚደግፍ እና ቀልጣፋ እንዲሆን ይደረጋል።

3.2.4.4. ኅብረተሰቡን ባሳተፈ መልኩ በከተሞች የሥራ ዕድል ፈጠራና የምግብ ዋስትና ማረጋገጥ፣ የተቀናጀ የከተሞች መሠረተ ልማቶችን ያቀርባል፡

3.2.4.5. ፓርቲያችን ከተሞችን ከከተሞች እንዲሁም ክልሎችን ከክልሎች በሚያዋስኑ ስፍራዎች የልማት ኮሪዶሮችን በማልማት አንድ የኢኮኖሚ ማኅበረሰብ ለመፍጠር ይታገላል።

3.2.4.6. የኮንስትራክሽን ዘርፍ ዓለም አቀፋዊ ተወዳዳሪ እንዲሆን እንዲሁም ሀገር በቀል ኩባንያዎች የሚጠናከሩበትን አሠራር በመተግበር ወደ ውጤታማነት አንዲሻጋገር ይሠራል።

3.2.4.7. በከተሞች የመኖሪያ ቤት ልማት በመንግስትና በግሉ ዘርፍ አጋርነት፣ ወጭ ቆጣቢና ስፋት ያለው የቤት አቅርቦት በከተሞች እንዲኖርና የመሬት ፍጆታን በቀነሰና የወለል ከፍታን በሚጨምር መንገድ ተግባራዊ በማድረግ የቤት አቅርቦት ችግርን ደረጃ በደረጃ ለመቅረፍ ይሠራል።

ክፍል አራት

4. ማኅበራዊ ፕሮግራም

4.1. የማኅበራዊ ፕሮግራም ዓላማ:- ሁለንተናዊ ብልጽግናን የሚያረጋግጥ አካታች ማኅበራዊ ልማት ማህበራዊ ብልጽግናን ለማረጋገጥ የሚደረገው ጥረት ተደራሽነትና አካታችነትን ባለው መልኩ የማኅበረሰብን ጤና፣ ደኅንነት እና ምቹነት የሚያስጠብቅ መሆን ይኖርበታል። የማኅበራዊ ፕሮግራሞችን ዜጎችን የሚያስተሳሰብ፣ ከችግርና ከመከራ የሚታደጋቸው፣ የሀገርን አለኝታነት የሚያሠርጽ እና በሀገራችን አወንታዊ ሰላምን የሚያረጋግጥ ይሆናል። በማኅበራዊ ልማት ዘርፍ የአርሶ አደሩን እና አርብቶ አደሩን፣ እንዲሁም ዝቅተኛ ገቢ ያለውን የከተማ ነዋሪ ፍትሐዊ ተጠቃሚነት ለማረጋገጥ ፓርቲያችን ይሠራል።

4.2. የማኅበራዊ ፕሮግራም ግቦች

4.2.1. ፍትሐዊነት፣ ጥራት፣ አካችነት እና አግባብነት ያለው የትምህርት ሥርዓት ማረጋገጥ፡-

4.2.1.1. በሁሉም የሀገሪቱ አካባቢዎች የትምህርት ተደራሽነትና ፍትሐዊነት ለማረጋገጥ ፓርቲያችን ይታገላል።

4.2.1.2. የአንደኛ ደረጃና መካከለኛ ደረጃ ትምህርት /ከ1ኛ እስከ 8ኛ ክፍል/ ሁሉም ዜጎች ትምህርት እንዲያገኙ ፓርቲያችን ይታገላል። ለዚህም ሀገራዊ

ስታንዳርዳቸውን የጠበቁና በቴክኖሎጂ የተደገፉ ትምህርት ቤቶች ሕዝቡን በማሳተፍ እንዲሠሩ ይደረጋል። በሌላ በኩል የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ኢኮኖሚው በሚፈለገው መልኩ በሦስት ዘርፎች ማለትም የአጠቃላይ ትምህርት፣ መሠረታዊ የቴክኒክና ሙያ እንዲሁም በልዩ ተሰጥፆ ትምህርት ተደራጅቶ እንዲሰጥ ይደረጋል።

4.2.1.3. ተግባር ተኮር የጎልማሶች ትምህርት ጎልማሳው የራሱን ሕይወት አንዲቀይር ብሎም በሀገሪቱ ዕድገት ላይ ትርጉም ያለው አስተዋጽዖ እንዲያበረክት ለማድረግ ፕሮግራሙ ተቃኝቶ ተግባራዊ እንዲሆን ፓርቲያችን ይታገላል።

4.2.1.4. የትምህርት ጥራትን ለማረጋገጥ የሚዘጋጀው ሥርዓተ ትምህርት የ21ኛው ክፍለ ዘመን ክህሎትን መሠረት ያደረገ፣ የሀገር በቀል ዕውቀት ያካተት፣ ዜጎች ችግር ፈቺና ተመራማሪ ሆነው እንዲገነቡና ለሀገራቸው ብልጽግና የሚተጉ እንዲሆኑ፤ መምህራን በተሻለ ችሎታና ሥነ ምግባር የታነፁ ሆነው ትውልድ በዕውቀት፣ በክህሎት እና በመልካም ሥነ ምግባር የሚቀርፁ፣ እንዲሁም የሚገባቸውን ሞያዊ ክብርና ጥቅም እንዲያገኙ ሀገራዊ የመምህራን ልማት ፕሮግራም በማሻሻል ፓርቲያችን ይሠራል።

4.2.1.5. የቴክኒክና ሞያ ትምህርና ሥልጠና የኢንዱስትሪውን የሠላጠነ የሰው ኃይል ፍላጎት ለመሙላት በሚያስችል መልኩ አንዲደራጅ ያደርጋል። ለቴክኖሎጂ ሽግግር ከፍተኛ ሚና እንዲጫወቱ ያደርጋል።

4.2.1.6. የሀገራችን ከፍተኛ ትምህርት ከኢንዱስትሪው የሰው ኃይልና የምርምር ፍላጎት ጋር ትሥሥርና አግባብነት ያለው እንዲሆን ፓርቲያችን ይሠራል። የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት፣ ከማስተማር ሥራ ባሻገር ጥናትና ምርምር እና የማኅበረሰብ አገልግሎት ላይ በማተኮር ለኅብረተሰቡ ችግር መፍትሔ የሚሰጡ ሆነው ተልዕኳቸውን እንዲወጡ ይደረጋል።

4.2.1.7. ፓርቲያችን ሁሉም የትምህርት ተቋማት በዕለት ተዕለት የመማር ማስተማር፣ የምርምር እና የህብረተሰብ አገልግሎት ሥራ ሁሉም ዕይታዎች በእኩል መድረክ አግኝተው በነፃነት የሚንሸራሸሩባቸው እንዲሆኑ ይሠራል።

4.2.1.8. የሥነ ምግባርና ሥነ ዜጋ ትምህርት አብሮነትን በማሳደግና ግብረ ገባዊ ዕሴቶችን በማስፋትና በማስረፅ በመልካም ሥነ ምግባር የታነፃ ሀገር ወዳድ ትውልድ በማፍራት ረገድ የሚጨውተው ሚና እጅግ የላቀ እንደሆነ ፓርቲያችን ይረዳል። የሀገር ፍቅርን የሚያፀና እና ግብረ ገብነትን የተላበሰ ትውልድ መፍጠሪያ ተደርጎ እንዲቀረፅ ያደርጋል።

4.2.1.9. ፓርቲያችን በአንደኛ ደረጃና በመካከለኛ ደረጃ የትምህርት ቋንቋ ብዝሃ ልሳን እንዲሆን የሚያደርግ ሲሆን ብዝሃ ልሳንነቱ የምንገነባውን ኅብረ ሀገራዊ አንድነትን ታሳቢ ባደረገ መለኩ ከክልሎች ነባራዊ ሁኔታ ጋር በሚጣጣም መልኩ ተግባራዊ አንዲሆን ያደርጋል።

4.2.2. መከላከልን መሠረተ ያረገ የጤና ሠርዓት መዘርጋት

4.2.2.1. ፓርቲያችን በዋናነት በሽታን በመከላከል ላይ የተመሠረተ የጤና ጥበቃ ሥርዓት እንዲዘረጋ ያደረጋል። በተጨማሪም አክሞ የማዳን ዐቅምን

በዘላቂነት ለማሳደግ የሰው ኃይል፣ ሥርዓትና ቴክኖሎጂ ዐቅም ግንባታ ላይ ፓርቲያችን ቅድሚያ ይሰጣል።

4.2.2.2. ፓርቲያችን ለእናቶችና ህፃናት ጤና ክብካቤ ልዩ ትኩረት በመስጠት ይሠራል። ጎጂ ባህላዊ ድርጊቶች እንዲወገዱ እና አጠቃላይ የሴቶችን ጤና ለመጠበቅ ከቅድመ ወሊድ እስከ ድጎረ ወሊድ ድረስ በአቅራቢያቸው በጤና ተቋማት አገልግሎት እንዲያገኙ ፓርቲያችን ይታገላል።

4.2.2.3. በዝቅተኛ የኑሮ ሁኔታ ያሉ ዜጎችን ታሳቢ ያደረገ የነጻ ሕክምና አገልግሎት የሚሰጥበት አሠራር እንዲዘረጋ ያደርጋል። ከዚህም በተጨማሪ የጤና መድኃኒት ሽፋን በመላ ሀገራችን እንዲዳረስ አሠራርን በማዘመን ሁሉም ኢትዮጵያዊ ደረጃውን የጠበቀ የጤና መድኃኒት ሽፋን ተጠቃሚ እንዲሆን ያደርጋል።

4.2.2.4. ፓርቲያችን የሕዝብ ቁጥሩ ከማጎበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዕድገታችን ጋር ተመጣጥኖ አንዲሄድ እንዲሁም ጤናማ የሆነ ኅብረተሰብ ለመፍጠር የሚስችል በፍላጎት ላይ የተመሠረተ የቤተሰብ ምጣኔ ፕሮግራሞች እንዲዘረጉ ያደርጋል።

4.2.2.5. የሕክምና ባለሙያዎች ፍልሰትን፤ በተለይም ከገጠር ወደ ከተማ የሚደረግ የባለሙያዎችን ፍልሰት ለመቀነስ በገጠር የሚሰሩ ባለሙያዎችን ልዩ ጥቅምን ይሰጣል።

4.2.2.6. የሕክምና ቁሳቁሶች በሀገር ውስጥ እንዲመረቱ የሚደረግበት ዐቅም እንዲፈጠር ፓርቲያችን ይሠራል።

4.2.2.7. የባህል ሕክምና እንዲዘምን ልዩ ትኩረት ሰጥቶ ከዘመናዊ ሕክምና ጋር እንዲደጋገፍና በጥናትና ምርምር እንዲልቅ ያደርጋል።

4.2.3. የሀገራችንን ዐቅም ያገናዘበ የማኅበራዊ ጥበቃ ሥርዓት መዘርጋት

4.2.3.1. ለችግር ተጋላጭ የሆኑ የኅብረተሰብ ክፍሎችን ለመደገፍ የሀገራችን ኢኮኖሚያዊ ዕድገትና ዐቅም ያገናዘበ፣ አካታችና ጥራታቸውን የጠበቁ የማኅበራዊ ዋስትና ሥርዓቶችን ፓርቲያችን እንዲዘረጋ ይደረጋል።

4.2.3.2. የአካል ጉዳተኞችን ሁለንተናዊ መብት፣ ክብርና ከደኅንነት ለማስጠበቅ እንዲሁም በሁሉም የሕይወት ዘርፎች ተሳትፏቸውንና ተጠቃሚነታቸውን ለማረጋገጥ በሙሉ ቁርጠኝነት ይሠራል።

4.2.3.3. ፓርቲያችን አሠሪና ሠራተኛ በሥራ ቦታ ጤናማ ማኅበራዊ ግንኙነት እንዲኖራቸው፣ የስራ ቦታዎች ምቹና ጤናማ እንዲሆኑ እና የኢንዱስትሪ ሰላም እንዲሰፍን ለማድረግ ይሠራል።

4.2.4. የሴቶችና ወጣቶች የፖለቲካና ኢኮኖሚ ተሳትፎና ተጠቃሚነት ማጎልበት

4.2.4.1. የሴቶችና ወጣቶች ፍትሀዊ የፖለቲካ ውክልናና ተሳትፎ እንዲሁም ዘላቂ የስራ ዕድል፣ የብድር አቅርቦት፣ የመሬት ባለቤትነት፤ የመኖሪያ ቤት ተጠቃሚነት እና ለእኩል ሥራ እኩል ክፍያ እንዲያገኙ ፓርቲያችን ይታገላል።

4.2.4.2. ፓርቲያችን አጠቃላይ ኢኮኖሚና የፖለቲካ እንቅስቃሴዎቻችን ወጣቱን ማዕከል ያደረጉ እንዲሆኑ ይሠራል። ወጣቶች ንቁና ግብረ ገብነትን የተላበሱ እንዲሆኑ እንዲሁም ከሱስና ከጥፋት የራቁ እንዲሆኑ ፓርቲያችን ይሠራል።

4.2.4.3. ፓርቲያችን የውጭ ሀገር የሥራ ሥምሪት በሕግ እና በተቋም ታግዞ ዜጎች ለተገቢ አገልግሎት ተገቢ ክፍያ እንዲያገኙ ክትትል እና ድርድር በማድረግ የዜጎች ደኅንነት እና ክብር እንዲጠበቅ ይታገላል።

4.2.5. ብዝሃነታችንን ማዕከል ያደረገ የባህልና ቅርስ ልማት

4.2.5.1. የሁሉም ብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ቋንቋዎች አደንዲያድጉና እንዲጎለብቱ የሕግ፣ ተቋማዊ እና አስተዳደራዊ ሥራዎች ተግባራዊ ያደረጋል። ተጨማሪ የፌደራል መንግሥት የሥራ ቋንቋዎች ሥራ ላይ እንዲውሉ ፓርቲያችን ይታገላል።

4.2.5.2. ፓርቲያችን የኢትዮጵያዊ የጋራ ዕሴቶችና ባህሎች አንዲጎለብቱ፣ ታሪካዊ ቅርሶቻችን፣ የሚዳስስም ሆነ የማይዳሰሱ ባህላዊና ትውፊታዊ ቅርሶቻችን ተገቢው ክብርና ትኩረት ተሰጥቷቸው፣ ከአደጋ ተጠብቀው ፤ለሀገር ግንባታ መሣሪያ ሆነው እንዲያገለግሉ እና ለመጪው ትውልድ አንዲተላለፉ በትኩረት ይሠራል።

4.2.5.3. ፓርቲዎችን ስፖርት ሀገራዊ ክብርን እና ሀገራዊ መቀራረብን የሚያረጋግጥ የብልጽግና አንድ አካል እንደሆነ ይረዳል። ስፖርት ለሁሉም በሚል መርሕ ሀገራዊ አንድነትና የሕዝቦች ወንድማማችነት ለማጠናከር ስፖርት ተቋማትና ሕዝባዊ እንዲሆን ይሠራል።

4.2.5.4. ኪነ ጥበብ የማህበረሰቡን ጠቃሚ ዕሴቶች ለማጎልበት ተገቢውን ሚና እንዲወጣ የኢትዮጵያ ብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ኪነ ጥበባዊ ሀብት በትምህርትና ሥልጠና እንዲታገዝ፣ የኪነ ጥበብ ተቋማትና ማዕከላት ተስፋፍተው ለሀገር ብልጽግና እንዲውሉ ይታገላል።

ክፍል አምስት

5. የውጭ ግንኙነት ፕሮግራም

5.1. የውጭ ግንኙነት ዋና ዓላማ፡- ሀገራዊ ክብርን ማዕከል ያደረገ የውጭ ግንኙነት፡

ፓርቲያችን የውጭ ጉዳይ ከሀገር ውስጥ ጉዳይ የተነጠለ አድርጎ አይመለከትም፡፡ ይልቁንም የሀገር ውስጥ ጉዳያችን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ለውጦች ነፀብራቅ ሆኖ ዓለም አቀፍ ሁኔታዎችን ያልዘነጋ ነው፡፡ የውጭ ግንኙነታችንም የዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ ግንባታን የሚያረጋግጥ፣ የሀገር አንድነትን በማስጠበቅ ሀገራዊ ክብርን የሚያጎናጽፍ፣ ሀገራዊ ክብርን በማጎናፀፍ ሀገራዊ አንድነትን የሚያጠናክር ይሆናል፡፡

5.2. የውጭ ግንኙነት ግቦች

5.2.1. ሀገራዊ ክብርን የሚያረጋግጥ የውጭ ግንኙነት

5.2.1.1. ፓርቲያችን የዜጎቻችን ክብር የሀገራዊ ክብራችን ዓይነተኛ መገለጫ እንደሆነ ይገነዘባል፡፡ ፓርቲያችን የዜጎችን ክብር መሠረት ያደረገ ሀገራዊ ክብርን ለማስጠበቅ ዜጎችን መሠረት ያደረገና የዜጎች መብትን በየትኛውም የዓለም ክፍል ሊያስጠብቅ የሚችል የውጭ ግንኙነት ሥራዎችን ይተገብራል፡፡

5.2.1.2. የሀገራችን ዜጎች ከውጭ የስራ ቅጥር የተሻለ ተጠቃሚ የሚሆኑበት እና መብቶቻቸውና ክብራቸው የሚጠበቅበት ሁኔታ ከቀጣሪ መንግሥታት ጋር ስምምነት በመፍጠር እንዲመቻች ያደርጋል፡፡

5.2.1.3. የሀገራችንን መልካም ገጽታና የወደፊት ብሩህ ተስፋ ለውጭው ዓለም የሚያስተዋውቁ የውጭ ግንኙነት ሥራዎች ይሠራሉ።

5.2.1.4. የፓን -አፍሪካኒዝም መሠረት የሆነችው ሀገራችን መላው ጥቁር ሕዝቦች የሚያከብሩትና የሚያምኑትን ያህል ፓን-አፍሪካኒዝምን የሚያጠናክር የውጭ ግንኙነት ሥራዎችን መተግበር ይኖርባታል።

5.2.2. ለትብብርና ለጋራ ተጠቃሚነት ትኩረት በመስጠት አጋሮቻችንን ማስፋት

5.2.2.1. የውጭ ግንኙነታችን ፖሊሲና ትግበራ ትብብርን፣ የጋር ጥቅምን እና ሉዓላዊነትን በማስከበር እና በማክበር ላይ የተመሠረተ መሆን እንዳበት ያምናል። በፋክክር እና በመቀናቀን ከሚመጣ አንጻራዊ ጥቅም ይልቅ ከውስጣዊ ፍላጎታችን የሚመነጭ ጥቅምን የሚያስቀድም የውጭ ግንኙነት በመከተል አጋሮቻችን ለማስፋትና ግንኙነትን ለማጠናከር አበክሮ ይሠራል።

5.2.2.2. ከየትኛም ዋልታ ዲፕሎማሲያዊ ጥግ ሳንይዝ በዋልታዎች መካከል ዲፕሎማሲያዊ ሚዛንን በመጠበቅ ሀገራዊ ጥቅማችንን ለማስከበር ይሠራል።

5.2.3. የብዙሮች ትብብር ተቋማት ተሰሚነትን መጨመር እና ፖሊሲያዊ ነጻነትን ማስከበር

5.2.3.1. የፖሊሲ ነጻነታችንና ሉዓላዊነታችንን ባስጠበቀ መልኩ ከዓለም አቀፍ ተቋማት ጋር የባለ ብዙሮች ትብብርን ለማጠናከር የሚያስችሉ ሥራዎች ይሠራል።

5.2.4. ለጎረቤት ሀገራት ትኩረት በመስጠት ዘርፈ ብዙ የጋራ ተጠቃሚነት ማረጋገጥ

5.2.4.1. ሀገራችን ከጎረቤት ሀገራት ጋር በመተባበርና በጋራ ጥቅም ላይ የተመሰረተ ግንኙነት በመፍጠር አካባቢያዊ ሰላም እንዲረጋገጥ ፓርቲያችን በትኩረት ይሠራል።

5.2.4.2. በቀጠናው ካሉ ሀገሮች ጋር የጋራ ጥቅምቻችንን መሠረት ያደረገ አካባቢያዊ የልማት፣ የኢኮኖሚ እና የሰላም ትሥሥር እንዲፈጠር በትብብር ይሠራል። ይህም ቀስ በቀስ እያደገ የሚሄድ ቀጣናዊ የኢኮኖሚ ትሥሥር እንዲሆን አስፋለጊውን ጥረት ያደርጋል።

5.2.4.3. ከጎረቤቶቻችን ጋር በሚያገናኙን የተፈጥሮ ሀብቶች ላይ በጋራና ፍትሐዊ ተጠቃሚነት መርሕ የሀገራችንን ጥቅም ለማስከበር ፓርቲው ይሠራል። ሀገራችን በአካባቢያችን ካሉ ባለ ወደብ ሀገሮች የተሻለ የወደብ ተጠቃሚነት መብት በሚያረጋግጥ መልኩ አካባቢያዊ ትብብሮች ላይ ትኩረት በመስጠት እንዲሠራ ያደርጋል።

5.2.5. የኢትዮጵያውያንና ትውልደ ኢትዮጵያውያንን ተሳትፎ ማሳደግ

5.2.5.1. ከሀገራቸው ጋር የተለየ ቁርኝት ያላቸው በውጪ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን እና ትውልደ ኢትዮጵያውያን ከሀገራችን ፖለቲካዊ ኢኮኖሚያዊ እና ማኅበራዊ ሁኔታዎች የተነጠሉ እንዳይሆኑና ተጠቃሚ እንዲሆኑ ሁኔታዎችን ያመቻቻል።

5.2.5.2. በውጭ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያንና ትውልደ ኢትዮጵያውያን በሀገራቸው ጉዳይ ላይ ባለቤት እንዲሆኑ ከሚደረገው ጥረት ባሻገር በየሚኖሩበት ሀገር የኢትዮጵያ አምባሳደሮች አንዲሆኑ በማበረታታት ላይ በትኩረት ይሰራል።

5.2.6. ሀገራዊ ክብርን እና ሀገራዊ ጥቅምን የሚያስጠብቅ የውጭ ግንኙነት የመፈጸም ዐቅም መገንባት

5.2.6.1. ፓርቲያችን የኢትዮጵያን ታሪክ እና አንድነት እንዲሁም የዜጎቿን ክብር እና ተስፋዋን የሚያንፀባርቅ የጋራ ስምምነት ያለው ሀገራዊ ክብራችንን እና ሀገራዊ ጥቅማችንን የሚያስጠብቅ የተቀናጀ እና የተማከለ የውጭ ግንኙነት ፓሊሲና ትግበራ እውን ይደረጋል።

5.2.6.2. የውጭ ግንኙነት ማስፈጸሚያ ሀገራዊ ዐቅማችን ላይ እንዲመሠረት ሰፊ ጥረት ያደርጋል። በሕዝብ ለሕዝብ ግንኙነትና ዲሞክራሲ ላይ ትኩረት ተሰጥቶ ይሠራል።

5.2.6.3. የሀገራዊ ሉዓላዊነት የማስጠበቅ ጉዳይ በገር ኃይሎች ዐቅም ብቻ የሚመለስ ባለመሆኑ ሀገራዊ ክብራችን ሳይደፈርስ የመግታት ዐቅም ያለው ጠንካራ፣ ዘመናዊና ሁሉን አቀፍ ወታደራዊ ኃይል መገንባት ይገባል ብሎ ፓርቲያችን ያምናል።

5.2.6.4. ሁሉን አቀፍ ዲሞክራሲን በመተግበር የትብብር ዘርፎችን ለማስፋት ፓርቲያችን ቅድሚያ ሰጥቶ ይሠራል። በዚህም የሰላም፣ የኢኮኖሚ፣ የዜጋ ተኮር

እና የሕዝብ ለሕዝብ (ፕብሊክ) ዲፕሎማሲ የውጭ ጉዳይ ፓሊሲ ዋነኛ መተግበሪያ ስትራቴጂዎች ሆነው እንዲሠራባቸው ትኩረት ይሰጣል።

Sagantaa Paartii Badhaadhinaa

(Badhaadhina)

Seensa

i. Biyyi keenya Itoophiyaan hoggansa ADWUItiin dirree siyaasaatiin, dinagdeefi hawaasummaatiin jijjiiramoota hedduu galmeessifteetti. Walitti makamiinsi paartilee obboleewwaniifi deeggartootaa raawwatamee paartiin badhaadhinaa hundaa'ee sagantaan isaa qophaa'eera.

ii. Biyya keenya keessatti guddinni dinagdeetiin galmaa'e, tajaajilli hawaasummaa ho'ina isaa eegee itti fufuu qaba. Gama siyaasaatiin sirna heera mootummaa mirkaneesseen saboonni, sab-lammoonniifi ummattootaa cimsuun deessisuu gaafata. Gama dirree dhimmoota alaatiin biyyi keenya kara addunyaarratti fakkeenyummaa haqummaa fi giddu seentummaa irraa cimsinee itti fufuutu nurraa eegama.

iii. Gama biraatiin dogogora gama siyaasaa, dinagdeefi hawaasummaatiin mul'atan momii tokko malee sirreessuun barbaachisaa ta'a.

Gama dirree siyaasaatiin maalummaa sabaafi biyyummaa, mirga gareefi dhuunfaa wal simsiisuun sirna demokraasii ijaaruu barbaachisa. Gareefi gooxiin ummata qooduufi adeemsi loogii uumamaa ture hafee, gurmaa'insa hammataafi simataa ta'e, rakkoo siyaasaa biyya keenyaa hiikuufi fooy'essu uumamuu. Kana

milkeessuuf, xiinxala guutuu ta'e dhabuufi sagantaa siyaasaa, badhaadhina biyyaaleessaa karaa guutuu ta'een ilaalama siyaasaatiin gabbateen bakka buusuu qaba.

Demokraasiin keessoo paartii quucaree ture sirreeffamee sirna demokraasii ummattoota biyyattii agarsiiftuu ni taasifama.

iv. Biyyi keenya fedhiifi faayidaa ummataa bu'uura amansiisaa irratti ijaaruun, nageenya, demokraasii, tokkummaa biyyaaleessummaa, kabaja lammiiwwanii, biyya haqummaafi badhaadhinni keessatti dhugooma ta'uu qabdi. Paartiin keenya seera tapha siyaasaa ammayyaa'aa wajjin wal dubbisee, ilaalama jijjiiramaa yeroo gabaabaa keessatti qopheessuun, dirree siyaasaan wal-simuu yoo hin dandeenye akka paartii tokkootti qofa osoo hintaane akka biyyaaleessaatti badii kan qaqqabsiisuufi maraanmartoo dhaabbatanii hafuu keessatti kan kuffisu ta'a.

v. Walumaa galatti, biyyi keenya waggoota hoggansa ADWUI jala turte keessatti gama siyaasaa, dinagdee, hawaasummaafi injifannoo dippilomasummaa cimsuu, hanqinoota sakattaa'anii baasuun shakkii tokko malee sirreessuun fedhiifi faayidaa dhaloota har'aafi egeree kabachisuun barbaachisaa dha. Ciminoota turan babal'isuu, dogoggoroota sirreessuufi faayidaa dhaloota dhufuu bifa guutuu ta'een kabachisuun hindanda'amu. Kana malees paartilee deggartootaa jedhamanii waamamaa turan

hammachuun, sirna dinagdee hammataa ijaaruuf paartii badhaadhinaa hundeessuun barbaachisaa dha.

vi. Gama biraatiin, paartiin Badhadhinaa saboota lakkoofsa xiqqaa qaban kan hammateefi hirmaachise, bakka bu'ummaafi gahumsa bu'uura godhatee walitti hidhamiinsa murtee kennuu akka cimuuf haala kan mijeessee dha. Yaada mo'ataa irratti hundaa'uudhaan tumsaafi wal-morkii irratti akka bu'uureeffatan taasisa. Biyyi keenya adeemsa jijjiiramni demokraasii itti fufiinsa qabaatee, sadarkaa duubatti deebi'uu hindandeenyerra gahuu fi cimuu ittiin danda'u akka qabaattuuf ni gargaara.

Kutaa 1ffaa

1. Kaayyoo paartii Badhaadhinaafi duudhaalee addaa

Akkaataa paartiin keenya biyya itti ilaalu, ilaalama hammattummaa kaleessa ture caalmaatti cimsuudhaan hanqinoota turan sirreessuufi boqonnaa badhaadhina hundagaleessa banuudha. Ilaalamni hammataan akka milkaa'uuf sabboonummaan sabummaafi tokkummaan biyyaalessummaa madaala isaa eegee akka deemuuf kan hojjetamu ta'a. Sababa kanaan, fedhiwwan dhaadhessummaa diigee yaadawwan ijaaraadhaan rakkoo qabatamaa biyya keenya kan hiiku, ummata fayyadamaa kan taasisu, waliigaltee irratti kan xiyyeeffatu, akkasumas cichummaafi maxxantummaa yaadamaa irra bilisa ta'uudhaan toora kan filatuu dha.

Biyya keenya keessatti barmaatileen hariiroo bitaafi mirgaa fedhiifi aantummaa ummataa caalaa faayidaa gitaafi ilaalama mootummaa biyyaalessaa irratti kan xiyyeeffatee dha. Paartiin Badhaadhinaa rakkoo kana xiinxalee adda baasuudhaan kallattii hariiroo kanneen walitti dhiyeessu hordofuu filateera. Haalawwan ilaalama kanaa akka jirutti fudhachuu mannaa, haala qabatamaa dhugaa jiru dubbisuun, qajeeltoowwan bu'a-qabeessa giddugala

godhachuun adeemsa jiru sakatta'uufi qo'annoo irratti hundaa'uudhaan qajeeltoo hojii qabatamaa irratti xiyyeeffate hordofuun barbaachisaa ta'ee argameera. Sababa kanaan, Itoophiyaa hundaaf taatu ijaaruuf qaamolee hawaasaa adda addaa bu'uura hawaasaa paartichaa gochuun adeemsa siyaasaa hammataa taasisuun filatamaadha. Paartiin keenya "Biyyi keenya hunda keenyaaf" yaaada jedhamu qabachuufi hanqina yaadaa cehuudhaan biyya badhaateefi lammiilee hundaaf mijooftuu taate uumuuf qabsaa'a. Kaayyoo kana kan morman bitaanis ta'e mirgaan yaadawwan diiggaafi hojimaata badaa irratti paartiin keenya kutannoon qabsaa'a.

1.1. Kaayyoo waliigalaa Paartii Badhaadhinaa

"Itoophiyaa Badhaate dhugoomsuu"

Kaayyoon waliigalaa Paartii keenyaa Itoophiyaa badhaate dhugoomsuu dha. Badhaadhina yammuu jennu, hiikkoowwan hedduu kan qabu ta'ee, kan siyaasaa, dinagdeefi hawaasummaa of keessatti qabata.

Badhaadhinni dinagdee, fedhiwwan buu'uuraa ummattootaa karaa sirriifi itti fufiinsa qabuun guutuudhaan guddina ariifataafi hundagaleessa galmeessuufi sadarkaa idil-addunyaatti dorgomaa ta'uudhaan fayyadamummaa haqa-qabeessa mirkaneessuufi hiyyummaafi boodatti hofummaa maqsuudha.

Badhaadhina siyaasaa yammuu jennu, dhaabbilee aadaa demokraasii dagaagsuuf barbaachisan ijaaroo, bilisummaa fi wal-qixxummaa ummattootaa mirkaneessuu, mirgi namoomaafi demokraasii lammiilee akka kabajamu taasisuu, tokkummaa biyyaalessummaa mirkaneessuufi Itoophiyaa keessatti sirna federaalizimii dhugaafi demokraatawaa lafa qabsiisuuf kutannoodhaan qabsaa’uu dha.

Badhaadhinni hawaasummaa yaadawwan gaarii biyyaa, duudhaalee naamusa qabaachuu horachuu, lammiwwan fayyaalessa qaamaafi sammuu cimaa qaban horachuudhaan hawaasa rakkoo suukaneessaa keessaa qulqulla’e ijaaruufi ummattoota gidduutti nageenya dhugaa uumuun badhaadhina waliigalaa mirkaneessuu jechuu dha.

1.2. Addummaan duudhaalee keenyaa daandii gara badhaadhinaatti nu geessu ta’uu isaaniiti

Daandii keenya hundarratti finaxaalessummaa nu mudatuuf furmaanni jiru duudhaalee keenyatti fayyadamnee hojjechuudhaan injifachuu qofaa dha.

1.2.1. Tokkummaa sab-daneessa

Kaayyoo ol’aanaan paartii keenyaa biyya tokkummaa sab-daneessi itti mirkanaa’eefi hawaasni siyaas-dinagdee tokkoo itti uumame ijaaroo dha. Tokkummaa sab-daneessa yammuu jennu,

saba, amantaa ykn eenyummaa hunda kan hammateefi loogii tokko malee hundaaf kan hojjetu jechuu dha. Paartiin keenya tokkummaa sab-daneessa keessatti heddummina sabaa, afaanii, aadaafi hirmaachisummaa murtee mirkaneessuun kan dandaa'amu ta'uu amana. Tokkummaa sab-daneessii akka qabeenyaatti kan ilaalamuuf saboota, sab-lammootaafi ummattoota hundaaf beekamtii guutuu waan kennuufii dha. Walitti hidhiinsa seenaa, haala walfakkaataa amma keessa jirru, faayidaa waliiniifi abdii egeree, gamtaa cimaa fi hariiroo gaarii qabu.

Tokkummaa sab-daneessi eenyummaan isa tokkoo isa kan biro waliin walitti hidhata kan qabu, wal fudhateefi wal simee deemuu kan danda'u ta'uu kan agarsiisuu dha.

Akka biyyaafi ummataatti carraan keenya baay'een walitti hidhata kan qabu ta'uu hubachuun kaayyoofi galma waliiniitiif dhaabbachuu, waliin hojjechuu, wal deeggaruufi walii tumsuu akka qabnu ilaalcha hubachiisuudha. Biyya sab-daneessa kan ijaaruuf dogongora kaleessaa dhoksuurra sirreessaa deemuu, gadoo qabachuuf osoo hin taane firummaa cimsuuf akka oolu ni taasifama. Tokkummaa sab-daneessa ijaaruudhaan heddummina keenyaan mul'annee, tokkummaa keenyaan cimnee, gara fuula duraatti tarkaanfachuun madda bareedinaafi cimina keenyaati.

Haqummaan yoo jiraate, kabajni mirga namoomaa yoo cimeefi badhaadhinni yoo dhufe akka biyyaatti waan itti fufnuuf abdiin keenya ni lalisa. Haata’uutii, waliin jireenyi fiixa bahiinsa qabu kan dhufu qeexeedhaan sochoonee osoo hin taane, dibaabee kaayyoo fedhiifi faayidaa waloo jalatti ijaaramnee galma gahiinsa kaayyoo keenyaatiif yoo qabsoofne qofaa dha. Kanaafuu, paartiin keenya “Gamtaan taanee” badhaadhina ni milkeessina!, badhaadhina milkeessinee gamtaan jiraanna!” qajeeltoo jedhuun tokkummaa sab-daneessa mirkaneesuuf xiyyeeffannoo ol’aanaadhaan hojjeta.

1.2.2.Kabaja lammiiwwanii

Kabaja lammiiwwanii yammuu jennu mirgoonni lammiiilee biyyattii kabajamuufi eegamuu akka qaban kan agarsiisuu dha. Lammummaa isaaniitiin kabaja kan qabaniifi haala biyyarraa diina ittiin ittisuu danda’an kan gonfatan jechuu dha. Paartiin Badhaadhinaa namni nama ta’uusaatiin kabajamuu akka qabu amana.

Lammii amantaa, sabummaa, koorniyaa, qabeenyaafi fayyummaan isaa eegamee, akkasumas mirga ogummaa argachuu qabu uumuudhaaf hojjetama. Kabaja lammiiwwanii yammuu jennu, Itoophiyaanota ija tokkoon kan ilaaluu fi murteessu, Itoophiyaanonni hundi seera biyyattii duratti wal-qixa kan ilaalaman, karaa haqa-qabeessa ta’een fayyadamtoota

kan ta'an, saboonni lakkoofsi isaanii xiqqaa ta'e bilisummaafi mirgi isaanii kan kabajame, namni namummaa isaatiin qofa wal-qixxeetti kan ilaalamu, hakuuccaafi loogiiirraa bilisa ta'ee dhimmoota biyyaa gurguddoo irratti murteessuuf kan hirmaatu, qabeenya, mirgaafi qoodiinsi aangoo sirrii mirkaneessuudhaan sirna hawaasa siyaas-dinagdee tokkoo kan ittiin uumnuu dha.

Kabajni lammiwwanii wal-qixxummaa mirga dhuunfaafi garee, birmadummaa biyyaaleessaa, biliisummaa dhuunfaa, hawaasaafi biyyaa akka waliigalaatti kan ilaalu ta'a. Kabajni biyyaaleessummaa ammoo ummattoonni biyya isaanii keessattis ta'e waltajjii addunyaa irratti ol jedhanii deemuudha. Kun bu'aa wantoota baay'eeti. Biyya keenya keessatti gaaffiiwwan haqummaafi badhaadhinaati. Biyya alaa keessatti nageenyummaa Itoophiyaanotaa mirkaneessa. Biyya kabajaan hawaasaa keessatti mirkanaa'e uumuu dha. lammiin hundinuu bifa wal fakkaatuun quuqama lammummaa akka qabaatu gochuu dha. kabajaa lammiwwanii jechuun waltajjii addunyaa irratti biyyaafi hawaasa kabajaa qabu uumuu jechuu dha. biyya keessatti ammoo gaaffiiwwan haqummaafi badhaadhinaa deebisuu dha.

Kanaafuu, Paartiin keenya ol'aantumaa seeraa mirkaneessuun, sirna haqaa ijaaruu, mirgoota namoomaa ijaaruu, seera hariiroo hawaasummaa kabajuufi kanneen biroorratti ni hojjeta. Mirga

namoomaa kabajuu, haqa hawaasaa mirkaneessuu, nageenyaafi fayyummaa hawaasa keenyaa eeguu, guddina dinagdeefi hawaasummaa mirkaneessuudhaan badhaadhina fiduudha.

1.2.3.Bilisummaa

Duudhaalee Paartii keenyaa keessaa tokko mul'ata mataa filachuufi daandii filatamaanis mirgi jiraachuu akka mirkanaa'uuf hojjechuuf filachuusaati. Duudhaalee hawaasummaafi faayidaawwan lammiilee eegsifnee, namni kan barbaade akka dubbisu, dhaggeeffatu, gorsu, amanu, mormu, kadhatu, lallabu, barreessu, yaada akka tamsaasu, kan barbaadee wajjin akka walitti qabamuufi gurmaa'uuf bilisummaa guutuu kan qabu ta'uu paartiin keenya ni amana. Humnaa fi dirqamaan bilisummaawwan lammiifi hawaasaa kanniin yoo danqaman, fedhiwwan kanneen biroon yoo guutamanillee rakkoo keessa jiraachuu isaa hubachuun barbaachisaa ta'uu Paartiin keenya ni amana. Sirni bilisummaa hawaasaa hin mirkaneessine gama tokkoon lammiwwan dammaqaafi oomishataan akka hin uumamne taasisa. Biliisummaa dhabuun miira qabeenyaa horachuu kan ajjeessuufi adeemsa badhaadhinnaa kan duubatti deebisu, gadoofi komii kan babal'isu, wal- jijjirraa yaadaa kan haphisuufi sodaan akka mo'atu taasisuudhaan dirreen siyaasaa jeeqamaa uuma.

Kanaafuu, Paartiin keenya rakkoowwan siyaasaafi dinagdee biyya keenyaa itti fufiinsaan hiikuufi hirmaannaa lammiiwwanii kallattii hundumaan guddisuuf bilisummaan duudhaa tokko ta'uu fudhatee socho'a.

Kutaa 2ffaa

2. Sagantaa Siyaasaa

2.1. Kaayyoo Sagantaa Siyaasaa Mootummaa itti fufiinsaafi fudhatama cimaa qabu ijaaruu

Kaayyoo ol'aanaan sagantaa siyaasaa paartiin Badhaadhinaa siyaasaa cimaafi fudhatama qabu, eenyummaa sabummaafi tokkummaa biyyaaleessaa madaallii isaa eeggate akka ijaaramuuf hojjeta. Kanaafuu, gama mootummaa cimaa ijaaruutiin ummanni bal'aan kallattii taa'urratti hundaa'ee misooma, wal qixxummaafi fedhiin bilisummaa isaa guutamee, gidduu galtummaa tokko malee gahumsa irratti hundaa'uudhaan gurmaa'insa biyyaaleessaa ijaaruun ni barbaachisa jedhee amana. Kanaafuu, jalqabbiin ijaarsaa cimaafi kan hin diigamne akka ta'uuf hojiin gahoomsuu galma paartii badhaadhinaati. Paartiin Badhaadhinaa demokraasiin aadaa ummatummaa irratti akka ijaaramu ni hubata.

Gama biraatiin ammoo fudhatama mootummaa biyyaaleessaatiin paartii badhaadhinaa mootummaa biyyaaleessaa cimaa gochuuf heera mootummaa biyyattii keessatti akkaataa kaa'ameen galma hawaasa siyaas-dinagdee tokkoo ijaaruu milkeessuuf ni hojjeta. Kanaafuu, fudhatama mootummaa biyyaaleessaa

dabaluuf waliigaltee biyyaaleessummaa fi walitti dhufeenya ummattootaa cimsuufi miira araaraa uumuuf tarkaanfii siyaasaa irratti xiyyeeffatee socho'a. Paartiin keenya ijaarsa tokkummaa biyyaaleessaa eenyummaa calaqsiiisuufi sab-daneessummaa keessummeessu milkeessuuf hojjeta.

2.2. Galmoota Sagantaa Siyaasaa

2.2.1 Waliigaltee mootummaa biyyaaleessaa bu'uura cimaa irratti ijaaruu dandeessisu uumuu

2.2.1.1. Paartiin badhaadhinaa kaayyoowwan siyaasaa isaa akka fiixa bahuuf, waliigaltee biyyaaleessaa uumuuratti cichee hojjeta. Paartiin Badhaadhinaa tokkummaa sab-daneessa cimsuu, sirna demokraasiitiif haala mijaawaa uumuu, fudhatama mootummaa ol kaasuurratti kutannoon hojjeta.

2.2.1.2. Paartiin Badhaadhinaa finxaaleessummaafi rakkoowwan hayyuwwan gidduutti mul'atan fayyummaa akka hintaane ni hubata. Paartichi garaagartummaa yaadaa fedhiifi faayidaan walsimuu dhabuun uumama ta'uu ni hubata. Garaagartummaa kanniin jiraachuun isaa kan hinhafneefi karaa demokraasiitiin keessummeessuun yoo danda'aniyyuu faayidaa qabaachuu isaa itti amana.

Haata'utii, dhimmoota tokkummaa biyyaafi fudhatama mootummaa gaaffii keessa galchu, diigumsa sirnaafi mootummaa irratti aggaamame, babal'inni waldhabdee danqaa ol'aanaa ta'uu akka danda'an paartiin Badhaadhinaa ni hubata. Kanaafuu, paartiin Badhaadhinaa ajandaalee bu'uuraa fudhatama mootummaa biyyaaleessaa dabaluu keessatti qooda guddaa qaban irratti waliigaltee uumuuf ciminaan hojjeta.

2.2.1.3. Paartiin keenya waliigaltee biyyaaleessummaa cimsuuf sochii taasifamuuf dursa kennee hojiiwwan hojjetu keessaa tokko biyya keessatti boqonnaan seenaa jibbiinsaa fi gadoo akka cufamu gochuu dha. Kana fiixaan baasuuf araara aadaafi ammayyaa fayyadamuun araara nagaa fiduuf kutannoon qabsaa'uu dha. Dhaloota itti aanu gadoo dhaalchisuu osoo hin taane, obbolummaa dhaalchisuuf filannoo araara nagaa hunda itti fayyadama.

Garaagaummaa yaada dhiphissuufi walitti bu'iinsa maqsuuf paartiin keenya maree qo'annoo irratti xiyyeeffate, aantummaa ummataatiin waliigaltee itti fufiinsaa gochuuf ni hojjetama. Dhimmoota baaqqee irratti mareewwan akka deemsifaman, waldhabdeewwan sadarkaa sadarkaan hiikaa deemuuf dammaqinaan ni socho'a.

2.2.1.5. Biyya keenya keessatti Paartiin Badhaadhinaa hawaasa siyaas-dinagdee tokkoo tokkummaa sab-daneessummaa cimaafi ibsituu eenyummaawwanii irratti ijaarame uumuun barbaachisaafi sirrii ta'uu amana. Kanaafuu, hawaasni nuti ijaarru sabummaafi tokkummaa sab-daneessummaa madaala isaa eeggate irratti hundaa'ee heddummina jiru kan hubatuufi kan kabaju akka ta'uuf ciminaan hojjetama.

2.2.2. Sirna demokraasii dhaabbileefi aadaa ummatummaa irratti ijaarruu

2.2.2.1. Paartiin Badhaadhinaa Itoophiyaan badhaateefi tokkummaan ishee dhugoome demokraasiin alatti jiraachuu akka hin dandeenye ni amana.

Ummanni gama misoomaa, wal-qixxummaafi fedhii bilisummaa isaa akka guuttatuufis ta'e badhaadhinni hundagaleessi akka dhufuuf demokraasiin dhimma yerooti. Paartiin keenya birmadummaan aangoo akka kabajamuufi aangoon fedhii ummataa qofaan akka argamuuf ni qabsaa'a. Demokraasiin bakka bu'oonni ummataa ittiin filataman, filannoorras darbee walqixxummaa bilisummaafi bakka bu'iinsa ummattootaa akka mirkanaa'uuf qabsaa'a. Paartiin Badhaadhinaa demokraasiin barnoota, fayyaa, ijaarsa bu'uuraalee misoomaatiin midhage hawaasa falmataa ijaarruu keessatti gahee qaba jedhee amana. Kanaafuu, paartiin Badhaadhinaa bu'uurri demokraasii ijaarruu fi

duudhaaleen demokraasii akka cimaniifi gara aadaatti akka guddataniif ni hojjeta. Biyya keenya keessatti sirni demokraasii amansiisaafi itti fufiinsa qabu uumameera jechuu kan dandeenyu sochiiwwan amansiisoo dhaabbilee ciccimoo aadaa demokraasii bu'uureffatanii hojjetaniifi sirnaafi adeemsa tasgabba'aadhaan hogganaman uumuun yoo dandaa'ame qofaa dha. kanaafuu, paartiin keenya sirnaafi adeemsi demokraasii karaa idilaa'een tajaajilu akka uumauuf ciminaan qabsa'a.

Adeemsi demokraasii duubatti hin deebine kun ammoo waggoottan dheeraa kan turuu danda'uufi gufuuwwan hedduun kan xaxame ta'uu isaa paartiin keenya hubatee ni qabsaa'a.

2.2.2.2. Sirni demokraasii ijaarru mirgoota demokraasii dhuunfaafi garee karaa wal hin caalchifneen kan kabachisuufi mirgoota lamaanuu haala isaaniitiin kan hordofu ta'a. Paartiin keenya mirgoota dhuunfaafi garee bifa guutuu ta'een kabachisuun, mirgoottan gareetiif beekamtiin walqixaafi xiyyeeffannoon kennamuu akka qabu, akkasumas mirgoonni garee haala guutuu ta'een akka kabajaman gochuuf, mirgoota dhuunfaa kabajuun barbaachisaa akka ta'e Paartiin keenya ni amana. Kana dhugoomsuufis sirna demokraasii cimsuuf kutannoon qabsaa'a. Paartiin keenya utubaaleen sirna federaalawaa heddummina keessummeessuu danda'uusaati jedhee amana. Kanaafuu, sirna federaalawaan mirgoota sabaa, Sab-lammootaafi

ummattotaa kabajamee, biyya tokkummaa sab-daneessa dhugaa akka taatuuf hojjeta. Bifuma wal fakkaatuun mirgoota dhuunfaa hammata heera mootummaatiin kabajuun ni danda'ama jedhee amana.

2.2.2.3. Biyyoonni akka Itoophiyaa sab-daneessummaan keessatti calaqqisu wal dorgommii qofaa irratti kan hundaa'an osoo hin taane, waliigalteefi wal dorgommii madaala isaa eeggate akka barbaachisutu hubatama. Kanaafuu, biyya keenya keessatti misoomaafi demokraasii mirkaneessuuf wal dorgommiifi wal tumsi madaala isaa eeggate jiraachuun barbaachisaa ta'uu isaa paatriin Badhaadhinaa amantaa guutuu qaba. Sirni ijaaramus wal dorgommiifi wal tumsaaf xiyyeeffannoo kan kennu, qoodiinsa aangoofi bakka bu'iinsa, ofiin of bulchuu, sirna federaalawaa hin waaltofneefi qindoomina bu'uura kan taasifate, bulchiinsa waliinii, akkasumas mirgoota kutaalee hawaasaa lakkoofsi isaanii xiqqaa ta'e haala addaatiin kabachiisuu, hammataafi sirna demokraasii tasgabbaa'aan akka ijaaramu gochuun adeemsaan, sirna demokraasii yaada mo'ataa irratti ijaaruuf qabsaa'a.

2.2.2.4. Badhaadhina mirkaneessuun ijaarsa sirna demokraasii bilisa, gidduu galtummaa irraa bilisaafi dhaabbilee dandeettii ogummaa qabaniin hogganamu bakka hin jirretti dhugoomuu kan hin dandeenye ta'uu paartiin keenya sirriitti amana.

Kanaafuu, hojiiwwan keenya ijaarsa sirna demokraasii ijaarsa dhaabbileefi hojimaataaf dursa kan kennuufi kanarratti kan xiyyeeffatuu dha. Kanaafuu, Paartiin keenya Bulchiinsa ummataa, ijaarsa sirna demokraasii, nageenyaafi fayyummaa, akkasumas seera kabachiiftonniifi dhaabbileen haqaa akkaataa amala isaanitti bilisa, gidduu galtummaa irraa bilisaafi gahumsa kan qaban akka ta'an dammaqinaan hojjeta.

Biyya keenya keessatti hojimaanni mootummaafi Paartii rakkoo walitti makachuu waan qabuuf, paartiin keenya rakkoo kana hiikuuf xiyyeeffannoo kennee hojjeta.

2.2.2.5. Paartiin keenya dhaabbileen nageenyaa bu'uura demokraasii irratti ijaaramanii, gidduu galtummaa irraa karaa bilisa ta'eefi faayidaa ummataafi biyyaatiif akka dhaabbatan, aantummaa biyya isaanii qofaaf akka dhaabbataniif ni qabsaa'a. Gama kanaan gahumsa dhaabbilee keessa jiruufi dandeettiin, akkasumas gurmaa'insisaa haala naannawaa sanaafi teeknooloojii ammayyaa wajjin wal simsiisuun dhaabbilee cimsuuf xiyyeeffannoon hojjeta.

2.2.2.6. Mootummaa biyyaa caalmaatti cimsuuf, akkasumas dhaabbileen imaanaa ummatummaa irratti gatamee fi itti gaafatamummaa isaanii sirriitti akka bahatan mootummaan biyyaa haalli itti hundaa'e ergama gidduu galeessa godhatee, beekumsaan kan gaggeeffamu, hubannaa dameewwaniif kan

kenne gahumsa hoggansaatiif xiyyeeffannoo kan kenne sochii riiformii dhaabbilee hin waaltoofne paartiin keenya ni hojjeta.

2.2.2.7. Paartiin keenya sochiin siyaasaa kamiyyuu, yaadama, seera qabeessummaan ykn sochiiwwan kamiyyuu heera mootummaa hordofuu qaba jedhee amana. Seera baaftuun seera raawwachiiftuu fi seera hiiktuun qoodiinsi aangoo sirriitti akka raawwatuuf to’annoo waliinii fi madaalliin cimee, qaamoleen mootummaa itti gaafatamummaa mirkanaa’ee, seera baaftuu kan cimsaniifi bulchiinsa abbaa murtee hojimaata cimsaan akka diriiran taasisa. Paartiin keenya heerri mootummaa kan fooyya’u qabu ummata hirmaachisee, akkaataa heerri mootummaa kaa’een sirnaa fi seera hordofee deemuu akka qabu amana.

2.2.2.8. Paariin keeny sirna federaalawaa keessatti yeroo kamiyyuu gaaffiiwwan daangaafi eenyummaa seera qabeessa nagaa fi karaa demokraatawaa ta’een waliin jireenya ummataafi obboolummaa bifa cimsuun akka hiikkatu qabsaa’a.

2.2.2.9. Paartiin Badhaadhinaa galmoota sagantaa kanaan kaa’aman fiixa baasuuf dhaabbilee mootummaa humna raawwachisummaa guddisuu of xiyyeeffannoo kennee hojjeta. Paartiin keenya Gufuuwwan milkaa’ina sagantaa Paartichaa rakkoo dandeettii, hojimaata badaafi finxaalessummaa irraa maddan irratti karaa ijaarameen ni qabsaa’a. Paartiin keenya ol’aantummaa seeraa fi itti gaafatamaummaa mirkaneessuun,

madda hannaa bifa gurmaa'een taasifamu gogsuuf hojjeta. Lammiwwan biyya keenyaa ifaajee isaaniitiin biyya qabeenyaa keessatti horatan akka ta'uuf Paartiin keenya haala mijeessa. Akkuma kanneen hojjetanii duroomuu barbaadan jiran, qaxxamuraan ykn hannaan qabeenyaa horachuuf kanneen deeman waan jiraniif kutannoon kutannoon sirreessuuf ni hojjeta.

2.2.3. Nageenya dhugaafiitti fufiinsa qabu mirkaneessuu

2.2.3.1. Paartiin keenya jireenyi biyya keenyaa eegamee, dhalootaa dhalootatti akka darbuuf nageenyi ishee eegamuu qaba jedhee amana. Kanaafuu, qabeenyaa hawaasummaatti fayyadamnee ummataafi qaamolee dhimmichi ilaallatu hirmaachifneefi qindeessinee aadaa nageenyaa ijaaruun, ol'aantummaa seeraa kabachisuufi haqummaa mirkaneessuun, akkasuus waliigaltee biyyaaleessummaa cimsuun, Paartiin keenya walitti bu'iinsa dhabamsiisuufi maqsuun nageenya dhugaafi itti fufiinsa qabu mirkaneessuuf hojjeta.

2.2.3.2. Paartiin keenya sochii nageenyaa ummata keessaa jalqabuun nageenya biyyaa hogganuun ni danda'ama jedhee amana. Kanaafuu, nageenya itti fufiinsa qabu mirkaneessuun akka danda'amuuf hawaasa keessatti yaadawwan jeequmsa kakaasan gogsuuf ni qabsaa'a.

2.2.3.3. Paartiin Badhaadhinaa galma nageenya itti fufiinsa qabu mirkaneessu, demokraasiifi bulchiinsa gaarii dhugoomsu sagantaawwan misoomaa wajjin walitti hidhuudhaan hojiirra oolchuuf ni hojjeta. Kanaafuu, nageenya mirkaneessuun

hojiiwwan misoomaafi haqummaa mirkaneessuudha. Sirna aalwaaltawaa hammata sirna demokraasiifi bulchiinsa gaarii diriirsuun sab-daneessyummaa kabajuudha. Akkasumas, mul'ata uumuun, fiixa bahiinsa kaayyoo waliiniitiif hojiiwwan mootummaa biyyaa cimsan qindeessee hojjeta. Kanaanis nageenya itti fufiinsa qabu mirkaneessa.

2.2.3.4. Hojiin dhaabbilee seeraafi haqaa sirnaafi seera mirkaneessuuf tajaajiluu malee, lammiiwwan ukkaamsuufi cunqursuudhaan fedhiifi faayidaa gita bittootaa guutuuf akka hin oolle paartiin keenya ni qabsaa'a. Dhaabbileen seeraafi haqaa hojiifi kaayyoo uumamniif keessaa wal-qixxummaa mirkaneessuu, bilisummaa lammiiwwanii eeguufi faayidaa waliinii haqa hawaasummaa, badhaadhinaafi mirga namoomaa mirkaneessuurratti akka hojjetaniif paartiin keenya ni qabsaa'a.

Mootummaan dhaabbilee hawaasummaafi hirmnaannaa hawaasaatiin aadaa seeraaf bitamuufi kabajuu cimsuuf akka hojjetu gochuuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

2.2.3.5. Tooftaawwan aadaafi ammayyaa waldhabdeen ittiin hiikamutti fayyadamuudhaan bakka walitti buhiinsaa dursanii beekuufi qophii taasisuuf barnootaafi miidiyaaleetti gargaaramee aadaa nageenya hawaasaa cimsuuf ni hojjeta.

Kutaa 3ffaa

3. Sagantaa dinagdee

3.1. Kaayyoo sagantaa dinagdee

Misoomaafi itti fayyadamumma haqa qabeessa mirkaneessuuf sirna dinagdee hammataa ijaaruu.

Paartiin Badhaadhinaa kaappitaala, humna namaa, shaqaxaafi tajaajilli daangaa tokko malee biyya keenya keessatti iddoo gara iddootti karaa nagaafi bilisaatiin haala itti socho'uu danda'u mirkaneessuuf hisirna walitti hidhamiinsa bu'uuraalee misoomaa cimsuuf dhimmoota barbaachisaa ta'aniif sadarkaa baasuun ijaarsa hawaas-dinagdeetiif ni hojjeta.

Paartiin Badhaadhinaa sagantaa dinagdee keessatti qonnaan bulaa kutaa hawaasaa bal'aa ta'e, dargaggoota, dubartoota, akkasumas kutaalee hawaasaa magaalaa galii gad-aanaa argatan giddugala taasifatee kan hojjetu sirna dinagdee hammataa ijaaruun kaayyoo badhaadhina dinagdee waliinii mirkaneessuu qaba. Paartiin keenya biyya keenya keessatti oomishtummaafi fayyadamummaa haqa-qabeessa mirkaneessuuf mootummaan humnaafi meeshaa ta'uu amana. Kanaafuu, hirmaannaa mootummaan dinagdee keessatti qabu sirna gabaa hordofuun haala tarsiimaa'aa ta'een qabeenya uumuufi hammata dinagdee gooroo (Macro Economy) keessatti damee dhuunfaafi hirmaannaa taatota dinagdee cimsuun oomishtummaa sadarkaa

ol'aanaafi itti fufiinsa qabuun guddisuu qaba. Paartiin keenya guddinaafi misooma itti fufiinsa qabu, akkasumas itti fayyadamummaa haqa-qabeessa mirkaneessuuf dinagdee magariisaa ijaaruun biyya keenya gara daandii badhaadhinaatti ceesisuuf abjoota.

3.2. Galmoota sagantaa dinagdee

3.2.1. Caaseeffama damee dinagdee hundagaleessa ijaaruu

3.2.1.1. Damee dinagdee tokko irratti caaseeffamni dinagdee guddina itti fufiinsaatiinis ta'e itti fayyadamni haqa-qabeessi akka mirkanaa'uuf paartin keenya ni hojjeta. Kanaafuu, biyyi keenya humna kuufamaa tilmaama keessa galchuudhaan qonnaa, industiriifi dameewwan tajaajilaa guddisuun dinagdeen karaa hundagaleessaafi guddina itti fufiinsa qabu milkeessuun hojjetama. Paartiin keenya kallattiiwwan damee dinagdee hundi humna guutuudhaan hojiitti ittiin galu kaa'uudhaan hojiiwwan misoomaa keenya milkeessan hordofa.

3.2.1.2. Paartiin keenya haala mijaawaa Itoophiyaan damee gonnaatiif qabdutti fayyadamuun misooma si'ataafi itti fufiinsa qabu mirkaneessuuf ni hojjeta. Humni namaafi lafti jiru hundinuu hojiirra akka oolu gochuun misooma si'eessuufi wabii midhaan nyaataa mirkaneessuurratti ni hojjeta. Sochii kanaan dorgommii daldalaa biyya alaa guddisuufi shaqaxoota nyaataa biyya alaarraa galan oomisha biyya keessaatiin bakka buusuuf ciminaan

hojjetama. Kaayyoo kana milkeessuuf dhiyeessiiwwan teeknoolojii damee qonnaafi oomishaafi walitti hidhamiinsa gabaa mijeessuun qonnaa ammayyeessuuf ni hojjetama. Hojii qonnaa ammayyeessuu keessatti qonnaan bultoota harka qalleeyyiitiif dhiyeessiiwwan qonnaa mijeessuurratti ni hojjetama. Waldaalee hojii gamtaa cimsuufi babal'isuun qaqqabummaa faayinaansii baadiyyaa bal'isuurrattis xiyyeeffannoo addaatiin ni hojjetama. Misooma jallisii, makaanaayizeeshiniifi sirna deeggarsa qonnaa diriirsuun damee dhuunfaa guddisuufi oomishtummaan akka dabaluu taasisuufis ni hojjetama.

Qonnaan keenya dhiibbaa qilleensaa akka dandamatu gochuudhaan eegumsa qabeenya naannoofi naammawaa bosonni irraa monca'e deebisaniimisoomsuurratti paartiin keenya ni hojjeta.

Naannawaa horsisee bultootaafi gariin horsisee bultootaatti haala uumama naannichaa giddugaleessa godhateen tooftaa jireenyaa wajjin wal simsisuun akka ammayyaa'an gochuuf ni hojjetama. Keessattuu, horsiisni beelladaa ammayyaa'aa akka ta'uuf sagantaa misoomaa bocuudhaan ummata horsiisee bultootaa fayyadamaa taasisuuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

3.2.1.3. Bu’uurri Industiriin dinagdee cimaafi ammayyaa’aa ta’uu isaatiin dameen kun gahee guddina dinagdee biyya keenyaa keessatti qabu akka babal’atu gochuuf paartiin keenya kutannoon hojjeta. Paartiin keenya shaqaxoota biyyi keenya alaa galchitu oomisha biyya keessaatiin bakka buusuun daldala biyya alaa wajjin walitti hidhamee akka guddatu gochuuf imaammata hojjechiisu qopheessee ni hojjeta. Kunis akka ta’uuf damichi dameewwan kanneen biroo waliin walitti akka hidhamuufi oomishni qulqullina qabu akka oomishamuuf kallattii dorgommii guddisutu hordofama.

Gahumsa dinagdee ariifachiisuuf walitti hidhamiinsa damee qonnaafi industirii cimsuun barbaachisaa dha. Biyya keenya keessatti giddugala misooma damee industriitiif mijaa’u uumuuf bal’inaan ni hojjetama. Kanaafuu, dureeyyii biyya keessaafi alaa biratti hawwattummaa damee kanaa dabaluurattis ni hojjetama. Sagantaawwan bu’aafi guddina damee kanaa dabalán bocuudhaan naannawaa mijataa investmentiif ta’u uumuufi nageenya industirii mirkaneessuurratti paartiin keenya ni hojjeta. Paartiin keenya industiriiwwan qonnaa bu’uura taasifataniifi humna barateef carraa hojii itti fufiinsaan uumuufi bal’inaan oomishuu danda’an kallattii ittiin babal’atan hordofa.

3.2.1.4. Albuuda biyyi keenya qabdu sirriitti beekuufi dhalaonni egeree akka irratti miidhaa akka hin geessifneef qorannoo

albuudaa gaggeessuu, albuuda barbaaduufi baasuu, akkasumas gabaaf dhiyeessuun abbootiin qabeenyaa biyya keessaa dhuunfaanis ta'e mootummaa wajjin waliigaluun akka hirmaataniif paartiin keenya haala ni mijeessa. Hojiin albuudaa barbaaduufi baasuu ammayyaa'aafi hawaasa naannichaa irratti rakkoo kan hin geessifne, akkasumas fayyadamummaa haqa-qabeessa kan mirkaneessu ta'uu qaba.

3.2.1.5. Paartiin keenya damee tajaajilaarraa faayidaa dinagdee dachaa argachuun haala itti dandaa'amurratti ni hojjeta. Gama kanaan damee tuurizmii misoomsuufi ammayyeessuun, akkasumas filannoowwan isaa bal'isuudhaan biyyi keenya Afrikaa keessatti bakka gahumsa tuuristii ol'aanaa akka taatuuf paartiin keenya ciminaan hojjeta. Kana guchuudhaafis qabeenya uumamaa, bakka seena-qabeessaafi nam-tolchee beeksiisuu, akkasumas tajaajiloota turmaataafi bobbii tuuristootaatiif oolu mijeessuun damecha hammayyeessuuf paartiin keenya ni socho'a.

3.2.1.6. Paartiin keenya dhiyeessii bu'uuraalee misoomaafi loojistikii dabaluudhaan bu'aa qabeessummaafi ariitii seektaroota dinagdee guddisuuf karaa qindoomina qabuun ni hojjetama. Rakkoo buufata doonii biyya keenyaa hiikuudhaaf sirna sirrii ta'etti fayyadamnee haala biyyi keenya biyyoottan ollaa wajjin itti

hojjechisuu dandeessu hojiirra akka oolu gochuuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

3.2.2. Misooma dinagdee qulqullina qabuufi fayyadamummaa hawaasaa haqa-qabeessa ta'e mirkaneessuu.

3.2.2.1. Guddinni dinagdee nuti galmeessifnu Taatota dinagdee hunda kan hirmaachiseefi naannolee biyyattii hundaaf dinagdeen carraa guddinaa uumu akka bal'atuufi ho'ina isaa eeggee akka itti fufu gochuun qulqullinasaa eeggatee akka oomishamuufi dhaloota egeree akka hin miinetti misoomsuuf paartiin keenya ni hojjeta.

3.2.2.2. Guddinni dinagdee galmeessifnu qulqullina kan qabu, hammataafi rakkoowwan kan hiiku, oomishatummaa kan mirkaneessu, akkasumas liqiiirraa bilisa ka ta'eefi adeemsa faayinaansiifi sirna dinagdee eeggatee akka ijaaramuuf ni hojjetama. Dabalataanis, horsisee bultootaafi gariin horsiisee bultoonni, jiraattonni magaalaa galii gadi-aanaa argatan, dargaggootaafi dubartoonni guddina dinagdeerraa karaa haqa-qabeessa akka fayyadamaniif imaammata hojjechiisu hojiirra ni oolcha.

3.2.2.3. Waliigaltee mootummaafi abbootii qabeenyaa dhuunfaatiin misoomaa qulqullina qaban ijaaruufi karaa haqa-

qabeessa ta'een bakka hunda qaqqabsiisuuf paartiin keenya ni hojjeta.

3.2.2.4. Paartiin keenya hammata sirna federaalawaatiin qoodiinsa baajataa, bu'uraalee misoomaa, ijaarsa misooma hawaasummaafi qoodiinsa, akkasumas itti fayyadama qabeenyaa kamiyyuurratti ummanni haqummaan akka fayyadamuuf ni hojjetama.

3.2.2.5. Paartiin keenya tarsiimoo misooma magariisaa sochiiwwan dinagdee naannawaa wajjin waliigaluufi madaallii lubbu-qabeeyyii eegu hojiirra ni oolcha. Biyyi keenya qabeenya uumamaatiin waan badhaateef haala addaatiin fayyadamtuu akka taatuuf gadi-lakkisa kaarbooniifi qusannaa humnaa irratti hirmaannan damee dhuunfaa akka guddatuufi misoomni magariisaa akka dagaaguuf ni hojjetama.

3.2.2.6. Naannawaa hundatti badhaadhina misoomaa mirkaneessuufi naannawaa misoomaan boodatti hafaniif xiyyeeffannoo addaa kennuudhaan misoomni wal-simaan akka mirkanaa'uuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

3.2.2.7. Paartiin keenya jeequmsa dinagdee idil-addunyaatiin dhiibbaa dhufan dandamachuun dinagdee gooroo tasgabbeessuu, akkasumas biyya dinagdee bilisaa qabdu ijaaruuf ni hojjetama. Paartiin keenya fedhii biyyaafi dhiyeessii wal-

sinsiisuuf xiyyeeffannoo kennee hojjeta. Kanaafis, oomisha biyya keessaa guddisuu, fedhii gabaa uumuufi qaala'iinsa jireenyaa to'achuu irratti xiyyeeffatee ragaa dinagdee gooroo, ijaarsa humna namaa, wixinee imaammataafi raawwii irratti fuulleffatu irratti ni hojjeta.

3.2.2.8. Damee faayinaansii qusannoofi investimantii gidduutti fedhii faayinaansii jiru walitti araarsuun sochii dinagdeetii Sadarkaa dinagdee hundattuu, tajaajilli faayinaansii kutaalee hawaasaa hammachuun babal'achuufi qaqqabamaa gochuuf humna dinagdee lammiwwanii irratti xiyyeeffannoodhaan ni hojjeta.

3.2.3. Akkaataa qabeenyaan itti uumamu guddisuuf dinagdee beekumsaan hogganamu ijaaruu

3.2.3.1. Guddina teeknooloojiitiin argannoo misooma humna namaa irratti xiyyeeffatee kallattii misoomaafi guddinaa yeroo gabaabaafi dheeraatti raawwatamu galma dinagdee ol'aanaa paartii keenyaa taasifachuun socho'uu dha.

3.2.3.3. Misooma humna namaa dorgomtummaafi oomishtummaa guddisu irratti xiyyeeffanna. Paartiin keenya haala qabatamaa dinagdee hubatee fi gabaa bu'uura taasifatee, tarsiimoo misooma humna namaa hojiirra oolchuufi humna namaa bu'a-qabeessa misoomsuun dinagdee beekumsaan hogganamu uumuuf paartiin keenya ni hojjeta.

3.2.4. Magaalummaa fi misooma babal'isuu

3.2.4.1. Paartiin keenya hammata sirna federaalawaa qoodiinsa baajataa bu'uura misoomaa fi ijaarsa misooma hawaasummaa akkasumas itti fayyadamni qabeenyaa haqa qabeessi ariitiin keessatti dhugoomu akka uumamuuf ni hojjeta. Misooma baadiyyaafi magaalaa walitti qindeessuufi walitti hidhamiinsa isaa mirkaneessuuf bakka jiranitti hirmaannaa ho'aa akka qabaataniifi itti fayyadamummaa hawaasaa ni mirkaneessa. Sochiin misooma qonnaa bu'uureffachuun gara misooma industiriitti cehuuf taasifamu akka ariifatuuf magaalummaan akka babal'atuuf ni qabsaa'a. Wiirtuu baadiyyaafi magaalotaa walitti hidhuudhaan jijjiirama keessatti gahee isaa akka gumaachuuf ni hojjetama. Uwwisa magaalotaa sadarkaa idil-addunyaa eegee gahee jiraataa magaalaa kan baadiyyaarraa akka ol hiiquuf ni hojjeta.

3.2.4.2. Paartiin keenya qulqullina magaalotaa dabaluun jireenyaaf mijataafi magariisa akka ta'aniif sagantaa misoomaa magaalotaatiin dhiheessii bu'uuraalee misoomaa qindaa'aa akka argataniif dandeettii ogummaa bu'uuraa taasifatee bulchiinsa magaalaa cimaafi sirna faayinaansii akka qabatan taasisuudhaan tajaajilawwan mana qopheessaa ariitii qulqullinaafi fedhii ummataa guutananiin akka ta'an paartiin keenya ni hojjeta.

3.2.4.4. Ummata hirmaachisuudhaan magaalota keessatti carraa hojii uumuufi wabii midhaan nyaataa mirkaneessuu, hirmaannaa dhuunfaadhaan misooma manneenii magaalaa keessatti babal'isuu, hojiiwwan bulchiinsaa cimsuufi bu'uuraalee misoomaa qindaa'aa magaalotaa ni dhiyeessa.

3.2.4.5. Paartiin keenya magaalotaafi naannolee wal daangessan karaa qorannoo irratti hundaa'een walitti hidhee misoomsuuf, kilaastera dinagdeefi misoomaatiin qoodee misoomsuun hawaasa siyaas-dinagdee tokkoo uumuuf ni qabsa'a.

3.2.4.6. Damee konstiraakshinii dinagdeef gahee ol'aanaa qabuufi dorgomaa idil-addunyaafi seera-qabeessummaa haala qabatamaa biyya keenyaa tilmaama keessa galcheen dorgomaa akka ta'uuf, akkasumas kubbaaniyoota biyya keessaa hoji-maata cimsuufi hojiirra oolchuudhaan gara bu'a-qabeessummaatti akka cehaniif ni hojjeta.

3.2.4.7. Paartiin keenya fedhii bu'uuraa lammiiwwanii kan ta'e gaaffii manneen jireenyaa guutuuf, keessumaa immoo lammiiwwan magaalota keessatti galii gadi-aanaa argatan hoji-maata mana jireenyaa ittiin argatan mijeessuudhaan dhiheessiiwwan faayinaansiifi lafaa ni diriirsa. Magaalotatti misooma manneen jireenyaa mootummaa wal-ta'iinsa abbootii qabeenyaatiin karaa baasii qusatuufi bal'inaan hojjechuuf mijatuun, akkasumas haala itti fayyadama lafaa fooyya'aa hojiirra

oolchuudhaan qisaasama hir'isuufi darbiin akka ol ka'u
gochuudhaan rakkoowwan manneen jireenyaa sadarkaa
sadarkaan hiikuuf ni hojjeta.

Kutaa 4ffaa

4. Sagantaa Hawaasumma

4.1. Kaayyoon Sagantaa hawaasummaa Misooma hawaasummaa hammataa Badhaadhima hunda galeessa mirkaneessuu

Sagantaan keenya misooma hawaasummaa tokkummaa sab-daneessa bu'uura taasifatee, tokkummaa biyyaa kan cimsu ta'ee, kaayyoon sagantaa hawaasummaa paartii keenyaa ibsituu ta'a.

Kana fiixaan baasuuf damee misooma hawaasummaatiin itti fayyadama qonnaan bultootaa, horsiisee bultootaafi jiraattota magaalaa galii gadi-aanaa argatanii mirkaneessuuf paartiin keenya ni hojjeta.

4.2. Galmoota sagantaa hawaasummaa

4.2.1. Sirna barnootaa haqa-qabeessummaa, qulqullina, hammattummaafi sirrummaa qabu mirkaneessuu

4.2.1.1. Naannawaa biyyattii hunda keessatti qaqqabummaafi haqummaa barnootaa mirkaneessuuf ni qabsaa'a. Akkaataa kanaan barnoonni idilee biyya keenya keessatti guutummaa guutuun bakka hunda akka qaqqabuuf xiyyeeffannoon kennameefii akka hojjetamu ta'a.

4.2.1.2. Barnoota naannawaa biyyattii hundatti dhaqabamaafi haqa qabeessa gochuun, sadarkaa 1ffaa fi giddu-galeessa /1ffaa-8ffaa/ lammiwwan hunda bira akka qaqqabuuf paartiin keenya ni qabsaa'a. Gama biraatiin, akkaataa dinagdeen keenya eyyemuun barnoota sadarkaa 2ffaa dameewwan 3tti qoodamee kan kennamu ta'a. Isaanis, barnoota walii galaa, barnoota bu'uura ogummaafi teeknikaa, akkasumas barnoota uumaa addaatiin gurmaa'ee ni kennama.

4.2.1.3. Barnoota gocha irratti xiyyeeffateefi jireenya irratti gahee qabu kennuuf sagantichi sirreeffamee hojiirra akka ooluuf paartiin keenya ni qabsaa'a.

4.2.1.4. Paartiin keenya ol'aantummaan dhaqabummaa barnootaa mirkaneessee sadarkaa barnootaa hundumattuu qulqullina barnootaa guddisuu kaayyoo ol'aanaa taasifachuun qabsaa'a. Barsiisonni dandeettii fooyyaa'aafi naamusa gaarii qabatanii, dhaloota beekumsaafi dandeettiifi naamusa gaarii horatan, akkasumas kabaja ogummaafi faayidaa akka argataniif sagantaa misooma barsiisotaa biyyaalessaa fooy'essuuf paartiin keenya ni hojjeta.

4.2.1.5. Leenjiin Barnoota ogummaafi teeknikaa akka cimsuun humna namaa gahumsa qabuufi industiriif galtee ta'uudhaan cehumsa teknoolojii milkeessan horachuuf ni hojjetama.

4.2.1.6. Barnoonni ol'aanaan biyya keenyaa humna namaa industiriifi fedhi qo'annoo wajjin walitti hidhameefi sirratee akka deemu ni taasifama. Sirna simannaa barnoota ol'aanaa fedhii barattootaafi qophaa'ummaa tilmaama keessa galchuudhaan, fedhii humna hawaas-dinagdeetiin wal simee akka wixineeffamu ta'a. Dhaabbilee barnoota ol'aanaa ergama addaa irratti xiyyeeffatee hojii barsisuutiin alatti qo'annoofi qorannoo tajaajila hawaasummaa irratti xiyyeeffate, rakkoowwan hawaasaa tiif ergama furmaata kennan fudhatee akka bahu ni taasifama. Gama biraatiin, dhaabbileen barnoota ol'aanaa buufatawwan ogummaafi beekumsaa kan cimsanii fi walitti hidhamiinsa isaanii mirkaneessuudhaan giddu-gala yaad-rimeefi duudhaalee idil-addunyaa akka ta'aniif paartiin keenya cimsee ni hojjeta.

4.2.1.7. Paartiin keenya dhaabbileen barnoota ol'aanaa hundinuu bilisummaa akkaadaamii kan mirkaneessan, gidduu seentummaa siyaasaas ta'e bulchiinsaa ala ta'anii, hojii baruufi barsisuu guyyaa guyyaa qo'annoofi hojii tajaajila hawaasaa wal-qixa ilaaluun waltajjii wal qixxee argachuun yaada isaanii akka ibsataniif ni hojjetama.

4.2.1.8. Barnoonni lammummaafi naamusaa waliin jireenya guddisuufi duudhaalee naamusaa babal'isuun dhaloota naamusa gaariin ijaarame horachuuf gahee ol'aanaa akka qabaatuuf paartiin keenya ni gargaara. Kanaafuu, amala barattootaa gaarii gochuuf hanga kutaa 6ffaatti barnoonni naamusaa of danda'ee akka kennamu, akkasumas kutaa 7ffaa booda ammoo barnoonni lammummaa itti dabalamee yoo kenname waliin jiraachuufi tokkummaan Sab-daneessaa kan cimsu, jaalala biyyaa kan dagaagsuufi dhaloota naamusa gaariitiin ijaaraman uumamuu danda'a.

4.2.1.9. Paartiin keenya barnoonni sadarkaa 1ffaafi giddu-galeessaa afaan hedduun akka ta'u kan godhe yammuu ta'u, heddumminni isaa tokkummaa sab-daneessa ijaaruu tilmaama taasifatee, haala naannolee wajjin wal simsisuun hojiirra akka oolu ni taasifama.

4.2.2. Sirna eegumsa Fayyaa dhukkuba ittisuu irratti xiyyeeffate diriirsuu

4.2.2.1. Paartiin keenya sirna eegumsa fayyaa dhukkuba ittisuu irratti xiyyeeffate akka diriiru taasisa. Dabalataanis, humna yaalanii fayyisuu itti fufiinsaan guddisuuf, humna namaa ijaarsa sirnaafi teeknoloojiitiif barbaachisu uumuuf paartiin keenya dursa ni kenna.

4.2.2.2. Paartiin keenya kunuunsa fayyaa daa'immaniifi haadholee tiif xiyyeeffannoo addaa kennee hojjeta. Rakkoo wal-hormaata maatii maqsuun, barmaatiileen boodatti hafaan maqanii, fayyaan dubartootaa akka eegamuuf tajaajila da'umsa duraafi boodaa dhaabbilee fayyaa naannawaa isaanitti argamutti akka argataniif paartiin keenya ni qabsaa'a kunuunsa daa'immaniitiif xiyyeeffannoon addaa kennamee kan hojjetamu ta'a.

4.2.2.3. Lammiwwan jireenya gadi-aanaa keessa jiraatan tilmaama keessa galchuudhaan tajaajila fayyaa bilisaa akka argatan ni taasifama. Gama biraatiin immoo uwwisa wabii fayyaa naannawaa biyyattii hunda akka gahu gochuun hoji-maata isaa madaaluun Itoophiyaanonni wabii fayyaa sadarkaa isaa eeggate akka argatan ni taasifama.

4.2.2.4. Paartiin keenya baay'inni ummataa guddina haawwasummaafi dinagdee wajjin walitti hidhatee akka deemu, akkasumas haawwasa fayyumaan isaa eegame uumuuf sagantaa maatii fedhii irratti hundaa'e akka diriiru ni taasiisa.

4.2.2.5. Godaansa oggeessa fayyaa, keessattuu, baadiyaa irraa gara magaalaatti taasifamu hir'isuuf ogeessota baadiyyaa keessatti hojjetaniif faayidaan addaa akka kennamuuf ni hojjeta.

4.2.2.6. Rakkoo hir'ina meeshaalee yaalaa sirreessuuf xiyyeefannoo addaa kenne hojjeta.

4.2.2.7. Qorannoofi qo'annoo wal'aansa addaa ammayyaeeessuuf gargaarurratti fuulleffatamee ni hojjetama.

4.2.3. Sirna eegumsa fayyaa dandeettii biyya keenyaa tilmaama keessa galche diriirsuuf ni hojjeta.

4.2.3.1. Hawaasa rakkoodhaaf saaxilame deeggaruuf wabiin hawaasummaa dandeettii fi humna biyya keenya tilamaama keessa galche akka hojiirra ooluuf paartiin keenya ni hojjeta.

4.2.3.2. Mirgoota hunda-galeessa qaama miidhamtoota eeguuf, akkasumas damee jireenya isaanii keessatti hirmaannaafi fayyadamummaa isaanii mirkaneessuuf kutannoo guutuun ni hojjeta.

4.2.3.3. Iddoo hojii mijataafi fayyummaa qabuu fi nageenyi isaa mirkanaa'e qabu akka uumamuuf ni hojjetama. Hojjetaan oomishtummaa industirii irraa fayyadamaa haqa-qabeessa akka ta'uufi bilisaan gurmaa'ee mirgi socho'uu isaa akka kabajamuufi hojjechiisaanis eegumsa barbaachisaa ta'e akka argatuuf ni taasifama.

4.2.4. Fayyadamummaa Sochii siyaas-dinagdee dubartootaafi dargaggootaa cimsuu

4.2.4.1. Paartiin keenya acuuccaan rog-daneessi dubartootaafi dargaggoota irra ga'aa ture ammas hanga barbaadamu kan hin furamin ta'uu ni hubata. Kanaafuu, bakka bu'iinsa siyaasaa haqa qabeessa akkasumas carraa hojii itti fufiinsa qabu, dhiyeessii liqii, abbaa qabeenyummaa lafa, fayyadamummaa mana jireenyaafi hojiiwwan wal fakkaatan furmaata akka argataniif paartiin keenya ni qabsaa'a.

4.2.4.2. Paartiin keenya sochiin siyaasaafi hawaasummaa hunda-galeessi dargaggoota giddu-galeessa godhate akka jiraatuuf ni hojjeta. Dargaggoonni sadarkaa barnoota isaaniifi dandeettii qabaniin, akkasumas qo'annoodhaan damee bu'a qabeessa ta'e irratti akka bobbaa'aniifi bu'a-qabeessa akka ta'aniif ni hojjetama. Oolmaa ispoortii dargaggootaafi bakka bashannanaa qulqullinaafi baay'inaan guddisuudhaan dargaggoonni dammaqoofi naamusa gaarii akka qabaatan, akkasumas araadaafi badii irraa akka of-qusataniif paartiin keenya ni hojjeta.

4.2.4.3. Paartiin keenya sirna qacarrii hojii biyya alaa seeraafi dhaabbataan deeggaramaafi lammiileen tajaajila kennaniif kaffaltii ga'aa itti argatan diriirsuuf ni qabsaa'a.

4.2.5. Tokkummaa heddumminaa yaadamaa jiru mirkaneessuuf afaan sabootaa, sab-lammootaafi ummattootaa akka guddatuufi akka cimuuf hojii dhabbiilee bulchiinsaafi seeraa sab-daneessummaa Itoophiyaa ibsuun hojiirra akka oolaniif paartiin keenya ni qabsaa’a.

4.2.5.1. Paartiin keenya duudhaaleefi aadaawwan akka dagaaganiif god-ambaa seenaa mul’ataniifi hin mul’anne balaa irraa eegamanii dhaloota itti aanu dhaalchisuuf ni hojjetama.

4.2.5.2. Paartiin keenya ispoortiidhaan kabaja biyyaafi walitti dufeenya ummataa mirkaneessuun qaama badhaadhina biyyaa ta’ee ba’uun isaa barbaachisaa ta’uu ni hubata. “Ispoortiin hundaaf” qajeeltoo jedhuun tokkummaa biyyaalessaafi Obbolummaa ummattootaa cimsuuf ispoortiin dhaabbataafi ummatummaa akka ta’uuf ni hojjeta.

4.2.5.3. Artiin Addunyaa irratti dorgaomumman isaa cimee biyya keenyaafi idil-addunyaa keessatti humna dhiibbaa uumuurra akka ga’uuf, duudhaalee hawaasaaf barbachisaa ta’an cimsuuf gaheen saba, sab-lammiifi ummattoota Itoophiyaa qabeenya artii leenjiifi barnootaan akka deeggaramuuf wirtuufi giddu-galeessa artii babal’atanii badhaadhina biyyaatiif akka oolaniif ni qabsaa’a.

Kutaa 5ffaa

5. Sagantaa walitti dhufeenya biyya alaa

5.1. Kaayyoo ol'aanaa walitti dhufeenya biyya alaa

Walitti dhufeenya kabaja biyyummaa gidduu galeessa taasifate

Paartiin keenya dhimma biyya alaa dhimma biyya keessaa adda bahee hin ilaalamu. Kanaafuu, seenaan Itoophiyaa fi tokkummaan, akkasumas kabaja lammiiwwanii fi abdii ishee kan calaqqisu walii galtee waliinii kabaja biyyaa fi faayidaa biyyaa kan eegsisu imaammata dhimma alaa qindaa'aa fi waaltaa'aa hojiirra ni'oolcha. Gama dhimma biyya alaatiin biyyi keenya bu'aa gaarii kan galmeessiftee yoo jiraateyyuu, dhimmi biyya alaa keenya kan hanqinaa fi dogogorarra qulqulluu miti. Kanaafuu, dogogorootaa fi hanqinoota adda baasuu, sirreessuu fi guutuu qaama cimina itti fufsisuuf partiin keenya bu'uura dhimma biyya alaa keenyaati.

5.2. Galmoota walitti dhufeenya biyya alaa

5.2.1. Walitti dhufeenya kabja biyya mirkaneessuu

5.2.1.1. Partiin keenya kabaja lammiiwwanii bu'uureeffatee, kabaja lammiiwwan bu'uura godhatee fi mirga lammiiwwaniitiif idil-addunyaa kamiyyuu keessatti hojiiwwan walitti dhufeenya eegsisan nihojjeta.

5.2.1.2. Lammiwwan keenya miliyoonaan lakkoo'aman yemmuu hojiif biyyaa bahan nagummaa isaanii kabajaa fi faayidaa isaa tilmaama keessa kan hin galchine, walitti dhufeenya biyya alaa wajjin qabnu kabaja Itoophiyaa waan hin eegsifneef paartiin keenya ammaan booda walitti dhufeenya biyya alaa lammiwwan kanneenii tilmaama keessa galchee ni hojjeta.

Lammiwwan biyya keenyaa biyya qaxarii hojii biyya alaatiin fooyyaa'aa akka argatan mirga fi kabaja haala itti eegsisuun danda'amu mootummaa qaxarii ilaalchisee walii galtee uumuun nihojjeta.

5.2.1.3. Maqaa biyya keenyaa fi abdii gara fuula duraa addunyaa keessatti hojiiwwan beeksiisuu danda'an ni hojjetamu.

5.2.1.4. Paan –Afrikummaa hundeessuun keenya akkuma jirutti ta'ee, hojiiwwan caalmaatti kana cimsan ni hojjeta.

5.2.2. wal deggaruu fi faayidaa waliiniitiif xiyyeeffannoo kennuun deegartoota keenyaa babal'isuu.

5.2.2.1. Paartiin keenya madaala morkii fi faallaa dhaabbachuu eguun, faayidaa walitti dhufeenya keenya dursu hordofnee deggartoota keenya baayyifachuu fi walitti dhufeenya keenya cimsuuf ni hojjeta.

5.2.2.2 “Waaltaa” dippiloomaasii kamiyyuu utuu hinqabatin madaallii dippiloomaasii cimsinee faayidaa biyya keenyaa kabachisuuf nihojjenna.

5.2.3. Dhaabbilee walta’insa heddumminaa wajjin walii galtee dabaluu fi bilisummaa imaammataa kabachisuudha.

5.2.3.1. Dippiloomaasii heddumminaa fayyadammuun walii galtee idil-addunyaa guddisuu fi dhaabbilee idil-addunyaa wajjin birmadummaa keenya eeginee walitti dhufeenya gaarii uumuuf paartiin keenya ni hojta. Bilisummaa imaammataa fi birmadummaa bifa eegsiseen dhaabbilee idile-addunyaa waliin wal-deggarsa heddumminaa hojii cimsu ni hojjetama. Biyyi keenya Itoophiyaan dippiloomaasii heddumminaa tiin sagalee Afrikaa taatee miseensa mana mare tasgabbii Mootummoota Gamtoomanii akka taatuuf yaaliiN ni taasisfama.

5.2.4. Biyyoottan ollaatiif xiyyeeffannoo kennuun itti fayyadamummaa heddumminaa mirkaneessuu

5.2.4.1. Biyyi keenya Itoophiyaan, biyyoottan ollaa wajjin qindoomuu fi walitti dhufeenya faayidaa waliinii irratti hundaa’uun nageenya “qaxanaa” tiif xiyyeeffannoon ni hojjeta. Rakkoo nageenyaa kan ta’e mankaraarsitootaa fi gufuu nageenyaa kan ta’an ittisuuf biyyoottan ollaa fi biyyoottan nageenya jaallatan waliin ni hojjeta. Rakkoowwan biyyoottan

ollaa keessatti uumamu karaa nagaatiin akka walii galteerra gahan hojiin walii galchuu ni hojjetama.

5.2.4.2. Biyyoottan “qaxanaa” kana keessa jiran wajjin faayidaa waliinii bu’uureeffachuun misooma dinagdee fi walitti hidhiinsa nageenyaa akka uumamu qindoomuun ni hojjeta. Kanaafuu, biyyoottan kanaan dura “qaxanaa” keenya keessa jiranii fi dhaabbileen naannawa akka ciman gochuun, akkasumas dhaabbileen walitti hidhiinsa “qaxanaa” tiif bu’uura ta’anii itti fufaniif xiyyeeffannoon kennameefii ni hojjeta.

5.2.4.3. Biyyoottan ollaa keenyaa wajjin qabeenyaa uumamaa walitti nu fidu irratti waliinii fi qajeeltoo haqummaan itti fayyadamuutiin faayidaa biyya keenyaa kabachisuuf paartiin keenya ni hojjeta. Bifuma doonii waan hin qabneef, warra qaban caalaa mirgaa itti fayyadamuu mirkaneessuuf walii galtee irratti xiyyeeffannoon hojjechuu dha.

5.2.5. Hirmaannaa Itoophiyaanootaafi dhaloota Itoophiyaanoota guddisuu

5.2.5.1. Biyya keenya wajjin walitti dhufeenya kan qaban Itoophiyaanoota biyya alaa jiraatanii fi jdhalootaan Itoophiyyaa ta’an haalawwan siyaasaa, dinagdee fi hawaasummaa biyyaarra kan adda bahan akka hin taanee fi itti fayyadamaa akka ta’aniif haalawwan nimijeessa.

5.2.5.2. Paartii keenya Itoophiyaanoota biyya alaa jiraatanii fi dhalootaan Itoophiyaa ta'an dhimmoota biyyaa irratti abbaa akka ta'aniif yaalii taasifaman biyya jiraatan keessatti Ambaasadaroota akka ta'an jajjabeessuun irratti xiyyeeffannoon ni hojjeta.

5.2.6. Dandeettii raawwachisummaa walitti dhufeenya biyya alaa wajjin qabnu faayidaa biyyaa irratti fuulleeffata

5.2.6.1. Partiin keenya ambaasaaddaroonni Itoophiyaa biyyaa fi seenaa ishee kan beekan, kabaja biyyaa kan eegsisan, beekumsa dippiloomaasummaa ol'aanaa kan qabaatn ni taasiisa. Dabalataanis, dameen dhaabbilee walitti dhufeenyi alaa giddu-galeessaa keessatti guddinni biyyaa fi idil-addunyaa bifa qindaa'een akka milkaa'uuf ni hojjeta.

5.2.6.2. Dipploomaasiin umataa fi umataa giddutti taasifamu xiyyeeffannoon itti kennamee kan hojjamu ta'a.

5.2.6.3. Humna raayyaa ittisaa biyya meeshaa amayyaa'aa hidhate, miidhaa biyyaa irra gahuu danda'u gamanumaa hambisuu kan danda'u, humna loltummaa isa bu'uura godhatee dirree loltummaa kamittuu, dhiibbaa dhufuu hunda qoolachuu kan danda'u lammiiwwan keenya kan boonsu, haalaa faayidaa biyya keenyaa eegsiisuun akka hunda'u nitaasifama.

5.2.6.4. Paartiin keenya kabajaa fi faayidaa biyya keenyaa eegsiisuu kan danda’u dippiloomaasii hunda galeessa hojii irra oolchuuf humna keenya cimsuu fi hojii irra oolchuu irratti akka xiyyeeffatu ni taasiisa. Kallattii dippiloomaasii hunda galeessa hojiirra oolchuudhaan dameewwan walitti dhufeenyaaf ta’an babal’isuuf paartiin keenya dursa kennee ni hojjeta.

Barnaamijka Siyaasadeed ee Xisbiga Barwaaqo-Sooranka Itoobiya (Biltsigina)

Hordhac

Dalkeenna Itoobiya, hoggaaminta nidaamka EPRDF ayuu dhinacyada bulshada, dhaqaalaha iyo siyaasadaba kaga keenay isbedelo la taaban karo. Hadaba, si loo sii joogteeyo isbedeladaas bulsho, dhaqaale iyo siyaasadeed, loona sii fidiyo khaladaadkii jirayna loo saxo isla mar ahaantaasna si aayatiin leh loo buuxiyo baahiyaha iyo faa'iideoyooyinka jiilka mustaqbalka, waxaa lagama maarmaan ah in qaab u dheelitiran halganka uu xilligu u baahan yahay isbedel lagu sameeyo dulucda iyo muuqaalka xisbigeenna EPRDF. Dhinaca siyaasada ayaa iyadana loo baahan yahay in la sii xoojiyo fidinta nidaamka feeraaliga ah ee dastuuriga ah ee lagu xaqiijiyey sinaan shaha Quruumaha, Qowmiyadaha iyo Shucuubta. Dhinaca xidhiidhka dibada ayaa sidoo kale la inooga baahan yahay inaan sii joogtayno meeqaanka ku dayashada mudan ee dhinaca caddaalada iyo dhex-dhexaadnimada ee uu fagaarayaasha caalamka dalkeenu kaga jiro. Hadaba, si aan uga midho-dhalino hawlahaas shaqo guri ee inoo yaala, daraasadii laga sameeyey midowga uu samaynayo EPRDF-na loo dhaqan geliyo, ayaa iyada oo laga duulayo go'aankii taariikhiga ahaa ee uu gaadhay shirweynihii 11aad ee Xisbiga uga qabsoomay Awasa, la soo saaray Barnaamijkan.

Dhinaca siyaasadana waxaa loo baahan yahay in la dhiso nidaam dal iyo mid dimuqraadiyadeed oo si isu dheelitaan oo daa’iman ah isu barbar wadi kara ahaanshaha qowmiyadeed iyo ahaanshaha wadaniyadeed. Waxa loo baahan yahay in falanqayntii dabaqadeed ee iyada oo bulshada u kala qaybinaysa dabaqado u xaglinaysay in siyaasadaha dawlada si gaara uga faa’iideystaan koox yar oo bulsho, lagu bedelo xad ka wada qaybgelin leh isla markaasna si dhab ah u xallinaya dhibaatooyinka siyaasadeed ee dalkeenna.

Dalkeenna Itoobiya, isaga oo maanta dhidibada u taagaya aasaas adag oo jiilka maanta jooga iyo midka mustaqbalka imanayaba u ilaalin kara faa’iidooyinka iyo rabitaankooda, ayay mudan tahay inay noqoto wadan si buuxda looga xaqiijiyey nabadgelyo, dimuqraadiyad, midnimada midowga qowmiyadaha, karaamada muwaadiniinta, caddaalad iyo barwaaqo-sooran wadaag ah. Hase ahaatee, iyada oo lagu sugan yahay dulucda iyo muuqaalkii hore ee EPRDF soo lahaa lama awoodi karo in guulahaas soo jireenka ahaa la sii ballaadhiyo lana sii joogteeyo, in la saxo khaladaadkii jiray iyo ujeedooyinkeenna sugida danaha iyo faa’iidooyinka jiilkeenna mustaqbalka. Sidaas derteed, waxa lagama maarmaan noqotay in iyada oo la isku biirinayo xisbiyadii xubnaha ka ahaa EPRDF iyo xisbiyadii siyaasadeed ee loogu yeedhi jiray “Bah-wadaagta”, la dhiso xisbi cusub oo loogu yeedho Xisbiga Barwaaqo-sooranka “Biltsigina Party” oo u taagan midowga

gowmiyadaha, dalkana ka dhisa nidaam siyaasadeed iyo mid dhaqaale oo kulmiya ku biiridna leh.

Xisbiga barwaaqo-sooranku /Biltsigina/, si uu u hirgeliyo ujeedooyinka ku qeexan barnaamijkan, waxa uu mudnaan weyn siin doonaa, kana shaqaynayaa kobcinta awooda fulineed ee hay'adaha dawladeed. Xisbiga barwaaqo-sooranku waxa uu si adag ula halgamayaa wax kasta oo caqabad ku noqon kara hirgelinta barnaamijkan, wax kasta oo waxyeelo ku keenaya danaha iyo faa'iidooyinka shacabka iyo dalka ee ka dhasha la'aanta himilo jiritaan ee sida; nidaam xumada, deeqsinimada xun iyo xatooyada abaabulan. Isaga oo si adag u xaqiijinaya la-xisaabtanka iyo sarrraynta sharciga ayuu ka shaqaynayaa qalajinta illaha tuugada abaabulan. Xisbiga inta uu si xooggan uga shaqaynayo sidii muwaqadiniinta dalkeennu ay dadaalka iyo tabacooda ugu kasban lahaayeen hanti xalaal ah in le'eg ayuu sidoo kale halgan khadhaadh la galayaa kuwa doonaya inay qaab dalka iyo shacabkiisaba wax yeelaya oo qarda-jeex ah si xaaraan ah ama tuugo ah hanti ugu kasbadaan; bulshadeenuna u noqoto mid leh milge iyo anshaxa yaqaana waxa u banaan.

QEYBTA KOOWAAD (1AAD).

6. 1. Ujeedada iyo Qiimayaasha u Gaarka ah ee Xisbiga Barwaaqo-sooranka (Biltsigina)

Xisbigeennu, isaga oo ka duulaya hal-ku-dhiga odhanaya “Dalkeennu inagu wada filan dhamaanteen”, kana gudbaya aragtidiis wax waayitaanka, ayuu u halgamayaa inuu dhiso Itoobiya barwaaqo-sooran ah oo dhamaan muwaadiniinteeda ku wada filan noloshoodana u wada haboon. Waxa kaloo uu xisbigeenu si adag ula halgamayaa aragtiyaha wax dumiska ah ee dhinaca bidix iyo dhinaca midig ee lidku ku ah ujeedadeenaas.

1.1. Ujeedada guud ee Xisbiga Barwaaqo-sooranka (Biltsigina)

Ujeedada guud ee xisbigeennu waa in la xaqiijiyo Itoobiya barwaaqo-sooran ah. Taas oo ah muuqaal dhaqaale, bulsho iyo siyaasadeed oo la xaqiijinayo koboc dhinac kastaba leh oo si aayatiin leh oo dhamaystiran loogu buuxin karo baahiyaha aasaasiga ah ee shucuubta.

1.2 Qiimayaasha u Gaarka ah

Qiimaheennu /values/ waa ka aynu mudnaanta koowaad siinayno ee tilmaamta u ah wadadeena bar-hiigsiga ujeedadeenna barwaaqo-sooranka. arqaladaha aan kala kulmi karno jid kasta

oo aynu hadafkeena u marayna waxa aan mar kasta mudnaanta gaarka ah siinaynaa waa qiimaheenna .

1.2.1. Midnimada Midowga Qowmiyadaha

Ujeedada ugu weyn ee Xisbiga ee inaan dhisno hal bulsho-siyaasadeed dhaqaale oo ay dhawrsoon tahay midowgeeda qowmiyadeed. Taas oon ula jeedno bulsho wada xambaarsan Qowmiyado, diimo badan cidnana aan lagu samayn wax faquuq ah. Xisbiga ee waxa uu aaminsan yahay in uu u taagan yahay midowga qowmiyaddaha lagu sifayn karo kulminta dhamaan codka inta ugu badan iyo ka qaybgelinta.

1.2.2. Karaamada Muwaadiniinta iyo Shacabka

Marka aan leenahay karaamada muwaadiniinta waxaa loola jeedaa sharafta iyo karaamada ay muwaadiniinteena itoobiyaanka ahi jecel yihiin inay u xaqiijiyo dalkoodu iyo karaamada ay muwaadin ahaantooda mudan yihiin inay ku helaan iyo in loo abuuro xaalad u haboon inay ku faanaan dalkooda. Karaamada wadan iyo mida bulsho ayaa ah inay shucuubtu fagaarayaasha dalkooda iyo kuwa caalamkaba hanweyni ku maraan. Taasina waa natijada wadar ahaan ka dhalanaysa waxyaabo badan. Mida ugu muhiimsanina waa in iyada oo si habsami ah looga jawaabayo su'aalaha caddaalada iyo hodantinimada ee dalka gudihiisa, sidoo kalana, si buuxda loo sugayo amniga iyo xuquuqaha itoobiyaanka caalamka ku kala

nool, la suuro geliyo sidii itoobiyaanku dalkooda iyo bulshadooda gudaheeda hanweyni ka dareemaan.

1.2.3 Xorriyada

Mid ka mid ah qiimayaasha /values/ ugu waaweyn ee xisbiga ayaa ah in muwaadiniinta loo xaqiijiyo xaq ay u leeyihiin inay iyagu xushaan araa'ada hab nololeedkooda iyo inay si xor ah ugu noolaadaan hanaanka ay iyagu xusheen.

QEYBTA LABAAD (2AAD).

2. Barnaamijka Siyaasadeed

2.1. Ujeedada Barnaamijka Siyaasadeed : - Dhisid Dawlad-Qarameed waarta oo Adag Kalsooni buuxdana haysata

Ujeedada guud ee xisbiga barwaaqo-sooran /Biltsigina/ waa in la dhiso dawlad-qarameed xooggan, kalsooni buuxdana leh oo ilaalisa dheelitirka miisaanka ahaanshaha, qowmiyadaha iyo midnimo qaran.

2.2. Yoolalka Barnaamijka Siyaasadeed

2.2.1. In la abuuro Is-fahan qaran oo dhidibka u taaga Midnimada Qowmiyadeheenna iyo Dhismaha Nidaamka Dimuqraadiyadeed

2.2.1.1. Arrinta isfahanka qaran ayaa ka mid ah arrimaha uu mudnaanta gaarka ah kaga shaqaynayo Xisbiga Barwaaqo-sooranku, si uu uga midho dhaliyo ujeedooyinkiisa siyaasadeed ee uu u taagan yahay. Xisbiga Barwaaqo-sooranku waxa uu si habsami ah uga shaqaynayaa sidii loo gaadhi lahaa Isfahan qaran oo buuxa oo lagu xoojiyo midnimadeena qowmiyadeed, in nidaamka dimuqraadiyadeed loo abuuro jewi u haboon iyo in kor loo qaado kalsoonida buuxda ee dawladdnimada-qaran.

2.2.1.2. Hase ahaatee, waxa uu si xeel dheer u fahansan yahay inay aad u sarayso saamaynta ballaadhan ee ka dhalanaysa Isfahan-darada xadka dhaaftay ee iyadu su'aasha gelinaysa jiritaanka iyo midnimo-qowmiyadeedkeenna. Sidaas awgeed, xisbiga Barwaaqo-sooran waxa uu si hagrasho la'aan ah uga shaqaynayaa sidii arrimaha aasaaska u ah kalsoonida buuxda ee dawlad-qarameedka looga gaadhi lahaa Isfahan qaran oo aad u ballaadhan aadna u xooggan.

2.2.1.3. In albaabada loo laabo cutubkii cuqdada iyo cadaawada ee dalkeena ka jiray. Si taas loo hirgeliyana, isaga oo si habsami ah u adeegsanaya fariiqooyinka dhismaha heshiiska nabadgelyo ee casriga ah iyo kuwa dhaqamiga ah, ayuu si ka go'naansho leh ugu halgamayaa sidii loo keeni lahaa heshiis nabadeed.

2.2.1.4. Xisbiga si loo yareeyo kala duwanaanshaha aragtiyaha iyo si meesha looga saaro kala cabashada, isaga oo suuro gelinaya in si joogto ah loo sameeyo doodo horaysiinaya gor-gortan iyo ka qaybgal shacab oo ku salaysan daraasaad, ayuu ka shaqaynayaa sidii loo kobcin lahaa isfahanka qaran.

2.2.1.5. Xisbiga Barwaaqo-sooran, waxa uu si kal iyo laab ah u aaminsan yahay halka bulsho siyaasadeed dhaqaale ee aan dalkeena ka abuuraynaa noqoto mid dhawraysa midow-qowmiyadeedkeenna isla markaasna ilaalinaysa dhaqanka kana

turjumaysa ahaanshaha wadareed ee Quruumaha, Qowmiyadaha iyo Shucuubta.

2.2.2. Dhismaha Nidaamka Dimuqraadiyadeed ee ku tiirsan haay'adaha iyo dhaqanka bulshada

2.2.2.1. Xisbiga Barwaaqo-sooranku waxa uu aaminsan yahay inaan dimuqraadiyad la'aan marnaba la dhisi karin Itoobiya barwaaqo-sooran ah oo la xaqiijiyey midnimada midow-gowmiyadeedkeeda. Ajendaha dimuqraadiyada ayaa halbowle u ah in la keeno barwaaqo-sooran si buuxda u wada daboolaya baahiyaha dhinac kastaba leh ee horumarka, sinaanshaha iyo baahida xorriyada ee shucuubta. Xisbigeennu waxa uu aaminsan yahay inay waajib tahay in la xurmeeyo madaxbanaanida shucuubta, awooda dawladeedna lagu hanan karo kalsoonida iyo wakiilashada shacabka oo lagu helo doorasho dimuqraadi ah oo keliya. Xisbiga Barwaaqo-sooranku waxa uu aaminsan yahay in dimuqraadiyadu iyada oo ku gaashaaman adeegyada waxbarashada, caafimaadka, dhismaha kaabayaasha horumarinta aasaasiga ah, inay door xooggan ka qaadanaayso dhismaha bulsho wax jaan-goyn karta, hal-abuurna leh. xisbigeennu waxa uu ka shaqaynayaa sidii in dimuqraadiyadeenu noqoto mid ku dhisan sees adag oo hay'adeed iyo in qiimayaasha dimuqraadiyadeed noqdaan kuwo hay'adeed iyo waliba inay u kobcaan hab-dhaqan ahaan. Xisbigeennu isaga oo fahansan in geedi-socodka

diimuqraadiyadaas aan dib loo loodin karin , ayuu si adag ugu halgamayaa.

2.2.2.2. Nidaamka dimuqraadiyadeed ee aan dhisaynaa waxa uu noqonayaa mid xuquuqda shakhsiyadeed iyo mida kooxeed iyada oo aan la kala saraysiin si siman loo wada xurmaynayo, xurmaynta labadan nooc ee xuquuqoodna waxa uu u raacayaa jihooyin mid kasta u dheelitiran dhaqan-dabeecadeedkeeda. Inkasta oo uu xisbiga fahansan yahay in afkaar ahaan labadan xuquuqood ay wakhtiyada qaarkood u dhaxayn karto is-maandhaaf iyo murugsanaan, hadana waxa uu aaminsan yahay inaan midna loo adeegsan inay mida kale ragaadiso ama ay yaraysato /nusqaamiso/.

2.2.2.3. Xisbiga waxa uu aaminsan yahay in wadamada sida itoobiya oo kale ay ka jiraan kala duwanaanshaha faraha badan in laga dhaqangeliyo nidaam dimuqraadiyadeed oo aan ku dhisnayn looltanka oo keliya, balse ilaalinaya dheelitirka miisaanka looltanka iyo iskaashiga. Sidaas derteed, xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa in la dhiso nidaam dimuqraadiyadeed oo mudnaan gaara siinaya iskaashiga, ku biirsana leh.

2.2.2.4. Xisbiga waxa uu aaminsan yahay inaan la dhisi karin nidaam dimuqraadiyadeed oo aan ku salaysnayn xarumo madaxbanaan, dhex-dhexaad ah, isla markaasna leh karti xirfadeed. Sidaas awgeed, xisbiga waxa uu si adag uga

shaqaynayaa xoojinta xarumaha maamulka shacabka, kuwa dimuqraadiyadeed, kuwa nabadgelyada iyo amniga iyo waliba xoojinta xarumaha ilaalinta sharciga iyo caddaalada.

2.2.2.5. Xisbiga ennu waxa uu suuro gelinaya in mid kasta oo ka mid ah dhamaan dhaqdhaqaaqyadeena siyaasadeed, kuwa afkaarta nidaam kuwa sharci iyo kuwa kalaba noqdaan kuwo waafaqsan dastuurka.

2.2.2.6. Waxa aan u halgamaynaa in dhamaan su'aalaha xuduuda iyo ahaanshaha ee ka dhex aloosma nidaamka federaaliga ah gudihiisa loo xaliyo qaab sharci ah, nabadgelyo iyo dimuqraadiyad ah sidoo kalana xoojinaya wadajirka shucuubteenna iyo walaalnimadooda.

QEYBTA SADDAXAAD (3AAD).

3. Barnaamijka Dhaqaale

3.1. Ujeedada Barnaamijka Dhaqaale :- Dhismaha Nidaam dhaqaale oo ku-biirin leh oo xaqiijinaya Horumar iyo ka faa'iideysi Caddaalad ah

Barnaamijka dhaqaale ee xisbiga Barwaaqo-sooranku, waxa uu leeyahay ujeedo uu isaga oo dhisaya nidaam dhaqaale oo ku biirin leh oo bartilmaameedkiisu yahay qaybaha ugu badan bulshadeena ee dhalinyarada, beeraleyda, xoolo-dhaqatada iyo bulshada dekhligoodu hooseeyo ee magaalooyinka ku nool, ku xaqiijinayo barwaaqo-sooranka dhaqaale ee dalkeenna. Xisbigaannu waxa uu aaminsan yahay inay dawladu tahay awood iyo aalad muhiim u ah xaqiijinta waxsoosaarka iyo ka faa'iideysiga caddaalada ku dhisan ee dalkeenna. Sidaas awgeed, xisbigaannu isaga oo dhisaya nidaam dhaqaale oo si buuxda u xaqiijinaya koboc dhaqaale iyo heer aad u sareeya, sidoo kalana xaqiijinaya ka faa'iideysiga caddaalada ku dhisan, ayuu wadankeenna u daadihinayaa dhinaca docda barwaaqo-sooranka.

3.2. Yoolalka Barnaamijka Dhaqaale

3.2.1. In la dhiso qaab dhismeed dhaqaale oo sal balaadhan

3.2.1.1. Xisbigennu waxa uu ka shaqaynayaa sidii iyada oo lagu xisaabtamayo awooda khayraad ee aan hodanka ku nahay kasokow koboca waaxda beeraha iyo wershedaha iyo waaxaha la halmaala, uu dalkeennu u noqon lahaa mid dhaqaalihisu ku dhisan yahay waaxaha ugu badan.

3.2.1.2. Xisbigennu waxa uu ka shaqaynayaa in waaxda beeraha u fidiyo nidaam leh dhiirigelin dhinac kastaba leh. waxa uu si adag uga shaqaynayaa sidii u haboonaansha hab deegaaneedka dhulka dalkeenna ee beeraha, dhul-beereedka iyo khayraadka cudduda dadka oo dhan shaqo ahaan loo wada hawl gelin lahaa, horumarna loogu keeni lahaa, si aan u xaqiijino damaanada cunnadeenana, dhamaan badeecadihii cunta ee dibadaha la inooga keenayay looga soo saari lahaa dalkeenna. Si ay taasi u suuro gashana, waxa uu ka shaqaynayaa sidii shaqo lagu casriyaynayo beeraha oo looga duulayo gaadhsiinta gashiyada, habka waxsoosaarka iyo ku xidhida suuqyada ee sectorka beeraha. Dhinaca casriyaynta beerahana, iyada oo beeralayda haysata dhulka yar la gaadhsiinayo gashiyo ku filan oo dhamaystiran, lana xoojinayo, lana fidinayo iskaashatooyinka beeraha,

3.2.1.3. Xisbigennu, si loo xaqiijiyo ka faa'iideysiga caddaalada ku dhisan ee xoolo-dhaqatada, ayuu suuro gelinayaa sidii

goobaha xoolo-dhaqatada looga fidin lahaa horumarka xoolo-dhaqatada oo casri ah iskuna dhafan.

3.2.1.4. Tiirka ugu wayn ee lagu hago horumarkeena warshaduhu wuxuu noqonayaa wax dhoofinta. Madaama oo warshaduhu yihiin aasaaska ugu wayn ee dhaqlaha casriga, xisbiga waxa uu ka go'naasho kaga shaqaynayaa kaalinta ay waaxdani ka qaadanayso dhaqaalaha dalkeena.

3.2.1.5. Xisbiga waxa uu abuurayaa xaalado u haboon sidii khayraadka macdanta ee dalkeenu leeyahay qaab qiyaasan oo aan dhaxal tirayn jiilka mustaqbalka uga faa'iidayaan lahayn in hantiilayaasha gaarka ah gaar ahaan kuwa dalka gudahiisa mid iyo gaarkiisa ama iyaga oo iskaashi lasamaynaya dawlda uga qayb gali lahaayeen daraasaadka, baadigoobka iyo soosaarida iyo waliba suuq-geynta. .

3.2.1.6. Sidaas awgeed, xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa sidii waaxda adeeg-bixinta dalkeenu uga heli lahaa labadan faa'iido ee mataanaha ah. Xisbiga waxa uu si adag uga shaqaynayaa sidii loo hurumarin lahaa waaxda dalxiiska loona casriyayn lahaa, sidoo kalana iyada oo la fidinayo dariiqooyinka u haboon fidinta dalxiiska, ayuu ka shaqaynayaa sidii dalkeenu u noqon lahaa mid ka mid ah meelaha ugu waaweyn ee dalxiisku isugu yimaado ee Africa.

3.2.1.7. Xisbigaannu wuxuu ka shaqaynayaa, si loo kobciyo firqircoonida iyo midho dhalka waaxaha dhaqaale, in iyada oo la buuxinayo agabyada iyo kaabayaasha horumarinta aasaasiga ah ee dhinaca saadka (Logistic), in la fidiyo nidaamka adeega saadka oo tartan gal ah.

3.2.2. In La Xaqiijiyo Horumar dhaqaale iyo Caddaalad Bulsho oo aasaaskeedu yahay Waxsoosaarka

3.2.2.1. Xisbigaannu waxa uu si adag uga shaqaynayaa sidii dhamaan qaybaha kala duwan ee dalkeenna dadaalka dawlada, iskaashiga hantiilayaasha gaarka ah iyo dawlada iyo maalgashiga hantiilayaasha gaarka ah looga dhisi lahaa kaabayaasha aasaasiga ah iyo dhamaan goobaha kala duwan ee dalkeenna si caddaalad ah ay ugaga wada faa'iideystaan shacabku.

3.2.2.2. Xisbigaannu waxa uu suurogelinayaa in xayndaabka nidaamka federaaliga ah hanaanka jehebinta miisaaniyada, dhismaha kaabayaasha aasaasiga ah iyo horumarinta bulsho iyo qaybintoodaba iyo hab isticmaal kasta oo khayraadka hantida ahba loo fuliyo qaab si buuxda u xaqiijinaya ka wada faa'iideysiga caddaalada ku dhisan ee dhamaan shucuubteena.

3.2.2.3. Xisbigaannu isaga oo sii joogtaynaya guulihii koboca ee uu horay u keenay, si kobocaasi u yeesho tayada loo baahan yahayna sixitaan ku samaynaya dhibaatooyinkii ku biirinta iyo waaritaanka, xaqiijinayana heerka waxsoosaar, kana shaqaynaya

sidii kaalinta waaxaha gaarka ahi ka qaadanayaan dhaqaalaha kor loogu qaadi lahaa , ayuu dhisayaa nidaam dhaqaale oo ka koray culayskii badnaa ee deymaha isla markaasna ku socda qaab-socod maaliyadeed oo caafimaad-qab ah.

3.2.2.4. Wuxuuna dhaqan gelinaya siyaasado suuro geliya inay koboca dhaqaale si dhab ah uga faa'iideystaan beeraleyda, xoolo dhaqatada, qaybaha bulsho ee dekhligoodu hooseeyo ee magaalooyinka ku nool iyo dhalinyarada iyo haweenka.

3.2.2.5. Xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa sidii loo dhisi lahaa hanaan dhaqaale oo dhamaan jilayaasha dhaqaalaha caddaalad u sima, dhamaan goobaha dalkeenana u abuura koboc isu dheelitan, isla markaasna isaga oo xaddiga kobociisa sii balladhinaya, xawligiisana sii joogtaynaya si habsami ah u geedi-gala, jiilalka mustaqbalkeenna aan khasaare dhaxalsiin.

3.2.2.6. Wuxuu mudnaan gaara siinayaa meelaha dib u dhaca horumarku ka jiro, wuxuuna ka shaqaynayaa sidii loo heli lahaa ka faa'iideysiga horumarka ee caddaalada ku dhisan.

3.2.2.7. Xisbiga mudnaan gaara ayuu kaga shaqaynayaa kobcinta kaydka iyo dhigaalka iyo dhaqanka caadaysiga shaqada.

3.2.2.8. Xisbiga wuxuu ka shaqaynayaa dhismaha dhaqaalaha guud oo xasiloon oo ka kaban kara saamaynaha culays ee kaga iman kara jaah-wareerka dhaqaale ee ka dhalan kara wadamada

iyo caalamka, sidoo kale waxa uu ka shaqaynayaa dhismaha dhaqaalaha qaranka oo leh madaxbanaani dhaqaale.

3.2.3. Dhismaha Dhaqaale lagu hago aqoonta oo kobcinaya abuurida hantida

3.2.3.1. Xisbiga waxa uu ku dhaqdhaqaaqayaa jihada xilliga dheer iyo dhexe oo mudnaanteedu tahay koboca iyo horumarinta tignoolojiyada, hal abuurka /Innovation/ iyo kobcinta cudduda shaqo.

3.2.3.2. Wuxuu fahansan yahay inay aad u hooseeyaan heerka aqoonta saynis iyo mida cilmi-baadhiseed ee muhiimada gaarka ah u leh i waxsoosaarka joogtaysan ee dalkeenna iyo sbedelka heerka nololeed. Sidaas derteed, xisbiga waxa uu samaynayaa dib u habayn dhaqaale oo shiishka lagu saarayo tignoolojiyada, hal-abuurka ganacsiga, khibrado casri ah iyo dhismaha xarumaha oo ku salaysan aqoon.

3.2.3.3. Xisbiga waxa uu aaminsan yahay in dhaqaalaha aqoonta lagu hago lagu dhisayo mudnaan gaara oo la siiyo horumarinta cudduda dadka. Sidaas awgeed, waxa uu mudnaan gaara siinayaa horumarinta cuddud shaqo oo waxsoosaar, tartan-gal iyo caafimaad-qaba leh. isaga oo dhaqangelinaya isteraatiijiyada horumarinta cudduda shaqo oo bar-tilmaameedkeedu yahay xaaladaha dhabta ah ee dhaqaale, loogana duulo suuqyada, si weyna u horumarinaya cudud

shaqo oo karti iyo aqoonba leh, ayuu xisbiga ka shaqaynayaa sidii loo abuuri lahaa dhaqaalaha lagu hago aqoonta.

3.2.4. Balaadhinta horumarka magaalooyinka

3.2.4.1. Xisbiga si magaalooyinkeenu u noqdaan meelo ku haboon ku noolaanshaha, ayuu ka shaqaynayaa sidii magaalooyinka isku xidhka bulshada loogaga dhigi lahaa kuwo cagaaran.

3.2.4.2. Si loo dardar galiyo horumarinta magaalooyinka oo isku dhafan, Xisbiga wuxuu ka shaqaynayaa sidii loo heli lahaa maamul magaalo oo adag oo aasaaskiisu yahay gaadhsiinta kabayaasha horumarinta aasaasiga ah iyo kartida xirfadeed. Magaalooyinku si ay u yeeshaan hanaan maaliyadeed oo hufan, ayuu suuro gelinayaa inay bulshada magaalooyinka ku nool gaadhsiiyaan adeegyada dawladaha hoose ee sida; jidadka, nadiifinta qashinka, biyaha, adeega korontada iyo adeegyada kale oo tayo leh gaadhsiiyaan shacabka.

3.2.4.3. Waxa uu suuro gelinaya inla fidiyo nidaamka xogta maamulka iyo hab-isticmaalka dhulka magaalooyinka oo casri ah una dheelitaran xaalada kobaca magaalooyinka iyo in nidaamka bixinta dhulka iyo hab-isticmaalkiisuba noqdaan kuwo cad-cad, taakulaynaya horumarka isla markaasna firfircoon.

3.2.4.4. Qaab ku dhisan ka qaybgelinta bulshada ayuu magaalooyinka uga xaqiijinayaa shaqo abuurka iyo damaanada cuntada, sidoo kale, ka qaybgalka ballaadhan ee waaxaha gaarka ah ayuu ku xoojinayaa horumarinta guryaha magaalooyinka iyo hawlaha maamulka, wuxuuna fududaynayaa gaadhsiinta kaabayaasha horumarinta aasaasiga ah oo isku dhafan.

3.2.4.5. Xisbiga isaga oo isku dubaridaya iskuna xidhaya horumarinta magaalooyinka iyo deegaanada ayuu mudnaan gaar ah kaga shaqaynayaa sidii muwaadiniintu meel kasta oo ay ku sugan yihiinba horumarka dalkooda ku yeeshaan ka qaybgal baraarug leh iyo ka faa'iideysi caddaalad ku dhisan .

3.2.4.6. Waaxda dhismaha si ay u noqoto mid tartan galaysa si caalami ah waa in la dhisaa nidaam lagu xoojiyo warshadaha dalka ayuu Xisbiga isaga oo isku dubaridaya iskuna xidhaya horumarinta magaalooyinka iyo deegaanada ayuu mudnaan gaar ah kaga shaqaynayaa sidii muwaadiniintu meel kasta oo ay ku sugan yihiinba horumarka dalkooda ku yeeshaan ka qaybgal baraarug leh iyo ka faa'iideysi caddaalad ku dhisan .

3.2.4.7. Xisbiga barwaaqo sooranku waxa uu ka shaqayn doonaa sidii loo xalin lahaa dhibaatooyinka la hal maala dhinaca dhismaha guryaha magaalooyinka oo ay ka hawlgalayaan dawlada iyo shirkadaha gaarka ah iyada oo loo dhisayo si loo yareeyo isticmaalka dhulka .

QEYBTA AFRAAD (4AAD).

4. Barnaamijka Arimaha Bulshada

4.1. Ujeedada Barnaamijka Arimaha Bulsho : - horumar ay bulshadu u dhantahay

Horumarinta bulsho ayaa laga dhigayaa mid ka baxda hanaankii soo jireenka ahaa isla markaasna dhibaataada loo eegi doono qaab xuquuqeed. Dadaalada loo galayo xaqiijinta barwaaqo-sooranka bulsho ayaa loo baahan yahay inay noqdaan kuwo qaab ka sal-gaadhid iyo ku biirin leh u ilaaliya caafimaadka, bedbaadada iyo u haboonaanshaha. Barnaamijkeenna bulsho waxa uu noqonayaa mid isku keen xidhaya muwaadiniinta, mid ka koriya dhibaataada iyo rafaadka, mid maankooda ku qora wadaniyad jacaylka isla mar ahaantaasna dalkeenna ka xasiliya nabadgelyo taam ah. Bar-tilmaameedka uu barnaamijkeenna bulsho u qaatay sidii uu u noqon lahaa mid xoojinaya midnimada qaran ee midowqga qowmiyadaha dalkeenna, ayaa ah sifaha ugu weyn ee ujeedooyinkeena barnaamijka bulsho. Si taasi loo xaqiijiyaana, xisbiga uu waxa uu ka shaqaynayaa sidii waaxda horumarinta bulsho ay si caddaalad ah uga faa'iideysan lahaayeen bulshada xoolo-dhaqatada, beeralayda iyo qayabaha bulshada ee dekhligoodu hooseeyo ee ku nool magaalooyinka.

4.2. Yoolalasha Barnaamijka Arrimaha Bulshada

4.2.1. In la sameeyo/Abuuro Nidaamka Waxbarashado iyo tababar oo leh loona simanyahay.

4.2.1.1. Xisbigaannu isaga oo ujeedada ugu weyn ee barnaamijkiisa waxbarashada u qaadanaya ilaalinta ka sal-gaadhida waxbarashada iyo in dhamaan heerarka kala duwan ee waxbarashada la kobciyo tayadooda, ayuu u guntanayaa sidii looga midho dhalin lahaa.

4.2.1.2. Xisbigaannu waxa uu u halgamaya si loo gaadhsiiyo bulshada waxbarashada dugsiyada hoose iyo dhexe (1 -8) . sidoo kale iyada oo bulshada lala kaashanayo ayaa la dhisi doonaa dugsiyo heerkoodu sareeyo oo la jaanqaadi kara wakhtiga casriga ah .dhinaca kale waxbarashada dugsiyada sare iyada oo loo kala qaadayo seddexda waaxood ee kala ah waxbarashada guud , farsamada gacanta iyo dadka hibada leh .

4.2.1.3. Xisbigaannu waxa uu aaminsan yahay inay aad u sarayso kaalinta ay waxbarashada anshaxa iyo milguhu ku leedahay kobcinta wadajirka iyo fidinta qiyamka wadaniyada iyo in la soo saaro jiil huwan anshaxa wanaag iyo wadaniyad jacayl. Sidaas derteed, waxa uu suurogelinayaa in waxbarashada anshaxa iyo milguhu u noqon lahayd mid xoojinaysa midnimada dalka iyo qowmiyad-qarameedka, dhaqan-gelinaysa wadan jacaylka iyo abuurida jiil huwan milgo iyo anshaxa wanaagsan.

4.2.1.4. Inkasta oo xisbigeenu uu mudnaan gaara siinayaa kobcinta waxbarashada ka horaysa tan caadiga ah iyo mida caadiga ahba, hadana waxa uu mudnaan gaara kaga shaqaynayaa kobcinta waxbarashada ka horaysa tan caadiga ah.

4.2.1.5. Xisbigeenu wuxuu mudnaan gaara siinayaa sidii goobaha xoolo-dhaqatada looga fidin lahaa adeega waxbarashada.

4.2.1.6. Xisbigeenu, hirgalinta waxbarashada dadka waaweyn ee faltusmeedyada ka sakaw waxa kaloo u dheer inuu dabagalka ku haboon ku samayn doono. Iyada oo taas la samaynayo ayuu dhaqangelinayaa jihooyin kor loogu qaadayo sidii waxbarashada sare ay xidhiidha ula yeelan lahayd baahida cududa shaqaale iyo mida cilmi-baadhista ee wersheduhu qabaan. Waxa la suuro gelinaya in nidaamka qaabilaada xarumaha waxbarashada sare uu ugu dheelitirmi lahaa baahida ardayda iyo heerka diyaar-garowgooda, isla markaasna u dheelitiran baahida iyo awooda dhaqaale.

4.2.1.7. Xisbigeenu waxa uu ka shaqaynayaa sidii jaamacaduhu u noqon lahaayeen fagaaraha heeganka u ah isbedelka nololeed ee muwaadiniinta, xarumaha xoojiya kala duwan-aanshaha, iskoodna u abuurta isu soo dhawaansho isla markaasna noqdaan xarun kulmisa qiimayaasha iyo afkaaraha heer caalami.

4.2.1.8. Iyada oo heerka irkinka koowaad ee waxbarashada laga dhigayo in luuqada waxbarashada lagu bixinayo noqdaan luuqadaha inta ugu badan, afafka ugu badanina iyaga oo loogu xisaabtamayo midnimada qaran ee midowga qowmiyadaha, ayaa dhamaan deegaanada dalka oo dhan looga dhaqangelinayaa qaab u dheelitiran xaaladaha dhabta ah ee deegaan walba.

4.2.1.9. Waxa uu suurogelinayaa sidii uu nidaamka waxbarashadu u noqon lahaa mid la haysta tignoolojiyadaha, tignoolojiyadahana bandhigaya, dhinacaasna kasokow hawlaha uu ka qabanayo sidii dugsiyada waxbarasho ugu gaashaanaan lahaayeen tignoolojiyadaha, ayuu u guntanayaa in bulshada gudeheeda ay aad ugu fidaan sayniska iyo tignoolojiyaduhu.

4.2.1.10. Iyada oo xarumaha tababarada xirfadaha farsamo laga dhigayo kuwo leh ka salgaadhid, awoodoodana loo xoojiyo ayuu suurogelinayaa inay soo saaraan cududa shaqo ee laf-dhabarta u ah wershedaha oo karti hufan leh, wuxuuna suurogelinayaa in kor loo qaado kaalinta ay ku yeelanayaan kala guurka tignoolojiyadaha.

4.2.2. Hirgalinta Nidaamka Caafimaadka oo ku salaysan kahortaga

4.2.2.1. Waxa si xooggan loo sii joogtaynayaa dhaqangelinta siyaasadeena caafimaadka ee ku salaysan kahortaga cudurada. Waxaana la barbar wadayaa, si loo xoojiyo waaxda daaweynta

cudurada, inuu xisbiga mudnaan weyn kaga shaqaynayo sidii loo abuuri lahaa xirfadlayaal leh karti xirfadeed iyo anshaxa wanaag.

4.2.2.2. Xisbiga waxa uu mudnaan gaara siinayaa sidii goobaha ay degen yihiin xoolo-dhaqatadu loogu fidin lahaa adeegyada caafimaadka.

4.2.2.3. Si meesha looga saaro xirfadlayaasha caafimaadka ee shaqooyinka iskaga tagaya, ayaa la fidinayaa nidaam xirfadlayaasha caafimaadka lagu siiyo dhiirigelin iyo faa'iidooyin kala duwan. Gaar ahaan, si loo joojiyo xirfadlayaasha caafimaadka ee ka soo cararaya miyiga, xirfadlayaasha caafimaadka ee miyiga ayaa la siinayaa faa'iidooyin gaar ah.

4.2.2.4. Waxa uu fiiri gaara siinayaa yaraynta baahida qalabyada caafimaadka. Xisbiga wuxuu ka shaqaynayaa abuurida awood qalabyada loogu baahan yahay caafimaadka loogu sameeyo dalka gudahiisa.

4.2.2.5. Waxa uu suuro gelinayaa in la casriyeeyo daawo dhaqameedka iyo inay is taakuleeyaan daaweynta casriga ah iyo in lagu kobciyo daraasaad iyo cilmi baadhis.

4.2.2.6. Waxa uu fidinayaa nidaam muwaadiniinta danyarta ah ee heerka noloshoodu hoosayso iyo shakhsiyaadka qaranka abaalka weyn ku leh loogu fidiyo adeega daryeelka caafimaadka oo

kharash la'aan ah. Sidoo kale, iyada oo la casriyaynayo nidaamka dhamaan dalkeenna looga haqabtirayo adeega caymiska caafimaadka (Health insurance), ayuu suuro gelinayaa sidii dhamaan dadkeena itoobiyaanka ahi uga faa'iideysan lahaayeen adeega caymiska caafimaadka oo heerka loo baahan yahay ah.

4.2.2.7. Waxa uu dejinayaa isteraatiijiyad cusub oo lagu xakamaynayo fiditaanka cudurka HIV/AIDS.

4.2.2.8. Kahortaga cudurada ee lagu daaweynayo cudurada aan faafin, waxa u sii dheer inuu suurogelinayo in la fidiyo adeegyada caafimaadka ee lagu daaweynayo cudurada.

4.2.2.9. Waxa uu finayaa nidaam kahortag oo si dhaxalgal ah loogaga hortago cudurada soo duula/soo tallaaba.

4.2.2.10. Waxa uu mudnaan gaara kaga shaqaynayaa daryeelka ubadka yaryar oo ka mid ah qaybaha uu sector-keena caafimaadka aad uga dib dhacsan yahay.

4.2.3. Hirgalinta barnaamijka guriyayn ah oo lagu sugayo xuquuqda hoyga

4.2.3.1. Xisbigeenu, si looga jawaabo su'aasha hoyga ee ah mid ka mid ah baahiyaha aasaasiga ah ee muwaadiniinta, waxa uu ka shaqaynayaa sidii loo suurogelin lahaa helitaanka dhulka iyo maaliyada.

4.2.3.2. xisbiga oo fidinaya nidaam suuro geliya in la isku dubarido dadka qaba baahida guryaha hoyga iyo sidii iyaga oo qaab iskaashato ah isu dhisaya iskuna dubaridaya awoodooda loo buuxin lahaa baahidooda, ayaa waxa kaloo uu suurogelinayaa sidii loo xoojin lahaa ka qaybgalka waaxdan ee hantiilayaasha dalka gudahiisa iyo shirkadaha horumariya dhismaha guryaha hoyga ee dibadaha (Real state), lana fidiyo nidaam hawshaas lagu fuliyo.

4.2.3.3. Waxa la dhaqangelinayaa shaqooyin suuro geliya sidii had iyo jeer qiimaha kirada ee uu qofka guryaha kirada ah ku nooli bixiyaa u noqon lahaa mid u dheelitiran awooda bixineed ee kiraystaha, sidoo kalana aan xad gudub ku keenay xuquuqda qofka kireeyaha ah iyo sidii uu guud ahaanba u noqon lahaa hanaan caddaali ah.

4.2.3.4. Magaalooyinka, gaar ahaan magaalooyinka waaweyn ee daraasaadka lagu xuli doono ayaa laga dhaqangelinayaa nidaam muwaadiniinta magaalooyinkaas ku nool ee dekhligoodu hooseeyaa u heli lahaayeen guryo hoy ah.

4.2.4. In la hirgaliyo Nidaam daryeel bulsho oo waafaqsan dhaqaalaha dalkeena

4.2.4.1. Nidaamkeenna damaanada bulsho ayaa wuxuu suurogelinayaa in mudnaan gaara lagaga shaqeeyo sidii shacabkeena looga ilaalin lahaa silica iyo saxariirka nololeed iyo

qaabkaas lagu xaqiijiyo sidii loo heli lahaa xidhiidha bulsho oo caafimaad qaba. Xisbigeenuna waxa uu suuro gelinayaa in la fidiyo nidaamyada damaanada bulshada oo kala duwan oo u dheelitiran xaalada koboca iyo awooda dhaqaalaha dalkeenna lehna ku biirin, tayada loo baahan yahayna leh.

4.2.4.2. Xisbigeenu waxa uu suuro gelinayaa sidii loo dhaqangelin lahaa nidaamka damaanada bulsho oo u dheelitiran dhaqaalaha dalkeenna oo lagu taakuleeyo qaybaha bulshada ee iyagu u nugul saamaynta dhibaataada ee sida (Caruurta aan waalidiinta lahayn, dadka dowersiga/tuugsiga ku nool, kuwa noloshoodu ku tiirsan tahay ka ganacsiga jidhkooda, kuwa shaqo la'aanta ah, waayeelka aan haysan cid daryeesha,iwm...).

4.2.4.3. Waxa la suurogelinayaa inuu nidaamkeenna damaanada bulsho noqdo mid qaab-dhismeed ahaan iyo nidaam ahaanba loo casriyeeyo, la ballaadhiyo lagana dhigo mid dhamaan wada koobaya. Si taas loo gaadhanaya waxaa laga dhigayaa mid digital ah oo ku gaashaaman nidaamka tignoolojiyadaha casriga ah.

4.2.4.4. Waxa la dhaqangelinayaa nidaam dib u dejin iyo daryeel daa'iman ah lagu siiyo shakhsiyaadka iyagu abaalka ku lahaa dalka isla markaasna ay asiibtay dhibaataada nololeed iyo qoysaskoodaba.

4.2.4.5. Waxa uu ka go’naansho buuxa kaga shaqaynayaa sidii daddka laxaadka dhiman /naafada/ iyo kuwa baahiyaha gaarka ah lehba loo sugi lahaa xuquuqahooda dhinac kastaba leh, karaamadooda iyo bedbaadadooda sidoo kalana ay dhamaan waaxaha kala duwan ee nololeed si buuxda loogu xaqiijin lahaa ka qaybgalka iyo ka faa’iideysigooda. Iyada oo arrimaha dadka laxaadka la’ lagu hoggaaminayo xaalado ka haboon sidii hore ayaa la suurogelinayaa inay sida muwaadin kasta oo kale ddhaqdhaqaaqyada arrimaha dhinac kastaba leh ee dalkooda ku yeeshaan ka qaybgal iyo ka faa’iideysi buuxa.

4.2.4.6. Waxa uu dhaqangelinayaa isteraatiijiyado cusub oo lagu sii fidiyo nidaamka SaftyNet ee horumarineed iyo damaanada cuntada.

4.2.5. Sugidda Xuquuqaha iyo dhaqan shaaqeedka shaqaalaha

4.2.5.1. Xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa sidii shaqaalaha iyo loo shaqeeyuhu ay goobaha shaqada ugu wadaagi lahaayeen xidhiidha bulsho oo caafimaad qaba iyo in la sugo amniga wershedaha.

4.2.5.2. Shaqaalaha waxaa loo suurogelinayaa inay si caddaalad ah uga faa’iideystaan heerka waxsoosaar ee wershedaha iyo in loo ilaaliyo xaq ay u leeyihiin inay si xor ah isu abaabulaan isuna

4.2.5.3. Iyada oo la casriyaynayo nidaamka dabagalka iyo la socodka ee lagu xaqiijinayo sidii goobaha shaqadu ay u noqon lahaayeen kuwo u haboon, m caafimaad qabna u leh, sidoo kalana buuxinaya xaaladaha aasaasiga ah ee u haboon bedbaadada shaqaalaha, ayaa la qabanayaa shaqo lagu sugayo bedbaadada iyo nabad-qabka shaqaalaha.

4.2.6.1. Xisbigeenu isteraatiijiyadu uu u soo saaro ayuu kaga shaqaynayaa sidii meesha looga saari lahaa cadaadiska iyo tacadiyada jinsiga ee loo geysto haweenka. Wuxuuna u halgamayaa sidii haweenku shaqooyinka la midka ah kuwa ragu qabtaan ay ugu heli lahaayeen kharash u dhigma midka ragu ku qaataan.

4.2.6.2. Xisbiga ee waxa uu fahamsan yahay in xataa wakhtigan aan joogno uusan heerkii loo baahnaa gaadhsiisnayn ka faa'iideysiga dhaqaale ee haweenka. Si taasi loo saxana xisbiga ee waxa uu ka shaqaynayaa sidii dhamaan waxqabadayadeena dhaqaale oo dhan loo fulin lahaa qaab ilaalinaya ka faa'iideysiga haweenka. Qaybaha ugu muhiimsan ee shaqo abuurka haweenka, gaadhsiinta adeega deynta,

lahaanshaha dhulka, ka faa'iideysiga guryaha hoyga ayuu ka qabanayaa shaqooyin waaweyn.

4.2.6.3. Si loo kobciyo ka qaybgalka siyaasadeed ee haweenka iyo go'aan gaadhida, waxaa dhamaan heerarka kala duwan ee hoggaaminta sare ilamaa iyo heerarka ugu hooseeya ee hoggaamineed lagu xaqiijinayaa ka qaybgalka haweenka.

4.2.6.4. Dhinaca ilaalinta daryeelka caafimaad ee haweenkana, waxaa la suurogelinayaa in laga bilaabo dhalmada kahor iyo dhalmada kediba adeega daryeelka caafimaadka looga fidiyo xarumaha caafimaadka ee agagaarkooda. Wuxuuna xisbigu ka go'naansho kaga shaqaynayaa sidii loo dabar goyn lahaa gudniinka fircoonida ee hablaha iyo caadooyinka xunxun ee kale. Wuxuuna dhaqangelinayaa shaqooyin kale oo ku biirin u leh xallinta dhibaatooyinka haweenka ee la xidhiidha dhinaca taranka.

4.2.6.5. Si haweenka duruufaha nololeed awgood noloshooda ku maareeya ka ganacsiga jidhkooda loo sugo bedbaadadooda, isla markaasna loogu helo dariiqooyin kale oo ay ku helaan fursado shaqo oo ay noloshooda ku dabaraan, ayaa la dhaqan gelinayaa hawlo dhinaca sharciga, dhinac hay'adeed iyo dhinac maamulba leh.

4.2.7. In la balaadhiyo ka qaybgalka iyo ka faa'iideysiga dhalinyarada ee dhanka siyaasadeed, dhaqaale iyo bulsha

4.2.7.1. Xisbiga ee waxa uu ka go'aansho kaga shaqaynayaa inaysan dhalinyarada dalkeenu noqon kuwo iyagu daawadayaal uun ka ah arrimaha dalkooda, balse ay noqdaan jilayaasha ugu weyn. Taasna isaga oo had iyo jeer kobcinaya khibradooda hoggaamineed ayuu suuro gelinayaa inay door muhiim ah ku yeeshaan xilalka hoggaaminta ugu saraysa ee go'aan gaadhida ilamaa iyo irkinada ugu hooseeya ee heerarka awooda. Wuxuuna si adag uga shaqaynayaa sidii dhalinyaradu iyaga oo xor ah ay isu abaabuli lahaayeen una halgami lahaayeen xuquuqahooda.

4.2.7.2. Waxa uu ka shaqaynayaa sidii dhaqdhaqaaqyadeena dhaqaale ay bar-tilmaameed uga dhigan lahaayeen dhalinyarada. Dhinaca fursadaha shaqo ee dhalinyaradana, waxa uu u soo bandhigayaa dariiqooyin badan oo la kala door bido oo dhalinyaradu heerka aqoontooda, aqoonta ay leeyihiin, iyo qaybaha shaqo ee daraasaadka lagu soocay si buuxda uga qayb galaan, natiijana ka gaadhaan.

4.2.7.3. Kasokow shaqooyinka ballaadhan ee laga qabanayo dhinaca la dagaalanka saamaynta belwedaha xun-xun ay dhalinyarada ku keenayaan, waxa daraasad laga samaynayaa maan-dooriyayaasha iyagu dhalinyarada belwedaha ku abuura iyo sidii dariiqo sharci ah loogu kantarooli kahaa, taasna waxaa la barbar wadayaa fidinta xarumaha ay kaga soo kabanayaan belwedaha. Iyada oo tiro ahaan iyo tayo ahaanba loo kobcinayo

xarumaha lagu ciyaaro isboortiga iyo goobaha madadaalada, ayuu ka shaqaynayaa sidii dhalinyaradu u noqon lahaayeen kuwo huwan asluub iyo wadaniyad.

4.2.7.4. Inkasta oo dhalinyaradu ay ka soo kala jeedaan millado /ahaanshiyo/ kala duwan, hadana waxaa dhamaan heer dal laga qabanayaa tallaabooyin sharci, hay'adeed iyo maamul oo dhalinyarada ka gacan siiya sidii ay midnimadooda wadaniyadeed iyo ahaanshahooda itoobiyaanimo Isfahan buuxa uga wada yeelan lahaayeen.

4.2.7.5. Xisbigaenu, si dhalinyaradeena loo dhaxalsiiyo itoobiya bvarwaaqo-sooran ah, dhalinyaraduna u noqoto muwaadiniin jecel dalkooda, isaga oo xisbigu u halgamaya sidii dhalinyarada dalkeenu fahan buuxa uga qaadan lahayd in itoobiya ay tahay wadan ay wadaagaan millado kala duwan oo aad u badan, balse kala duwanaansheheenaas aan loo baahnayn inuu noqdo mid aan ku kala tagno oo inoo horseedi cadaawad iyo is nacayb iyo in loo baahan yahay inay u fahmaan in kala duwanaasheheenu yahay aasaaska koboca iyo adaygeenna iyo aasaaska midnimadeena. Isaga oo yoolkaas ku hawl galayana dhalinyarada u qaadanayaa aasaaska ugu weyn ee halgankiisa.

4.2.8. Hirgalinta Nidaamka Arrimaha Dadweynaha oo La taaban karo Natijana leh

4.2.8.1. Xisbiga ee waxa uu aaminsan yahay in siyaasada arrimaha dadweynuhu ay ugub dhaxaad u tahay barwaaqo-soorankeena bulsho iyo dhaqaale. Sidaas awgeed, mudnaan weyn ayuu kaga shaqaynayaa arrimaha dadweynaha. Xisbiga ee waxa uu dhaqangelinayaa isteraatiijiyado suuro geliya inay tirada shacabkeenu mar kasta u dheeli tirnaato koboceena dhaqaale iyo bulsho.

4.2.8.2. Waxa si adag loo dhaqangelinayaa barnaamijka dheelitirka qoyska oo abuuri kara qoys caafimaad qaba kuna salaysan rabitaan.

4.2.8.3. Si aan qaaab natiijo leh ugu dhaqangelino qorshayaasheena dhaqaale, bulsho iyo siyaasadeed, waxaan mudnaan gaara ku qabanaynaa shaqooyinka tirakoobka shacabka iyo saadaalinta tirada shacabka oo casriyaysan.

4.2.9. Siyaasadaha Luuqadaha oo ku salaysan Kala duwanaanshaha

4.2.9.1. Luuqadaha shaqo ee xisbiga ee waxay noqonayaan luuqadaha shaqo ee uu dastuurku deegaanada ugu aqoonsaday luuqadahooda shaqo.

4.2.9.2. Waxa la qabanayaa shaqooyin sharci, hay'adeed iyo maamul oo sidii loo baahnaa u kobcinaya una xoojinaya luuqadaha quruumaha, qowmiyadaha iyo shucuubta oo dhan.

4.2.9.3. Si aan u xaqiijino hamigeena dhismaha wadan ay wadaagaan midowga qowmiyaduhu, waxaa la suuro gelinayaa sidii qaab kala duwananshaha itoobiyaanka muujinaya afka shaqo ee qaranka loogu kordhin lahaa afaf kale oo dheeri ah.

4.2.10. Horumarinta Ciyaaraha Isboortiga oo keeni kara karaamo qaran iyo isu-soo dhawaansho qaran

4.2.10.1. Xisbiga ee waxa uu hirgelinayaa shaqooyin dhinac kastaba leh oo suurogeliya inuu dalkeeno tartamada ciyaaraha caalamka ka helo derejeda iyo natiijada u qalanta iyo sidii qaybta isboortiga magaca dalkeenu fagaarayaasha caalamka meeqaankii ugu sareeyay ugaga yeedhi lahaa. Xisbiga ee dadaalada uu u galayo sidii isboortiga ee u noqon lahaa astaanta karaamada qarankeenna iyo ilaalinta haybadeena, waxa uu ka shaqaynayaa xallinta iyo la dagaalanka dhibaatooyinka sumcad xumada ku keeni kara isboortiga.

4.2.10.2. Xisbiga ee isaga oo si buuxda u fahansan in dhinac kasta oo laga eego xaaladeheena dhabta ahba isboortiga uu muhiimad gaara u leeyahay dalkeena, ayaan kaga shaqaynaynaa xoojinta midnimadeena dalka iyo walaaltinimada shucuubteenna.

4.2.10.3. Xisbiga ee waxa uu suuro gelinayaa in isboortiga laga dhigo mid doorkiisa ka qaata barwaaqo-sooranka dalkeenna, isla markaasna lagu xidho horumarkeena dhaqaale.

4.2.10.4. Xisbiga isaga oo aaminsan inay muhiim tahay in isboortiga laga saaro ku tiirsanaanta dawlada, lagana dhigo mid shacabnimo lagu daadihiyo, ayuu suurogelinayaa sidii ay shaqada isboortiga u qaban lahaayeen xirfadlayaal ku xeel dheer iyo sidii ay u noqon lahaayeen aasaas shacab.

4.2.11. Hirgalinta Siyaasada Kobcinaysa fanka iyo horumarinta dalka

4.2.11.1. Xisbiga waxa uu yeelanayaa siyaasad suurogelinaysa inay kobcaan khayraadka farshaxanada quruumaha/qowmiyadaha dalkeenu iyo inay u adeegaan barwaaqo-soorankadalkeena.

4.2.11.2. Waxa la qabanayaa shaqooyin suuro geliya sidii khayraadka farshaxan ee dalkeenna loogu gaashaamin lahaa waxbarashada iyo tababarada, in la dhiso xarumo u gaar ah farshaxanka iyo in la fidiyo.

4.2.11.3. Waxa laga shaqaynayaa sidii loo xoojin lahaa tartan-galka heer caalami ee farshaxankeenna iyo sidii uu u noqon lahaa awood saamayn ku yeelata wadamada.

4.2.11.4. Waxa la qabanayaa hawlo sharci, siyaasadeed iyo maamul oo suuro geliya in farshaxanku uu kaalintiisa ka qaato isbarashada shucuubta, isu soo dhawaanshaha, isfahanka iyo in la

isu taago hal ujeedo oo qaran, sidoo kalana, xoojinta qiimayaasha faa'iidada leh ee bulsho.

4.2.11.5. Farshaxanka iyo dadka ku hawlan farshaxanka ayaa la suurogelinayaa in laga ilaaliyo nooc kasta oo faragelin ah isla markaasna ay shaqooyinkooda si madaxbanaani ah shaqooyinkooda u gutaan, waxaana taakulayn laga siinayaa dadaalkooda ay jiilka soo koraya ugu barbaarinayaan milgaha wanaagsan iyo ilaalin maamul.

4.2.12. Ayadoo la adkaynayo sharciga , in la xakameeyo tahriibka iyo qixitaanka

4.2.12.1. Xisbiga uu waxa uu hawlo sharci iyo kuwa hay'adeedba kaga shaqaynayaa sidii looga hortagi lahaa dhaqdhaqaaqyada u shaqo taga dibadaha ee ay fuliyaan dilaalinta sharcidarada ah. Si taasi loo suurogeliyana waxaa la fidinayaa nidaam yaraynaya qoxootinimadfa sharcidarada ah ee shaqooyinka loogu doonanayo dibadaha isla markaasna qaab sharci ah loogu xidhiidhin karo shaqaalaha iyo loo shaqeeyaha.

4.2.12.2. Iyada oo dabagal iyo la socodba lagu samaynayo sidii muwaadiniinteena wadamada dibadaha u shaqo tagay loo iolaalin lahaa sharafta iyo karaamadooda, adeegyada ay bixiyaana looga siin lahaa kharashka ay xaq u leeyihiin, ayaa la suurogelinayaa in la sugo sharafta iyo bedbaadada muwaadiniinteena.

4.2.13. Hirgalinta nidaam lagu ilaaliyo Khayraadka dabiiciga ah iyo Kuwa aadamuhi sameeyo a u noqonlahaayeen kuwo jira guyaal badan

4.2.13.1. Xisbiga ee waxa uu ka shaqaynayaa sidii loo xoojin lahaa qiimayaasha wadaaga ah ee itoobiya iyo raasamaalka ay wada leeyihiin, lana xoojiyo. Maadaama oo dalkeenu yahay wadan laga heli tafiirta aadamaha, astaaanta xorriyada dadka madow iyo wadan iska leh raasamaal ballaadhan oo taariikhi ah oo dabiici iyo dad sameeba isugu jira, waxa uu mudnaan gaara kaga shaqaynayaa sidii qiimayaashaas loo siin lahaa karaamada ay mudan yihiin lagana dhigo aalado u adeega dhismaha dalkeenna, sidoo kalana iyaga oo xafidan ay u kala gudbaan jiilalka.

4.2.13.2. Waxa la dhaqangelinayaa shaqooyin ballaadhan oo lagaga hortagayo baaba'a marba marka ka dambaysa soo wejahaya khayraadkeena dabiiciga ah iyo midka dad sameega ah. Waxaana kahortag laga samaynayaa khataraha burburka, baaba'a, daayacaada, gubashadaku iman karta muuqaaladeena taariikhiga ah iyo inaan muuqaaladfeena agabka ah iyo kuwa aan agabka ahayn , dhaqamiga iyo kuwa dhaxal ku soo gaadhka ahba u samayno daryeelka ku haboon.

4.2.13.3. Xisbiga ee ka sokow shaqada weyn ee uu ka qabanayo sidii loo ilaalin lahaa muuqaaladeenii qadiimiga ah ee hore, waxa

kaloo uu si adag uga shaqaynayaa sidii raadadka cusub ee ay jiilka maantu reebaan iyaga oo la xafiday loo gudbiyo jiilalka mustaqbalka.

QEYBTA SHANAAD (5AAD).

5. Barnaamijka Xidhiidhka Dibeda

5.1. Ujeedada ugu weyn ee Xidhiidhka Dibedda, Xidhiidhka Dibeda ee ku salaysan Karaamada Qaranka

Xisbiga arrinta dibada uma arko qaab ka baxsan arrimaha gudaha. Waliba, arrimaheena guduhu waa kuwa iyaga oo ka tarjumaya isbedelada dhaqaale, bulsho iyo siyaasadeed, hadana aan marnaba moogayn xaaladaha dhabta ah ee caalamka. Xidhiidhkeena dibeduna waxa uu noqonayaa mid xaqiijinaya dhismaha itoobiyaadeena dimuqraadiyada ah, si loo ilaaliyo karaamada dalkeenana lagu hanto karaamo qaran, iyada oo karaamo qaran lagu hananayana xoojiya midnimadeena qaran. Xisbiga wuxuu si adag u fahansan yahay inuusan wadanka aan lahayn karaamo qaran marnaba ilaashan karin danaha iyo faa'iidooyinkiisa qaran. Sidaas derteed, waxa uu dhaqangelinayaa siyaasada xidhiidhka dibada oo xaddidan, iskuna dubaridan oo xaqiijinaysa taariikhda itoobiya iyo midnimadeeda, sidoo kalana, rejeda iyo karaamada muwaadiniinteeda, sidoo kalana ilaalinaysa karaamo qaran oo leh heshiis loo dhan yahay, inoona sugi karta danaha iyo faa'iidooyinkeena qaranka. Dhinaca xaqiijinta karaamada qarankeena iyo ilaalinta danaheenana iyada oo uu suuro gelinaya in marka hore dib loo cusboonaysiiyo xidhiidhka

lana xoojiyo, ayuu abuurayaa xaalado u haboon sidii aan u heli lahayn danaha iyo faa'iidooyinkii inagaga lumay xidhiidhadii xumaaday. Inkasta oo dalkeenu dhinaca xidhiidhka dibada uu ka keenay natiijooyin aad u wanaagsan, hadana xidhiidhkeena dibadu ma aha mid nadiif ka ah dhaliil iyo gol-daloole. Sidaas derteed, inaan soocno gol-daloolayaasha iyo dhaliilaha jiray, inaan saxno iyo inaan buuxino halkooda sidoo kalana aan sii xoojino siina joogtayno dhinacyadii adkaa ee jiray, ayaa ah udub dhexaaadka siyaasada xidhiidhka dibada ee xisbigeena.

5.2. Yoolasha Xidhiidhka Dibedda

5.2.1. In la yeesho Xidhiidh dibadeed oo xaqiijinaya Karaamada iyo Daneheena dalka

5.2.1.1. Xisbigeenu waxa uu aaminsan yahay in karaamada iyo sharafta muwaadiniinteenu ay tahay karaamada qarankeenna. Sidaas derteed, in la qabto shaqooyin ballaadhan oo lagu ilaalinayo karaamada iyo sharafta muwaadiniinteena ku kala sugan daafaha caalamka ayaa ah bar-hiigsiga ugu weyn ee siyaasada xidhiidhka dibada ee xisbigeenna. Xisbigeenu si uu u xaqiijiyo sugida karaamada qarankeenna ee aasaaskeedu yahay karaamada muwaadiniinta , waxa uu dhaqangelinayaa shaqooyinka xidhiidhka dibada oo ku salaysan sugida karaamada muwaadiniinta ee ku sugan daafaha adduunka.

5.2.1.2. Itoobiyaan aad u tiri badan ayaa dalkooda uga qaxay si ay wadamada caalamka uga helaan shaqooyin. Hadaba, maadaama oo siyaasada xidhiidhka dibada ee aan iyadu sugi karaynin bedbaadada, karaamada iyo faa'iidooyinka dhaqaale ee muwaadiniinteena milyanaadka ah ee dibadaha u shaqo tagay aysan sinaba u xaqiijin karin karaamada Itoobiya, xisbiga ee waxa uu qabanayaa shaqooyinka xidhiidhka dibada oo kuwaas mudnaanta siinaysa. Waxa aan suuro gelinaynaa inaan inaga oo wadamada la gaadhayna heshiis muwaadiniinteena uga faa'iido roon shaqaalaynta dibadaha looga sameeyo, isla markaasna u sugi kara u sugaya xuquuqaha iyo karaamadooda, heshiiskaas oo aan la galayno kuwa wax shaqaalaysanaya, ayaan u abuuraynaa xaalado u haboon.

5.2.1.3. Waxa uu qabanayaa shaqooyinka xidhiidhka dibada oo wadamada caalamka wax ka baraya muuqaalka wanaagsan ee dalkeenna iyo rejediisa mustaqbalka.

5.2.1.4. Waxa la inooga baahan yahay inaan qabano shaqooyinka xidhiidhka dibada oo inta ay dadka madow dalkeenna itoobiya oo ah aasaasihii dhaqdhaqaaqa Pan-africanism ay dhamaan shucuubta madow qadariyaan ee ay xurmeeyaan, in le'eg xoojin karta Pan-Africanism-ka. Xisbiga ee isaga oo taasi fahansan ayuu qabanayaa shaqooyin aad u soo shaac saarayaa aasaaska aynu u nahayb Pan—Africanism-ka.

5.2.2. Inaga oo mudnaan gaara siinayna iskaashiga iyo ka wada faa'iideysiga wadaaga ah inaan ballaadhino bah-wadaagteena

5.2.2.1. Xisbiga ennu isaga oo aaminsan in jidka ugu habooni yahay in la dhawro dheelitirka miisaanka u dhexeeya looltanka iyo iskaashiga mooyee looltanka aan munaasibka ahi uusan haboonayn, ayuu aaminsan yahay in siyaasadeenna xidhiidhka dibada iyo dhaqangelinteeduba noqdaan kuwo ku salaysan iskaashiga, danaha wadaaga ah iyo ixurmaynta madaxbanaanida. Waxa uu aaminsan yahay in si loo xaliyo dhibaatooyinka hawsha ugu horeeya ee la qabanayaa noqoto cusboonaysiinta xidhiidhka. Sidaas derteed, halkii aynu raaci lahayn faa'iidada u barbardhiga ah ee aan ku helayno hirdanka iyo looltanka, inaan inaga raacayna xidhiidhka dibada oo hormarinaya faa'iidooyinka ka curanaya rabitaankeena/baahideena gudaha, ayuu ka shaqaynayaa sidii loo ballaadhin lahaa dan-wadaagteena iyo xoojinta xidhiidhkeenna.

5.2.2.2. Maadaama oo caalamkan aan ku noolahay uu yahay mid leh xoogag cidhifyo durugsan kala taagan, ayuu isaga oo ka shaqaynayaa inaan inaga oo aan darafna la safan dhinacayadaas dacadada kala taagan qaab dhex-dhexaadnimo ah u ilaashano miisaankeena diblomaasiyadeed, inaan ilaashano danaheenna. Kasokow shaqada weyn ee inaga oo ilaalinayna miisaanka diblomaasiyadeed aan bah-wadaagteenii aan horay xidhiidhka u

lahayn ula sii xoojinayno xidhiidhka inoo dhexeeyey, waxa kaloo inoo raacaysa inaan bah-wadaag cusub la abuurano xidhiidha diblomaasiyadeed.

5.2.3. In la adkeeyo xidhiidhka hay'adaha caalamiga ah iyo ilaalinta madaxbanaanida siyaasada

5.2.3.1. Xisbiga ee iyada oo la adeegsanayo diblomaasiyada inta ugu badan ayuu ka shaqaynayaa in kor loo qaado dhegeysiga uu caalamku wax inaga dhagaysanayo iyo inaan hay'adaha heer caalami la wadaagno xidhiidha wanaagsan oo sugaya madaxbanaanideenna. Qaab dhawraya madaxbanaanideenna siyaasadeed iyo madaxbanaanideenna ayaan qabanaynaa shaqooyin aan ku xoojinayno iskaashiga dhinacyada badan ee aan la yeelanayno hay'adaha heer caalami. Waxa uu dadaal aan hagrasho lahayn u galayaa sidii dalkeennu isaga oo metelaya codadka Africa uu xubin joogto ah uga noqon lahaa golaha amniga ee qaramada midoobay.

5.2.4. Iyada oo mudnaanta la siinayo wadamada deriska ah in la xaqiijiyo ka wada faa'iideysiga dhinac kastaba leh

5.2.4.1. Xisbiga ee waxa uu mudnaan gaara kaga shaqaynayaa in iyada oo iskaashi lala wadaagayo wadamada deriska ah lana abuuranayna xidhiidha ku salaysan faa'iidooyinka wadaaga ah, in la xaqiijiyo nabadgelyada agagaarka. Wadamada deriska ah iyo wadamada kale ee nabada jecel ayuu kala shaqaynayaa sidii

xoogagga argegixisada iyo kuwa kale ee iyagu caqabadaha ku ah xasilinta nabadgelyada loo burburin lahaa. Waxa intaas dheer, inuu qaab odfayayn iyo dhexdhexaadinba ah kaga shaqaynayo sidii arrimaha caqabadaha ku noqonaya amniga ee ka dhalan kara ismaan dhaafka ka dhasha xidhiidhada xumaaday, kahor inta aysan aaga ka abuurin carqalado iyo mushaakilaad , qaab wadahalal iyo nabadgelyo ah dhibaatooyinka loo xalliyo.

5.2.4.2. Waxa uu iskaashi kaga shaqaynayaa sidii loo hirgelin lahaa horumarka agagaarka oo lagu saleeyo danaheena lalana wadaago wadamada aan aagga ku wada noolahay, sidii loo abuuri lahaa xidhiidha dhaqaale iyo nabadgelyo. Wadankeennu qaab ku salaysan daraasaad ayuu meelaha aan wadamada deriska ah kala wadaagno xuduudaha kaga hirgelinayaa hawlo horumarineed oo xoojinaya xidhiidhka dhaqaale. Wuxuuna dadaal kasta oo loo baahdo u galayaa sidii ay taasina tartiib-tartiib u noqon lahayd mid korta oo isu bedesha xidhiidha dhaqaale oo aag ahaan la wadaago. Si taas loo suuro geliyana waxa uu ka shaqaynayaa sidii loo xoojin lahaa hay'adaha ka jiro aagagii hore iyo inay hay'adahaasina aasaaska u taagaan abuurida xidhiidhkaas aag ahaan loo wadaagayo. Waxa intaas dheer, inuu dadaal ballaadhan u galayo sidii hay'adahaas agagaarku codadka baahsan ee aagaga hal meel ah isugu keeni lahaayeen , sidaasna ku noqdaan awoodo ay ku gorgortamaan wadamada aagu.

5.2.4.3. Xisbigu waxa uu ka shaqaynayaa sidii khayraadka dabiiciga ah ee aan wadaagno inaga iyo wadamada derisku qaab ku salaysan ka wada faa'iideysiga caddaalada ku dhisan ugu ilaashan lahayn danaha dalkeenna. Waxa uu suuro gelinayaa sidii webiyada iyo togageenna xuduudaha gudba, qaab waafaqsan xeerarka ka wada faa'iideysiga biyaha xuduudaha gudba ee caalamka aan ugu xaqiijisan lahayn xuquuqdeena ka faa'iideysiga. Wixii hab-isticmaalka awgii is-maandhaaf ka yimaadana, waxa uu ka shaqaynayaa sidii qaab waafaqsan xeerarka caalamiga ah iyo qaab diblomaasiyadeed loo xaliyo dhibaatooyinka, dhinaca webiyadana la helo heshiis waaritaan leh oo dhamaan koobaya inta ay khusayso. Sidaas oo kalana, xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa sidii wadamada deriskeena ah ee dekedaha leh aan mudnaan gaara siino sidii aan ka faa'iideysi wanaagsan oo iskaashi ku dhisan uga heli lahayn dekedahaas.

5.2.5. Kor u qaadida Kaqaybgalka Itoobiyaanka iyo Kuwa dhalad ahaan Itoobiya ka soo jeeda

5.2.5.1. Waxa uu abuurayaa xaalado u haboon sidii itoobiyaanka iyagu ku sugan jewiga ka duwan kan dalkooda ee ku nool wadamada dibadaha iyo kuwa u dhashay itoobiyaanka ee la midka ahba inaysan noqon kuwo ka faquuqan xaaladaha dhaqaale, siyaasadeed iyo bulsho ee dalkooda, isla markaasna

loo fududeeyo sidii ay uga faa'iideysan lahaayeen. Sidaas derteed, safaaradeheena aynu ku leenahay wadamada caalamka ayaa sida ugu haboon xidhiidha dhaw ula wadaagaya muwaadiniintaas itoobiyaanka iyo kuwa u dhashay itoobiyaanka ah. Waxaana la suuro gelinayaa inay noqdaan gurmada ugu horeeya ee ka hawlgala sugida xuquuqahooda iyo qareenka u dooda, sidoo kalana, damaanada ugu horaysa siiya bedbaadadooda.

5.2.6. Kabcinta Awooda Fulineed ee Xaqiijin karta Ilaalinta Karaamada iyo Danaha Qaranka

5.2.6.1. Xisbiga waxa uu dhaqangelinayaa siyaasada xidhiidhka dibada iyo hirgelinteeda oo sugi karta taariikhda itoobiya iyo midnimadeena iyo karaamada qarankeenna ee leh heshiiska loo dhan yahay ee sugida karaamada iyo faa'iidooyinka muwaadiniinteeda iyo danaha guud ee dalkeenna oo isku dhafan. Si xarumaheena xidhiidhka dibadu u noqdaan kuwa leh karti fulineed, ayuu suuro gelinayaa in lagu habeeyo laguna dhiso hoggaamin leh karti hoggaamineed iyo xirfadlayaal leh karti fulineed. Xisbiga waxa uu aaminsan yahay in ambaasadarada dalkeenna dibadaha u metelayaa noqdaan kuwo karti leh oo dhawri kara mansabka taariikheed iyo karaamada itoobiya. Sidaas derteed, waxa uu suuro gelinayaa inay ambaasaadarada wadanka metelayaa noqdaan kuwo si habsami ah u yaqaana

taariikhda itoobiya isla markaasna leh aqoon diblomaasiyadeed oo ay ku ilaalin karaan karaamada dalkeena.

5.2.6.2. Waxa uu dadaal ballaadhan u galayaa in awoodeena qaran ee fulinta xidhiidhka dibade ee dalkeenu u noqon lahayd mi lagu saleeyo awoodeenka heer dal. Taasna kasokow raasamaalka aan haysano, ayaa iyada oo laga duulayo hawlaha dhismaha muuqaalkeena wanaagsan iyo hawlaha saamaynta dhalin kara, ayay noqonayaan kuwo ku salaysnaan doona xidhiidhada aan la wadaagaynayo wadamada dersikeena iyo wadamada kalaba, iyo xidhiidhka ku dhisan is aaminaada. Taasna iyada oo mudnaan gaara la siinayo xidhiidhka shacab ilaa shacab iyo diblomaasiyada.

5.2.6.3. Xisbiga uu aaminsan yahay in, maadaama oo arrinta ilaalinta qaranimada dalkeenna aan lagu xaqiijin karin awooda gudaha qaranka oo keliya, in inta aan meel lagaga dhicin karaamadeena ay waajib tahay inaan dhisano cudud milatari oo leh xeel dhinac kastaba leh si hufana u difaaci kara qaranimadeenna. Sidaas awgeed, waxa uu suuro gelinayaa in la dhiso xoog milatari oo ku gaashaaman xeeladaha dagaal ee casriga ah, ku salaysan kahortaga iyo hakinta waxyeelada, qaab kasto ciidana (Cagta, Cirka, Cyberka iyo Bada) wixii weeraro ah ee inagaga imanaya si fiican u difaaca, muwaadiniintiisu ku faanaan

isla markaasna loo dhiso qaab u haboon sugida danaaha iyo faa'iidooyinkeena qaran.

5.2.6.4. Waxa uu mudnaan gaara siinayaa hirgelinta diplomaasiyad dhinac kastaba leh oo sugi karta karaamada iyo faa'iidooyinkeena qaran ee dhinac kastaba leh. xisbiga waxa uu ka shaqaynayaa inuu fidiyo waaxaheena iskaashiga si loo hirgeliyo iskaashi dhinac kastaba leh. taasna waxa uu mudnaan gaara ku siinayaa sidii hawlaha amniga, dhaqaalaha iyo diplomaasiyada mudnaanta siinaysa muwaadiniintu inay noqdaan isteraatiijiyadaha dhaqangelineed ee siyaasadeena arrimaha dibada. Dhinaca kalana, waxaa la qabanayaa shaqooyin suuro geliya inaan gaadhno dadaalada aan ku doonayno inaan dhaqaalaha aqoonta lagu hago ee aan dhisayno iyo koboca sayniska iyo tignoolojiyadahaba ka gaadhno heer sare, sidoo kalana inaga oo wadamada ku horeeya waaya'aragnimo ka qaadanayna aan samayno kala guurka aqoonta, qaabkaasna u fulino hawlo xoojinaya diplomaasiyada.